קודם שגזל דאם לא גזל מה יביא. גמרא] : ה אפילו לטהר את המצורע. נפקא לן לעיל בגמרא. מדכתיב תשלח מ"מ. ואי לאו קרא סד"א. הואיל ואמר מר גדול שלום שבין איש לאשתו שהרי אמרה תורה שמו של הקב"ה שנכתב בקדושה ימחה על המים. והאי מצורע כיון דכמה דלא מיטהר אסור בתשמיש המטה דכתיב (ויקרא י"ד) ויצב מחוץ לאהלו שבעת ימים. אהלו זו אשתו. מכאן שאסור בתשמיש המטה. °מהו דתימא ליתי עשה דידיה וידחה עשה דשלוח הקן. קמ"ל: קל וחומר על מצות חמורות.

עמ"ש בזה ברפ"ב דאבות: אדם אם על בנים. אפילו לטהר את המצורע (א). ומה אם מצוה קלה שהיא כאיסור (ב) אמרה תורה (דברים כ"ב) למען ייטב לך והארכת ימים. קל וחומר על מצות חמורות שבתורה:

ר"ע מברטנורה

כגון שלוקח אם מעל הבנים ושחטה. או מתה תחת ידו לוקה: [ה] מצוה שהיא כאיסור. שאין בה חסרון כיס אלא דבר מועט:

סליק מסכת חולין

נשלמה מסכת חולין

לטהר את. נד"ג ונכי"ק וכל הכי"י לטהר בה את; נכי"ף בהן. ומה (אם) מצוה קלה שהיא באיסור. נכ"י פטרבורג ליתא; נכי"ק מה אם, באסר וכ"ה נד"ג (ופס כ א ס ר); נכי"מ.. באיסר; נכי"ף בכאיסר. אמרה תורה. נכי"ק.. התורה. ק"ן (על) מצות חמורות שבתורה. נד"ג ונכי"ק ליתא; נכי"י פטרבורג.. למצות..; נכי"ל נ'.. החמורות בתורה. סליק

תוספות רע"ק

אליבא דכולי עלמא: (עי' רש"י שם דלל"א ניחא): ה [אות נט] תוי"ם ד"ה אפילו. מהו דתימא ליתיה עשה. והיינו היכא דליכא אלא עשה כגון דנטל ע"מ לשלחה. דלאו ליכא ולגבי העשה ס"ד דלא נימא ביה מאי אולטיה האי עשה מ־אי עשה דבין דגדול השלום. גמרא. (רף קמ"א ע"א):

יבין תפארת ישראל בועז

[עי' כ"ן סוף מכילתן. וברכ"מ פע"ז מסנהדרין]: כא) ולא נקט אפילו לטהר היולדת שמצוי שפי ממצורע. רבותא קמ"ל. דלא מבעי ביולדת שבסיקריב העוף יבטל העשה מדאי אפשר לשלחה אח"כ. וא"כ איך ידחה עשה דיולדת העשה ול"ת דשילוח. אלא אפילו לקחה לטהר מצורע דאחר שיעבוד אותה במים חיים ישלחה על פני השדה כדינו בשילוח הקן. רק דביני ביני עבר העשה. סד"א דתבוא עשה דטהרת מצורע דחמיר. דגזל השעה. שהרי ע"י שיטהר יהיה מותר בפריה ורביה שנאסר בה תחלה. ולהכי הו"א דלדחי לעשה דשלוח. קמ"ל דמדכתיב תשלח משמע מכל מקום אפילו במקום קיום מצוה. [ואילה"ק ל"ל קרא דלא לדחי. הרי בלא"ז לא דחי. דלא הוה בשילוחא. דבשעה שמבטל (הלאו) [העשה] לא מקיים העשה. ל"ל דכבר כתבו פסקי תוס' [זבחים סי' ס"ט] דהיכא דלא אפשר לקיים העשה מבלי שיעבור על הלאו. אז א"ל שיהיה בשילוחא. עוד י"ל דעשה דטהרת מצורע דחמיר וכדאמרן. אפשר דדחי לעשה אפילו אינו בשילוחא [כתוס' פסחים נ"ט ע' א']. ואילה"ק עכ"פ אתי ל"ל קרא דלא לדחי הרי כאפשר לקיים שניהן אפילו ל"ת לא נדחה מקמי עשה [שבת קל"ג ע' א']. והרי הכא אפשר שיתתן עד שיזדמן לו עוף אחר. י"ל דשהוי מלוה לא משהינן. דגמי מקרי דחוי [כתוס' שבועות ד"ג ע' א']: כב) הוא חלק כ"ד מדינר. שאפשר שיוציאנו בעד לפור קטן לטהרתו. ע"י שיקיים מצות שלוח הקן: נשלמה מסכת חולין

הוספת הלוקח עובר חמורו פרק א בכורות יום טוב

אחר חולין סידר בכורות על הסדר הכתוב כמו כן. כי אחר שאמר רק בכל אות נפשך. אמר לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך. הרמב"ם:

פרק א **א הלוקח** עובר חמורו של נכרי והמוכר לו וכו'. כל הני למה לי. °צריכי דאי תנא לוקח ה"א משום דקא מייתי לה לקדושה [°פירשו התוספות קדושת בכורה] אבל מוכר דקא מפקע לה מקדושה אימא לקנסיה. קמ"ל [כלומר דלא נימא נחייביה בבכורה משום קנס. כ"מ פי"ב מה' בכורים] וכתבו התוספות דהמ"ל לי תנא לוקח. משום דלא עבד איסורא. אבל מוכר דעבד איסורא כדקתני אע"פ שאינו רשאי אימא לקנסיה [ומיהו] חד מתרי טעמי נקט. ע"כ. והמשתתף לו למה לי לאפוקי מדר' יהודה דאמר שותפות נכרי חייב בבכורה קמ"ל דפטורה מן הבכורה. והמקבל למה לי. משום דקא בעי למיתני והגותן לו בקבלה דאיצטריך הואיל ועיקר בהמה דישראל היא לקנסיה דלמא אתי לאחלופי בבהמה אחריתי [שאין לנכרי חלק בהן. ולא בולדותיה] קמ"ל. גמרא: עובר חמורו. כתב הר"ב אחיד דזוטרן מיליה כו'. גמרא רפ"ב. ומיהו איכא נמי דיני דמתניא בבהמה טהורה ואיתנהו נמי בטמאה כגון המקבל נהן ברזל כו'. וז"ל הטור סי' שכ"א וכל דיני שותפות הנכרי בטהורה כן דינו בטמאה וכו': אף ע"פ שאינו רשאי. ל' הר"ב מפני שנעשית בה מלאכה בשבת. וכן לשון רש"י. וכפוס ריטבא נקט רש"י. כמו שמפרש בפ"ק דע"ז מ"ו והתם ניחא. משום דבגמרא ס"ד דטעמא דמתניתין הכי הוא. ופריך ליה ונעבד כיון דזבנה קנייה. ומסקינן גזירה אטו שכירות ושאלה. וכדפירש הר"ב שם ובמ"ב פ"ד דפסחים. והכא דלא איתמר עלה בגמרא כלום. ה"ל לרש"י לפרש כפי האמת

ציונים

פ"א א הלוקח עובר חמורו של נכרי. נ' פ"ל יהושלמי פסחים פ"ל כ"ג ענגלז זלה פ"ל כ"ז מגילת אסתר נת אסתר י"מ הנחומא נת פינחס י"ג פיו' פ"ל מה' נכורות ה"ב המ"ג מצין קמ"ה קמ"ו:

תוספות רע"ק

פרק א א [אות א] תוי"ם ד"ה הלוקח. צריכי דאי תנא לוקח. דאי משום דאשמעי' בין דהאם דנכרי והעובר דישראל ובין דהאם דישראל והעובר דנכרי דפטור. להני הלוקח עובר או לוקח האם. תוס': [אות ב] שם באיר פי' התוס' קדושת בכורה. דפעמים שהעובר נקיבה ומייתי לה לקדושת בכורה ובלא טעם דמייתי לקדושה מצי למימר כיון דלא מפקע מקדושתה ליש למקנסי' אלא ניחא ליה למימר אפי' הבאת קדושה איכא. תוס':

מסכת בכורות

פרק א **א הלוקח** עובר חמורו א) של נכרי ב). והמוכר לו אף כשהוא במעי אמו ובכור הוא. ולהכי נקט עובר חמורו שאין לך בהמה טמאה קדושה בבכורה אלא פטר חמור בלבד ואידי דזוטרן מיליה לפטר חמור. פסיק ומרי ליה. וכל הנך פרקי אחריני מייר, בבכור בהמה טהורה: אף על

ר"ע מברטנורה

פרק א **א הלוקח** עובר חמורו של נכרי.

יבין תפארת ישראל יבין

פרק א א) אף דבתורה דיני בכור טהורה נזכרים קודם כטר חמור. אפ"ה נקט התנא דיני פטר חמור תחלה. מדזוטר מיליה פסק ושדי לה. והדר מאריך בדיני בכור טהורה. אמנם כמה דיני בכור טהורות הוצרכו גם בטמאה. כגון ברזל [פ"ב מ"ד] ועוד הרבה. ואפ"ה לא נקט להו. מדאינן מצויין בחמור: ב) והעובר בכור במעי אמו. ונקט סתמא. משום דאפי' רק מסופק אם בכרה. כשלא היה יד נכרי באמצע חייב להפרים עלה ומקיימו לעצמו. ואין העכומ"ז נאמן במסל"ת בדאורייתא.

ע"פ שאינו רשאי. למכור לנכרי בהמה נסה מפני שנעשית בה מלאכה בשבת: והמשתתף לו. אפילו חלק הנכרי מכוס וידוע כי' כגון ידו לו רגלו של בכור. לו של אמו. כל זמן שאם יחתך ממנו לאחר תאחר הבהמה בעלת מום הרי זה כהפסת נכרי ופטור: והמקבל מבנו. שהחמורה של נכרי וישראל מקבלה ומטפל בה כדי שיהו חולקין בולדות אבל נוף הבהמה של נכרי: פטור מן הבכורה. אותו פטור שקנה מן הנכרי לו שמכר הוא לנכרי. אינו קדוש. הואיל ויש לנכרי חלק בו לו בחמו שנאמר (במדבר ג') הקדשתי לי כל בכור בישראל. ולא בנכרים: אם פטרו את של ישראל במדבר. הלוים לא פטרו בהמתן של ישראל במדבר. דפטר בהמה. בהמה פטרה כדכתיב (שם) ולא בהמת הלוים אחת בהמתם אלא ה"ק הלוים הפקיעו קדושת בכורי ישראל במדבר כדכתיב (שם) קח את הלוים תחת כל בכור כו' ואם הפקיעה קדושת הלוים את קדושתן של ישראל. דין הוא שיפקיע את של עצמן. ומאחר שלמדנו שהופקעה קדושת בכורה מעצמן של לוים. למדנו שפטרי חמוריהן פטורין מן הבכורה. דכתיב (שם י"ח) אך פדה תפדה את בכור האדם. ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה. כל שישנו בבכור אדם ישנו בבכור בהמה טמאה. וכל שאינו בבכור אדם אינו בבכור בהמה טמאה. אבל מבכור בהמה טהורה לא נפטרו כהנים ולוים כדלקמן: **ב** פרה שילדה במין חמור. וחמור שילדה במין סוס פטור. אי תנא פרה שילדה כמין חמור ולא תנא חמור שילדה כמין סוס. הוה אמינא פרה שילדה כמין חמור הוא דפטור מפני דלא דמו להדדי כלל. דהא יש לה קרנים והא אין לה קרנים. הא פרסותיה סדוקות והא פרסותיה קלוטות. אבל חמור שילדה כמין סוס אימא חמור אדום הוא ולחייב. ואי תנא סיפא ולא תני רישא ה"א חמור שילדה כמין סוס הוא דפטור מפני דסוס לא קדוש בבכורה. אבל פרה שילדה כמין חמור דתרוייהו קדשי בבכורה אימא ליחייב. צריכי: פטר חמור פטר חמור שני פעמים. חד בקדש לי כל בכור וחד ברלה אתה קומר אלי: מהו באבילה. לטמר בהמה

בשמן

יכין — תפארת ישראל — יכין

אז בי"ל להבדיל מקחו משקר. וכ"ש הכא דאיכא תרתי טעמי [ס"כ י"ד שט"ז סק"ב]: ג) דאסור למכור בהמה נסה לנכרי. גזירה שמא ישאילנה או ישכירנה לנכרי. והנכרי יעשה עמה מלאכה בשבת וקעבר ישראל מפני שביתת בהמתו. או שאם ימכרנה לנכרי ה) וכשירצה ישראל בעליה הראשונים טעונה בשבת ברה"ר. יצטרך לה לזרוק ליך. והיא תכיר קולו ותלך מחמתו. ויעבור ישראל מפני מפסר. לכי אסרו למכור נסה לנכרי. ורק ע"י סרסור. אז בידוע שהנכרי קונה לשחיטה שרי. מיהו בזה"ז שפרנסת ישראל מצומצמת נהגו להתיר. ואעפ"כ ראוי לזהר [י"ד קנ"ח ד']. [ונ"ל דל"ל דלא פטרה גוירה זו בכל ישראל דאל"כ הרי אין כ"ד יכול לבעל דנכרי כ"ד תכירו אל"כ וכו' [כ) כע"ז ל"ו א']: ד) אפילו כשהחלק של הנכרי בהאם אז בולד ידוע. כגון ידו לו רגלו. אפ"ה פטור כל שאם יבטל חלק הנכרי מהבהמה. תשאר בעלת מום [ס"כ ג' ד']. מיהו כשרוצה ישראל להקנות לנכרי בהמה מעוברת כדי לפטרה מבכורה. לא כגי שיקנה לו הולד. מדהוא דבר שלא בא לעולם. רק יקנה לו חלק באם [ס"כ ס"ך סק"ה]. ויקבל ממנו פרוטה על דמי המקח. ויקנה לו המקום שהבהמה עומדת שם [שם]: ה) שהחמורה של נכרי. וישראל קבלה להטפל בה ולחלוק בולדות. בין שהאם באחריות ישראל אז לא: ו) שהחמורה של ישראל וקבלה הנכרי להטפל בה ולחלוק בולדות וכדלעיל: ז) ר"ל הולד של בהמה זו שקבל. אינו קדוש בבכורה. מדיש לנכרי חלק בו: ח) חמוריהם כטורים מבכורה: ט) ר"ל אם פטרו כל הלוים עצמן את בכורי

אדם שבישראל במדבר. והפקיעו קדושתן. כדכתיב קח את הלוים תחת כל בכור: י) ר"ל כ"ש שקדושת הלוויה שבהן יפקיע חיוב בכורי שבהן. ומדפטירי מבכור אדם. פטירי נמי מחיוב בכורי בהמה טמאה שלהן. מדהוקש בכור אדם לבכור בהמה טמאה. לפיכך הפטור בזה פטור גם בהאחר. [והא דלא יליף ק"ו מבהמתן גופייהו. דאם פטרו בהמת הלוים את בכורות בהמות ישראל במדבר. כ"ש שיפטירו בהמתן מדין בכורה. י"ל דא"כ גם בכור בהמה טהורה של לוים נמי פטור. וסברי הא ליתא. דלקמן [פ"ב מ"א]. ואי"ל אמתני' דלקמן גופה תקשי. למה לא נדרש באמת הך ק"ו. ונפטרו גם בהמות טהורות של לוי'. י"ל דוקא באדם שייך שפיר לומר שהקדושה שיש בהלוי גורמת הפקעת קדושת בכורים שבו. אבל בבהמה של לוי אין בה שום קדושה כשאינו בכור. לא שייך לומר שתפקע קדושה שבה את קדושת בכורות שבה [תוס']: יא) אע"ג שבניהן מין נסה. ובניהן חייבין בבכורה: יב) אע"ג שבניהן דומין בהואר וגם בניהן מין טמאה. וכ"ש פרה שילדה מין סוס: יג) ונ"ל דלהכי לא נקט הכא ואם יש בו מקצת סמני' [דלקמן פ"ב מ"ה]. ה"ט משום דהכא בנסה יש חילוק. דפרה שילדה מין חמור כיון דשניהן בני חיוב לכהי בים בהולד מקצת סמנים. שייך וודאי לכהן. אבל חמור שילד כמין סוס. כיון דבסוס אין דין בכורה. לכהי אף שיש בהולד מקצת סמנים. אפ"ה הו"ל רק ספק בכור. ומה"ט נמי בפרה שילדה מין סוס נמי אינו רק ספק בכור וסמנמ"ה [י"ד שט"ו ו']: יד) מלת הם דנקט קאי אטהורה שילדה דמות טמאה. וטמאה שילדה דמות טהורה: טו) ואפ"ה מותר דנס

גמ': **ב** והחמור שילדה. אי' מ"ם במ"ד פ"ה דב"מ: [*שילדה כמין סוס. והרא"ש ז"ל דייק מדקתני לקמן ומה הם באכילה ול"ג ומה הוא. וכן מדקתני לקמן וטמאה שילדה כמין בהמה טהורה אסורה באכילה אלמא דבריתא אייתי נמי בבה"ג. והלכך הני שילדה כמין פרה. ומה שנכתב בספרים שילדה כמין סוס. אגב שיטפיה דבריתא הוגה ע"ג במשנה בספרים. ובברייתא תנא כמין סוס לאשמועינן כו'. ע"כ. והאריכותא שכתב הר"ב איננה בסוגיא אמתניתין אלא אברייתא. ומיהו גירסת הר"ב מהו: במין סוס. כתב הר"ב אימא חמור אדום הוא ומסיים רש"י סתם סוסים אדומים הם]: עד שיהא היולד חמור והולד חמור. עיין בפ"ב מכשה ה': היולד. האם. רש"י: [*ומה הם באכילה. והר"ב העתיק מהו ונעיל כתבתי בחילוף המוסחאות האלו. ובתוספות יש ע"ש בזה]: בהמה טהורה שילדה כמין בהמה

יכין — תפארת ישראל — יכין

אדם שבישראל במדבר. כדכתיב קח את הלוים תחת כל בכור: י) ר"ל כ"ש שקדושת הלוויה שבהן יפקיע חיוב בכורי שבהן. ומדפטירי מבכור אדם. פטירי נמי מחיוב בכורי בהמה טמאה שלהן. מדהוקש בכור אדם לבכור בהמה טמאה. לפיכך הפטור בזה פטור גם בהאחר. [והא דלא יליף ק"ו מבהמתן גופייהו. דאם פטרו בהמת הלוים את בכורות בהמות ישראל במדבר. כ"ש שיפטירו בהמתן מדין בכורה. י"ל דא"כ גם בכור בהמה טהורה של לוים נמי פטור. וסברי הא ליתא. דלקמן [פ"ב מ"א]. ואי"ל אמתני' דלקמן גופה תקשי. למה לא נדרש באמת הך ק"ו. ונפטרו גם בהמות טהורות של לוי'. י"ל דוקא באדם שייך שפיר לומר שהקדושה שיש בהלוי גורמת הפקעת קדושת בכורים שבו. אבל בבהמה של לוי אין בה שום קדושה כשאינו בכור. לא שייך לומר שתפקע קדושה שבה את קדושת בכורות שבה [תוס']: יא) אע"ג שבניהן מין נסה. ובניהן חייבין בבכורה: יב) אע"ג שבניהן דומין בהואר וגם בניהן מין טמאה. וכ"ש פרה שילדה מין סוס: יג) ונ"ל דלהכי לא נקט הכא ואם יש בו מקצת סמני' [דלקמן פ"ב מ"ה]. ה"ט משום דהכא בנסה יש חילוק. דפרה שילדה מין חמור כיון דשניהן בני חיוב לכהי בים בהולד מקצת סמנים. שייך וודאי לכהן. אבל חמור שילד כמין סוס. כיון דבסוס אין דין בכורה. לכהי אף שיש בהולד מקצת סמנים. אפ"ה הו"ל רק ספק בכור. ומה"ט נמי בפרה שילדה מין סוס נמי אינו רק ספק בכור וסמנמ"ה [י"ד שט"ו ו']: יד) מלת הם דנקט קאי אטהורה שילדה דמות טמאה. וטמאה שילדה דמות טהורה: טו) ואפ"ה מותר דנס

ציונים

והמשתתף לו והמקבל ממנו' מוי' וסמ"ג שם סוס"ב י"ל סימן ש"כ סעי' ג' וסימן שכ"א סעי' כ': כהנים ולוים פטורים. ג' ע"ב מי' פי"ב מה' בכורות הי"ל סוס"ע י"ל סימן ש"ס סעי' ח' וסימן שכ"א סעי' י"מ: **ב** פרה שילדה כמין חמור. ה' ע"ב מוי' פ"ב מה' בכורות ה"ו סמ"ג סעי' ריי"ל סוס"ע י"ל סימן ש"ס סעי' ו': ומה הם באבילה. ע' עוס' לקמן ו' פ"ש ל"ה ומה ומי' מוי"ם:

שנויי נוסחאות

פ"א א והמשתתף כמסכ"ב המשתתף. והמקבל ממנו. במסכ"ב ..הימנו. שלי ישראל כו' של עצמן. בכי"ק ובמסכ"ב את של ישראל.. את של עצמן. **ב** במין חמור. במסכ"ב מין. פטור מן הבכורה. במסכ"ב פטורה ..פטר חמור פטר. בכי"ק ובהלכות בכורות להרמב"ן ופטר .. ופטר.

תוספות חדשים

פ"א א בר"ב ד"ה אם פטרו כו' בהמה פטרה. ואי"ל נילף קל והומר מבהמה אם פטרו בהמה של לוים בהמת ישראל דין הוא שיפטרו של עצמן עיין ברש"י והוספות מה שהיקשו: (ממהורש"ם ז"ל)

תוספות רע"ק

[אות ג] שם בפשנה שנאמר בישראל אבל לא באחרים. דרשא זו קאי על המוכר לו דהולד דהנכרי אבל הלוקח שובר דהאם דנכרי נפקא לן מקרא מקנך תזכר (שמות ל"ד) דכל האם בעי שיהיה מקנך ולא ש ש לנכרי חלק בו. ודא דלא דרשינן שותפות עם ישראל. היינו משום דכתיב בקרבם ובאנכם לרבות שותפות ישראל. ועיין בתוס': [אות ד] הרע"ב ד"ה אם פטרו. ואם הפקיעה קדושת הלוים. היינו לוים פשוטים לוי אחד פשוט פטר בכור ישראל אחד אבל בכור לוי לא פטר לבכור ישראל דדיו לפשוד עצמו. גמרא. ומ"ם ילפי' הכא בק"ו דפוטר עצמו אף דבבור לוי לא פטר לישראל (משום דהקו"ו מהקדושה של לוים) ועיין תוס': ב [אות ה] תוי"ט ד"ה שילדה. ג"כ במשנה בספרים. לענ"ר

ח) לפ"ז גם ע"י סרסור כו' ל"ל לאסור, אבל לבוא בע"ז פ"ש אות ל"ז דשמת שיכרינה נע"ש בה"ם ולאחר שיעשינה הנכרי יגער בה ישראל כו' וכ"ה בגמ' שם. ב) ע' תוס' שם ד"ה לימור ונש"ך שם ס"ק י"ב ובט"ז סק"ה ובהגר"א ס"ק י"ד ותלאה שיאכל הלא אפשר לו ע"י סרסור גם נזמן הגמ' הוי שרי(אבנת איתן)

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

בהמה טמאה מותר באכילה כו'. דס"ר אך אם זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה. (ויקרא י"א) יש לך שהוא מעלה גרה ומפרים פרסה ואי אתה אוכלו ואיזה זה טהור שגולד מן הטמא. או איזו אינה טמא הגולד מן הטהור. ומאי ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה. [ה"ק] דבר הבא ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה לא תיכול ח"ל גמל טמא הוא הוא טמא ואין טמא הגולד מן הטהור טמא אלא טהור. והא דקתני שהיוצא כו' סימנא בעלמא דלא תחליף לך [נרסתך(בבכחה)][במשנה] דלא תימא זיל בתרי' דידי'והאי טהור מעליא הוא. ואלו (טהור) [טמא] מעליא הוא אזל בתר לימיה. גמרא: שהיוצא מהטמא טמא. כתב הר"ב ודבש דבורים וגרעין מותר וכו'. כדתנן במסכת ד' פרק בתרא דמכשירין. ועיין בס. ומ"ש הר"ב וחלב האדם מותר כשפירים נפקא לן בבייתא בגמרא פ"ה דכתובות דף ס'. הוא טמא ואין חלב מהלכי שתים טמא. ואמרינן עלה כשפירים אבל לא פירים אסור מדרבנן. וכ' הרא"ש דטעמא משום דאתי לאחלופי [בחלב] בהמה טמאה. [וכן בשר אדם] כיון דאין דרך לאכול בשר אדם מיחלף בבהמה טמאה: דג טמא שבלע דג טהור. כתב הר"ב אע"ג כו' כיון דרוב דגים מבריאים במינן. פירוש דדג טמא מבריח בגופו עוברו כשאר בהמה וחיה. אלא דרוב מבריח במינו וזה הבריח מין אחר כמו שבלע דג טמא אסור באכילה. תימא במסכת אהלות [ספי"א] (משנה) [ג"ל תנן] בעופות ובדגים כדי שהפול לאור ותסרף אלמא חשוב טיכול וה"נ לשתרו. ויש לחלק בין איסור לטומאה. עי"ל דיש להחמיר כר"י בן בתירא דבעי מעל"ע והכא בלא שהה שם כדי טיכול. תוס': ג חמור שלא ביכרה וילדה שני זכרים. מתניתין דלא כר' יוסי הגלילי דאמר [מתניתין ו' פ"ב] *דאפשר לאמלט. גמרא:

שאין יולד דומה לעולד מהו באכילה: שהיוצא מהטמא טמא. ודבש דבורים וגרעין מותר ולא מקרי יולא מן הטמא. לפי שאין ממלות אותו מבפנים אלא מכניסות אותו לגופן. באוכלות מפריחי האילנות. ומהן נעשה הדבש. וחלב האדם מותר כשפירים. אבל ליכא מעדי האדם אסור. וכל שאר חלב של בהמה וחיה טמאה. הוי יולא מן הטמא ואסור: דג א) [טמא] שבלע דג [טהור]. אע"ג דלא חזיק ליה שבלע כיון דרוב דגים מבריאים ב) במינן כמו שבלע בפנימו דמי: ג נותן טלה אחד לכהן. בפדיון דממה

טהורה שילדה במין בהמה טמאה מותר באכילה. וטמאה שילדה במין בהמה טהורה אסור באכילה. שהיוצא מהטמא טמא. והיוצא מן הטהור טהור טו). דג טמא שבלע דג טהור. מותר באכילה. וטהור שבלע דג טמא אסור באכילה. לפי שאינו גדוליו טו): ג חמור שלא ביכרה וילדה שני זכרים. נותן טלה אחד לכהן.

שנויי נוסחאות

שהיוצא מהטמא טמא ו,היוצא)מן.כניק וכני"מ ונמשב"כ.. מן הטמא.. וכ"ה בגרמב"ן (ופס ליתא). שבלע דג טהור. כניק .. לדג טהור. ומהור שבלע דג. כני"ק.. לדג: בגרמב"ן ודג טהור.. גדולין. במסב"כ גדולו. ג חמור שלא ביכרה. בגרמב"ן חמורה.. וכ"ה במסב"כ לפנינו אולם במסב"ב ד'יסן(וכפי הנראה היא ד'יקרלקא שנדפסה רק עם פירש"י, בפורמט קטן) חמורו. וכמו שהוא בכני"ק וכפי' רגמ"ם ועי' בסמוך.

תוספות רע"ק

לענ"ד טובה כן ממה דרייקינן בסוגיא על הברייתא דחמור שילדה בסין סוס למאי קתני לה השתא מה פרה שילדה בסין חמור דאירי ואידי בני מקדש בבורה ניהו אמרת פטור. חמור שילדה בסין סוס פשיטא ומובחינן מיניה דקתני משום סיפא דאם יש בו מקצת סימנים חייב. ומשנינן דסר"א חמור אדום בעלמא הוא. ולס"ר דהש"ס יקשה על מתני' דלא קתני לדין דמקצת סימנים חייב ובשרש למ"ש תוס' (דף ה' ע"ב ד"ה תלמוד) דמתני' דהבא ס"ל דמקצת סימנים פטור אפילו בעו שילדה בסין דחל (ופליג על מתני' ה' דפ"ב דלקמן) חמור שילדה בסין סוס למאי קתני לה. אע"כ דליג לה במתני' וזה ראיה ברורה לענ"ד: ג [אות ז] תוי"ט סר"ה חמור שלא ביכרה דאפשר לצמצם. דאי כריה"ג אף דלא קתני ויצאו כאחד דמשמע דלא ראה הלידה. מ"מ יצטרך להפריש נ"כ טלה א' לעצמו דשמא יצאו כא' כיון דאפשר בתקנת סוגים (טוב להחמיר בדבר) תוס':

ז) נרי"ב ד"ל טהור בלע דג טמא ותקן הקי"ע לפנינו. כ) נרי"ב ד"ל נמינן.

יכין תפארת ישראל בועז

דבש דבורים. מדאינו מתמלא מגופן. רק שהדבורים מלקטין הטל המתוק שנופל על הפרחים. וכבים קטן בתחת גרונם יביאוה לכוורת ומקיאין אותו שם [י"ד סי' פ"ח] (א). מיהו ולד טריפה מותר דהרי קיי"ל כרבנן עובר לאו ירך אמו [כרמב"ד פי"ח מפסוהמ"ק]. הלכם אסור רק מדאין כמוה חיה. והולד הרי חיה יחיה [ס"ך ע"ש סק"ח]. ואף דקיי"ל דכילת טריפה אסור [י"ד סי' פ"ו ס"ג]. בילה שאני דאחוק וגדל בגופה טפי. אבל בשחט טריפה ומלא בה עובר אפילו נמלא העובר חי. מוהגין לאסרו ולא מהני לי' נס שחיטת עלמו [י"ד י"ב ס"ג]. ואדם אע"ג שבחייו. בשר הפורש ממנו אסור באכילה בעשה [ע"מ ס"ח]. עכ"פ בשר המת אסור מדאורייתא נס בהגאה בהיקש דשם שם מעגלה ערופה [שמ"מ]. אבל חלב אדם מותר כשפירים חוץ היד אי לתוך הכלי. דאע"כ ואפילו פירש ע"ג הדד אסור מדרבנן [פ"ח]: מז) ודוקא בעולמא הוא [ס"ך ספי' פ"ג] (ב). יז) דממ"ג ח' מהן בכור. וקמ"ל דלא ס"ל כרבי יוסי [פ"ב מ"ו]. דלדידיה

בכבי. מיהו בנגהות (דס"ש ב') בתמת מחלק הש"ס וקתמר שתי בשר דרכיך. שתי בשר דרכיך. סי' תס"ז סי"ב. ועי' מ"ש בס"ד תמורה פ"ז סי' מ'). אמנם עוד תרע תוס' הכא. דהכא מיירי דלא שסה טיעור טיכול:

אור גדול

פרק א ב בסשנה וטהור שבלע דג טמא אסור באכילה. יעויין בתוי"ט מה שהביא בשם התוס'. ובמנחות (דף ס"ט.) בתוס' ד"ה דבלע. כתבו על זה. א"נ נהי דאיפסיל מתורת אוכל לענין טומאת אוכלין מ"מ לענין איסור לא להוי עיכול מידי דהוה הלב שבבפרים ונבלת עוף טהור בכל מקום שצריך מחשבה אע"נ דבאיסורא לקי בלא שום מחשבה כו'. ודברי התוס' תמוהין מאוד ואינם מובנים בלל. ומצאתי ברש"ש שם שהרגיש קצת. וברור דמ"ם הוא בתוס' וכצ"ל. א"נ נהי דאיפסיל מתורת אוהל מ"מ לענין איסור לא להוי עיכול מידי דהוה לענין טומאת אוכלין הלב שבבפרים ונבלת עוף טהור בכל מקום שצריך מחשבה אע"נ דלענין איסורא לקי בלא שום מחשבה וכו'. כצ"ל. וכוונתם דמחלקי בין איסור לטומאה. והביאו ראי' דיש חילוק בין איסור לטומאה טומאת אוכלין. אף דהתם נופי' ליכא חילוק בין טומאה לאיסור רק בטומאת אוכלין דהיינו טומאה קלה אבל טומאה חמורה מטמאה שלא במחשבה כראיתא נדה (דף נ' ב'). ואף לדחייתם בתוס' שם דאכילה הויא מחשבה ל"ק מנדה שם דדוקא אכילת מזיד הוי מחשבה משא"כ טומאה דמשכחת לה בשוגג]. וא"כ בטומאה חמורה לא מצינו דקיל מאיסור. מ"מ שפיר הביאו ראי' דטומאה קיל דבטו' דמצינו בטומאת אוכלין לענין מחשבה דקיל. ח"נ יש לומר לענין עיכול דאף טומאה

חמורה קיל. וזה ברור בכוונתם: ג במשנה חמור שלא ביכרה וילדה שני זכרים. עיין בתוי"ט ד"ה חמור ועיין בתורע"ק אות ז'. והנה רש"י פירש דמש"ה לא אתיא מתני' כר' יוסי הגלילי מדקתני בילדה שני זכרים אינו נותן לכהן אלא חד טלה והתוס' השיגו עליו דהא הבא במתני' לא קתני ויצאו שני ראשיהם כאחד וביון דלא ראינו שיצאו בבת אחת אפי' לר"י הגלילי אינו נותן לכהן אלא חד טלה. ונראה פשוט לישב לרש"י דמתני' דתני סתמא מיירי בכל ענין בין ראינו שיצאו כאחד בין לא ראינו דבכל ענין נותן טלה אחד. ולכך מסתים לה סתומי משא"כ בההיא דמ"ב דדוקא בראינו. וא"כ אשה"ם פירש י וקו' הנמ' לפירש"י לאביי היינו דלתני בהדיא ויצאו ב' ראשיהם כאחד לרבותא ולא יסמוך על דתני לה סתם משא"כ לרבנן ל"ק לאשמועינן להדיא בראינו דא"א לצמצם דכבר תני לה בפ"ב להדיא ולכך לא חש למתני' זה הרבותא כאן להדיא ופשוט. ונראה דהתוס' הבריחו דאינו כן לפמ"ש בתוד"ה אמר ור"ה זכר דבצא כאחר עם נקבה הוי חציצה כמ"ש בד"ה זכר א"כ לא מיירי ביצאו כאחד. וא"ש: תוי"ט ד"ה חמור שלא ביכרה כו'. עיין בתורע"ק (אות ז). וכ"כ הרא"ש. לכאורה הא בחשה שנותן לכהן יכול לפרות ב' הפ"ח דהא פורה וחיור ופורה. וצ"ל דמשמע ליה בב"א ובב"א אינו יכול לפרות בטלה אחד. ויש לעי'. שוב

מצאתי

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

דממה נפשך חד מיניהו בכור: זכר ונקבה. ואין ידוע אם ילד זכר תחלה והוא בכור או נקבה ילדה תחלה ואין כאן דין בכורה: מפריש טלה. משום ספק ומפקיע עליו קדושת הפטר חמור: והוא לעצמו. שהוא עצמו יאכל הטלה ולא יתננו לכהן. דכהן הוי מוציא מחבירו. ועליו הראיה להביא עדים שהזכר ילד תחלה. ואיסורא ליכא דאפי' פטר חמור גמור שפדאו בשה טוב אין קדושה לא בו ולא בפדיונו. אלא גזל הוא דאיכא אם אינו נותן טלה לכהן דממונו הוא והכא ליכא גזל דספק הוא: שתי חמוריות וילדו כו'. זכר ונקבה. נותן טלה אחד לכהן בשביל הזכר. או שני זכרים ונקבה דאחד ילדה זכר ואחד ילדה זכר ונקבה. או א"נ אחד ילדה שני זכרים ואחת ילדה נקבה נותנים טלה אחד לכהן. דהא אחד זכר איכא ודאי בכור ואחיך דהוי ספק דממה הנקבה ילדה תחלה מפרישים טלה והוא לעצמו: שני זכרים ושתי נקבות. ספק הן דממה כל אחד ילדה זכר ונקבה ושמא הנקבות ילדו תחלה הלכך אין לכהן כאן כלום. אלא מפרישין עליהן שני טלאים לאפקועי לאיסוריהו והן לעצמן כך פירשו רבותי. אבל רמב"ם סבר דאין כאן לכהן כלום ואפי' טלה לעצמו אינו צריך להפרישו משום דאיכא בכל אחד מהנך ספיקי טובא דשילדו שתי נקבות וזכר שנולד אחת משתיהן ילדה שתי נקבות והאחרת זכר. או שמא זו ילדה נקבה והאחרת זכר ואחריו נקבה. או נקבה ואחריה זכר. וכן ספיקות הרבה יש בשני זכרים ושתי נקבות הלכך אפילו טלה לעצמו אינו מפרישו.

ופירוש הולד ואחת ילדה שני זכרים. ומיהו לקמן פ' יש בכור [מ"ד] קתני כה"ג גבי נשים ליכא למימר הכי שכל אחת יודעת בעצמה מה שילדה. וי"ל אגב דתנייה הכא תנייה הכא. א"נ ניחא ליה לפרש כל נווני ואף ע"ג דלא צריכי. כדקתני זכר ונקבה ניתן א' לכהן דלא צריכי כלל. תוספות: נותן טלה אחד לכהן. כתב הר"ב ואלידך דהוי ספק דממה הנקבה ילדה תחלה מפרישים טלה והוא לעצמו. ולא חש לאדסורי תגא דמתניתין. משום דבבר אשמועינן בבבא קמייתא דבמקום הספק מפרישים טלה והוא לעצמו. ובבבא דסיפא דאחת ביכרה ואחת לא ביכרה דתגא זכר ונקבה מפרישים טלה והוא לעצמו ולא תגא אין לכהן כלום. משום דבעי לאסוקי עלה שגא' ופטר חמור תפדה בשה. ועוד שני זכרים ונקבה. סוחיל ותגא דינא דמתניתא טלה אחד לכהן לא אדכר הפרשת טלה אחד לעצמו. דלא אדכר ליה תגא דמתני' אלא במקום שאין שם נחיצה לכהן. ועוד כיון דפרים והני זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה לא תגא אלא דפסיקא ליה לתרווייהו דהיינו נחיצת טלה אחד לכהן. ולעולם בשני זכרים ונקבה מפרישים טלה והוא לעצמו ואע"ג דלגבי הפרשת טלה אחד ה"ל תרי ספיקי שמא אחת ילדה שני זכרים ואחת ילדה נקבה. ואין כאן אלא נחיצת אחד לכהן. ואע"ל אחת ילדה זכר ואחת ילדה נקבה וזכר. שמא ילדה נקבה תחלה. אפ"ה כיון דאפשר ליה בתקנתא דהפרשת טלה אחד ולא קמפסיד ולא מידי שהרי הוא חולין והוא לעצמו. ליה למסמך אהיתרא דתרי ספיקי. דלמכחן נמי דעל רובא לא סמכינן ליפטר מדין טלה והוא לעצמו. ואע"פ שם כאן רובא לפטורה דמחלה יולדת נקבה תחלה וכי נמי דילדה זכר תחלה. מיעוטא נפיק מקלת נקבה בהדי זכר מקמי דנפיק ליה רוב ראשו דזכר הא"ל חצילה ואע"ג דאמר רב אשי מין במינו אינו חוצץ [כמ"ש במ"ו פ' דלקמן] ה"מ זכר ונקבה דהרווייהו מין חיוב בכורה אבל בנקיבה לא פשיטא לן דנימא הכי. דאיבעיא לן בפ' בהמה המקשה כרכתו אחזתו והוציאתו מהו ולא אפשיטא. ועוד מדדייק גמ' [כמ"ש לעיל] מהניתין דלא כר' יוסי הגלילי דמעטינן וכו' הרא"ש: אין כאן לכהן כלום. כתב הר"ב שהרמב"ם סובר דאפילו טלה לעצמו אינו צריך להפרישו אע"ג דבזכר ונקבה או שני זכרים ונקבה לא ממעטינן מהפרשת טלה אע"ג דאיכא נמי תרי ספיקי כמ"ש בשם הרא"ש. תירץ והכ"מ די"ל דשאני ב' זכרים ונקבה. דמתוך שהוא צריך לעשות בשם מעשה ליתן טלה אחד לכהן אמרינן ליה דיפרישו טלה

אע"ג

זכר ונקבה. מפריש טלה אחד לעצמו יח). וילדו שני זכרים. נותן שני טליים יט) לכהן. זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה. נותן טלה אחד לכהן כ). שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות. אין כאן לכהן כלום כא): ד אחת ביכרה ואחת שלא

דא"ר אלעזר אשה יודעת בין מעשר שני מתחלל על ידו ועולה ואוכלתו בירושלים ה"נ אשה יודעת דפטר חמור איסורא איכא ביה ופרקה ליה בשה. ומקדשא בהנך דביני ביני בשוה החמור יותר מן השה. ובקדושין פ"ב משנה ט' מפ' הר"ב בפטר חמור דאשור בהנאה דיליף מעגלה ערופה. היינו כי היכי דלוקמי להאיא מתניתין אפילו לר"ש דפליג אדר"י. ומודה לאחר עריפה וע' בפ"פ והכי איתא התם בהדיא בגמרא. ומה"ע נמי לא פירש סר"ב שם מ"ח בקידום במעשר. שני. טעמא דהכא: וילדו שני זכרים נותן בני טליים לכהן. הכא ניחא דאילטריך לאשמועינן אין פודה וחוזר ופודה כל זמן שלא נתן ליד כהן [ע' בפ' הר"ב דמתני' דלקמן]. אבל לקמן פ"ב [מ"ז] דקתני כה"ג גבי בכורות בהמה טהורה ליכא למימר הכי. י"ל קמ"ל דלא תליגן להעמיד הממון בחזקת בעלים שהאחת טנפה וממות הולד ואחת ילדה שני זכרים. ומיהו לקמן פ' יש בכור [מ"ד] קתני כה"ג גבי נשים ליכא למימר הכי שכל אחת יודעת בעצמה מה שילדה. וי"ל אגב דתנייה הכא תנייה הכא. א"נ ניחא ליה לפרש כל נווני ואף ע"ג דלא צריכי. כדקתני זכר ונקבה ניתן א' לכהן דלא צריכי כלל. תוספות: נותן טלה אחד לכהן. כתב הר"ב ואלידך דהוי ספק דממה הנקבה ילדה תחלה מפרישים טלה והוא לעצמו. ולא חש לאדסורי תגא דמתניתין. משום דבבר אשמועינן בבבא קמייתא דבמקום הספק מפרישים טלה והוא לעצמו. ובבבא דסיפא דאחת ביכרה ואחת לא ביכרה דתגא זכר ונקבה מפרישים טלה והוא לעצמו ולא תגא אין לכהן כלום. משום דבעי לאסוקי עלה שגא' ופטר חמור תפדה בשה. ועוד שני זכרים ונקבה. סוחיל ותגא דינא דמתניתא טלה אחד לכהן לא אדכר הפרשת טלה אחד לעצמו. דלא אדכר ליה תגא דמתני' אלא במקום שאין שם נחיצה לכהן. ועוד כיון דפרים והני זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה לא תגא אלא דפסיקא ליה לתרווייהו דהיינו נחיצת טלה אחד לכהן. ולעולם בשני זכרים ונקבה מפרישים טלה והוא לעצמו ואע"ג דלגבי הפרשת טלה אחד ה"ל תרי ספיקי שמא אחת ילדה שני זכרים ואחת ילדה נקבה. ואין כאן אלא נחיצת אחד לכהן. ואע"ל אחת ילדה זכר ואחת ילדה נקבה וזכר. שמא ילדה נקבה תחלה. אפ"ה כיון דאפשר ליה בתקנתא דהפרשת טלה אחד ולא קמפסיד ולא מידי שהרי הוא חולין והוא לעצמו. ליה למסמך אהיתרא דתרי ספיקי. דלמכחן נמי דעל רובא לא סמכינן ליפטר מדין טלה והוא לעצמו. ואע"פ שם כאן רובא לפטורה דמחלה יולדת נקבה תחלה וכי נמי דילדה זכר תחלה. מיעוטא נפיק מקלת נקבה בהדי זכר מקמי דנפיק ליה רוב ראשו דזכר הא"ל חצילה ואע"ג דאמר רב אשי מין במינו אינו חוצץ [כמ"ש במ"ו פ' דלקמן] ה"מ זכר ונקבה דהרווייהו מין חיוב בכורה אבל בנקיבה לא פשיטא לן דנימא הכי. דאיבעיא לן בפ' בהמה המקשה כרכתו אחזתו והוציאתו מהו ולא אפשיטא. ועוד מדדייק גמ' [כמ"ש לעיל] מהניתין דלא כר' יוסי הגלילי דמעטינן וכו' הרא"ש: אין כאן לכהן כלום. כתב הר"ב שהרמב"ם סובר דאפילו טלה לעצמו אינו צריך להפרישו אע"ג דבזכר ונקבה או שני זכרים ונקבה לא ממעטינן מהפרשת טלה אע"ג דאיכא נמי תרי ספיקי כמ"ש בשם הרא"ש. תירץ והכ"מ די"ל דשאני ב' זכרים ונקבה. דמתוך שהוא צריך לעשות בשם מעשה ליתן טלה אחד לכהן אמרינן ליה דיפרישו טלה

אע"ג

מפריש טלה אחד לעצמו. פי' הר"ב ומפקיע עליו קדושת הפטר חמור. דלפוטרו ממלות עריפה לא היה צריך להפרישו מספק(כיון)[כמו]שאין נותן לכהן מספק כמו כן אינו טורפו מספק. תוספות. ובגמרא מתניתין רבי יהודה דס"ל פטר חמור אסור בהנייה ואפילו מחיים. והכי אפסיק הלכתא בגמרא דף י"א ובפירוש הרמב"ם יש טעות. ובגא"י הוא כהונ"ן ואעתיקה בס"פ. וטעמיה דכיון שהקפידה עליו התורה לאפקועי לאיסוריה בשה ולא באחר. ולאי אסור בהנייה. ופרלינן והרי מעשר שהקפידה עליו התורה בכסף לורה ותנן [בפ"ב דקדושין מ"מ] במזיד קידש. ומשנינן בפטר חמור נמי מקדשה כדר' אלעזר

שתי חמורים שלא ביכרו. מיי' שם ה"כ ס"ג שם פוס"ש שם פי' ר"ל: ד אחת בכרה ואחת שלא בכרה. פ' פ"ש מ"ו. פי"ב מה' בכורות הכ"ל פוס"מ ר"ל מיון שכ"מ פי' פ"ו:

שנויי נוסחאות

לעצמו. כרמב"ן והוא לעצמו. שתי חמורים. כרמב"ן.. חמורות..; בכי"ק.. חמוריו וכ"ה במס"ב גם לפיהו גם בד' יסן הכ"ל ועי' לעיל בסע"מ הגיה.. חמוריות. שני טליים לכהן. כרמב"ן לכהן ב' טלאים; וכנס התמונה הזאת המצאת גם בכי"ק, היא מן סיחיד מלי (שלא נמצא בכה"ק) על מקבל צבי— צבאים; אולם בכי"ק שני טלים ויוכל היות מן היחיד טלה על מקבל קבה קנים ועי' בס' הכרמים לר"י ן' נגלה בפטר טלא ול"י ן' תכון מוכיח בס. ומצאנו במשנה שלמנו בקנון טלה טלים ע"מ קנה וקנים בגמרא (פ"ג דתמיד מ"ג) ואו והביאו לי טלה מלבבת הטלים". זכר ונקבה או ב' זכרים ונקבה כו' או ב' זכרים וב' נקבות כו'. בכי"מ המוסגת מגומגמת וז"ל זכר ונקבה נותן טלה אחד לכהן שני זכרים נותן טלה אחד לכהן וספריש טלה אחד והוא לעצמו שני זכרים ושני נקבות אין כאן לכהן כלום; כרמב"ן.. שתי נקבות וזכר אחד..; במס"ב.. אין לכהן כלום וניתא למ' כאן וכונה בסע"מ.

תוספות רע"ק

[אות ו] בהרע"ב ד"ח שני זכרים כשילדו שתי נקבות וזכר. הדרישה והפ"ז יו"ד סס"י שכ"א תמהו בזה דהא אדרבה הנך ספיקות בולם הם לחיוב בבכורה ואין לך מקום לפטור אא"כ בהך צד דשתיהן ילדו נקיבות והנקיבה קודם לזכר (ואפשר שפני שחירוץ הס"ז דחוק לכן לא הביאו רבינו):

אור גדול

מצאתי במשנ"ח שקל פשניות שהעיר בזה. ולפמ"ש דבב"א א"א יתיישב. וראיתי בבה"ג (הל' בכורות) על הא דשה אחד של לוויים פודה בו הרבה ולא שיפדם בב"א אלא פודה וחוזר ופודה והיינו כמ"ש: במשנה נותן שני טליים לכהן. עיין חוי"מ ד"ח וילדו כו' ומיהו לקמן פ' יש בכור כו' ליבא למימר הכי

יכין תפארת ישראל יכין

דלדידיה הו"ל למיתם לשמא ילדו ב' דאתין כח'. ואע"ג דלא שכיחא. עכ"פ מדלית ליה פסידא לרבי יוסי יפרים עוד טלה ח' לעצמו בעד הב': יח) מפרישו כדי להפקיע מהזכר קדושת פטר חמור. אבל מקיים הטלה לעצמו. מ"מ בהטלה הזה שום קדושה. ורק ממונא אית לכהן גביה מספק. דשמא ילדה הנקיבה תחלה. ולהכי הממע"ה: יט) קמ"ל דאינו פודה שניהן בטלה ח'. או דקמ"ל דלא חיישינן שמא אחת מהאמהות טנפה. שנימות הולד במעיה. והשניים ילדה ב' זכרים: כ) מיהו בב' זכרים ונקיבה. חיישינן שפיר שמא אחת ילדה זכר ושנייה זכר ונקיבה. או אחת ילדה ב' זכרים ושנייה נקיבה. לכן מפרים עוד טלה ח' לספק פדיון ומקיימו לעצמו: כא) דשמא כל אחת ילדה נקיבה תחלה. ולהכי מפרים ב' טלאים. דשמא הזכרים ילדו תחלה. ומקיים הטלאים לעצמו. ולרמב"ם פטור מכלום. מדאיכא ספיקות טובא אין נולדו הוולדות. [סכ"א. ונתקשו הרע"ז. וע"ך בזה דמ"ש מכני דאיכא. ונ"ל דר"ל מדים

בכל

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

מן הכבשים ומן העזים. עי' ר"ל פרשה פ' מ"מן ו': ופודה בו פעמים הרבה. לפיל ל ע"ב ה אין פודין לא בעגל ולא בהיתה כו'. י"ב ע"ב יומא כ"ם ע"ב נ"ק ע"ח ע"ל ע"ם מי"י ע"ב מס' בכורות ס"י כמ"ב מ"מן קמ"ם קמ"ו מוע"ע י"ל מ"מן מכ"ח ס"ב:

שנויי נוסחאות

ד וילדו ב' זכרים. במשנ"ב וילדה.. ומונה בכו"מ בלפניו. טלה אחד לעצמו. ברמב"ן.. והוא לעצמו. ופודה בו פעמים הרבה נכנס. במשנ"ב פודה בו..; ברע"ב.. פעמים רבות..; ברמב"ן.. ונכנס "עי' רמב"ם בפי' המכנה שפי' פעמים הרבה נכנס לדיר להתעשר ע"ש וגרלה שלא היה גורם ופודה בו בו"ו כ"ל פודה בו [כמו שהוא במשנ"ב] ולדעתיל קלי' כמ"ם בכ"ו פי' שכ"ל (ומדוש הוא על הה"ו שלא הביא כן מפי' הרמב"ם) ועי' במרה"מ סוף הל' בכורים שפכח ג"כ להביא את הבי' שכ' כדבריו וע"ש שהעיר מהא דעשרה ביין שבדף י"ל ע"ל ע"ם נתוסי' וכן העיר בת"ב כלן והמ"ל הקשה ממ"ם (ד', ע"ב) ל"ר אף אלן ומי תניא כו' וכתב שאפשר שהרמב"ם ל"ג כלל הא דלר' כו' וכן לאיתי במ"ת כלן שהקשה כן וכמ' מנחת תמוך (הגרמ"ש בנלון המשניות שלו). נתנים בו. בכי"ק נתנה בו. ה ולא בשחוטה כו' ולא בבלאים (ולא בכוי). בכי"ק לא.. לא בבלאים.. וכ"ה לא בשחוטה גם במשנ"ב; בכי"מ ליתא. רבי אלעזר. בכי"מ ר' אליעזר וכ"ה במשנ"ב (ומס ור"ב).

תוספות חדשים

ה תוי"ט ד"ה ולא בחיה כו'. אם לא בחתכה כו'. וכמת"כ זה. אינו דסיו"ד לא נכתבה בשום מקום רק הרא"ש ולולי היה תלמיד עושה כתב זה:

ראשון לציון

פ"א ה במשנה ר"א מתיר. במשנ"ג אומר אליעזר וכתבו הוסי' רבי אלעזר בלא יו"ד גרסינן ע"כ: תוי"ט סר"ח ולא בחיה כו' אם לא בחתכה או בסוף פסוק. עיין יש סדר למשנה:

לקוטים

פ"א ג תוי"ט ד"ה וילדו וכו' ו"ל וכו' כתב הרמ"ז ז"ל הקי' מדובי הלכות ד"כ ניחא כלי טעמא דקמ"ל דלא תלינן וכו' וכתב ויש לעיב לא

ד זכר ונקבה מפריש טלה [אחד] לעצמו. דמאן אותה שלא בכרה ילדה את הנקבה: שנאמר ופטר חמור תפדה בשה. כל שה במשמע שה כבשים או שה עזים. שה זכר או שה נקבה כו': ופודה בו פעמים רבות. אם חזר כהן ונתנו לו: נכנס לדיר להתעשר. כגון ישראל שהיו לו עשרה ספק פטרי חמורים. והפרים עליהן עשרה ביין. והן שלו. הרי אלו נכנסים לדיר למקום שמכניסים שם הבהמות להתעשר. ומעשרן כדרך שמעשרים שאר בהמות. וה"ה שאם היה לו ספק פטר חמור אחד או שנים [והפרים עליהם שה אחד או שנים] שנכנס לדיר עם שאר כבשיו להתעשר: ואם מת נהנים בו. שה שהפרישו לפדיון פטר חמור. אם מת ביד בעלים קודם שיבא ליד כהן נהנה בו הכהן. אף על פי שלא הגיע לידו

ביכרה וילדו שני זכרים (כב) נותן טלה אחד לכהן. זכר ונקבה. מפריש טלה אחד לעצמו (כג). שנאמר (שמות ל"ד) ופטר חמור תפדה בשה (כד). מן הכבשים ומן העזים (כה). זכר ונקבה (כו). גדול וקטן. תמים ובעל מום. ופודה בו פעמים הרבה (כז). נכנס לדיר להתעשר (כח). ואם מת נהנים בו (ל): ה אין פודים. לא בעגל. ולא בהיה (לא). ולא בשחוטה (לב) ולא בטריפה (לג). ולא בבלאים (לד). ולא בכוי (לה). רבי אלעזר מתיר בבלאים מפני שהוא שה. ואסר

ופירוש רבותי עיקר: ד זכר ונקבה מפריש טלה [אחד] לעצמו. דמאן אותה שלא בכרה ילדה את הנקבה: שנאמר ופטר חמור תפדה בשה. כל שה במשמע שה כבשים או שה עזים. שה זכר או שה נקבה כו': ופודה בו פעמים רבות. אם חזר כהן ונתנו לו: נכנס לדיר להתעשר. כגון ישראל שהיו לו עשרה ספק פטרי חמורים. והפרים עליהן עשרה ביין. והן שלו. הרי אלו נכנסים לדיר למקום שמכניסים שם הבהמות להתעשר. ומעשרן כדרך שמעשרים שאר בהמות. וה"ה שאם היה לו ספק פטר חמור אחד או שנים [והפרים עליהם שה אחד או שנים] שנכנס לדיר עם שאר כבשיו להתעשר: ואם מת נהנים בו. שה שהפרישו לפדיון פטר חמור. אם מת ביד בעלים קודם שיבא ליד כהן נהנה בו הכהן. אף על פי שלא הגיע לידו

מחיים. דמעידנא דאפרשיה ברשותא דכהן קאי: ה ולא בחיה. לבי ואיל: ולא בשחוטה. בשה שחוט: ולא בטרפה. כגון שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה: בלאים. תיש שבא על רחל: מפני שהוא שה. דבין רחל בין עז קרויין שה. ואין הלכה כרבי אליעזר:

כוי

ביד ישראל אי"א לפרש. דא"כ למה נותן שני טלאים כשילדו שני זכרים כדתנן במתניתין דלעיל. אבל התוספות לעיל שם בשם ר"ת כתבו דהכא בספקות מיירי. כמו הסיפא נכנס לדיר כו'. והכתא אפי' כשהוא עדיין ביד ישראל: נכנס לדיר כו'. פירש הר"ב כגון ישראל שהיה לו עשרה ספק כו'. וה"ה שאם היה לו כו' והא דפירש מתחלה בעשרה היינו טעמא דהכי תנו רבנן [דף י"א] כילד אמרו נכנס לדיר כו' בישראל שהיה לו עשרה כו'. וא"ת תקשה הברייתא. °ככר תרלו המו' דנקטה עשרה לרבותא. אע"ג שכולן פטר חמור כולם נכנסים לדיר להתעשר]: ה אין פודין לא בעגל כו'. נאמר כאן שה. ונאמר להלן [בפסח] שה. מה להלן פרט לכל הבהמות הללו. אף כאן פרט לכל הבהמות הללו. גמרא: ולא בחיה. לטון הר"ב לבי ואיל. בקמץ יו"ד איל שכן הוא בכתוב כלבי ואיל. וכן איל ולבי ויחמור קמון. אבל איל שהוא מין בהמה כולם היו"ד חרוקה [*אם לא בחתכה. או בסוף פסוק: ולא בטרפה. פירש הר"ב כגון שנחתכו כו'. וכפירש"י. ופשיטא לי מלהא דנקטו הכי לפי שהוא טריפות הגרלה ומיכר. אבל ודאי אי הוה טריפות אחרת גמי הפדייה שפדה בו אינו כלום. והטור השמיט. ולא ידעתי למה. שהרי גם הוא כן בני הרא"ש אביו ז"ל]: כוי. לטון הר"ב ברים בפני עצמה היא ספק היה ספק בהמה כלומר ולא הבריעו בו אבמים אם הוא היה או בהמה. כמ"ש הר"ב [*במ"ח פ"ב דבכורים] ועי' ספ"ה דנזיר

ומ"ש

יכין תפארת ישראל יכין

בכל אחד ב' ספיקות נקולא. שמא ילדה נקיבה תחלה. או שמא ילדה ב' נקיבות. ובב' ספיקות אלו בעל הספק הג' שמא ילדה זכר ואח"כ נקיבה. משא"כ בבני דרישא יש ספק לחומרא כמו לקולא] (כב) ונולדו בהערובות: בג) דשמא אותה שלא בכרה ילדה נקיבה: כד) אריסא קאי: דמגלן דפדיון פטר חמור בטלה. שנאמר וכו': כה) ויש במשמעו °מכבשים או עזים וכו' גדול וכו': כו) דגם טלה דהיינו כבש נקרא שה: כז) ר"ל בין שה זכר או נקיבה: כח) כשהחזירו לו הכהן. ואם יש לו כמה ספיקות פטר חמור. שמפרים פדיונן והן שלו. אז מותר לפדות כולן בטלה א' אף שלא החזירו לו הכהן אחר שפדה בו [שם]: כט) דאם יש לו כמה ספיקות פטרי חמורים

והפרים עליהן כמה טלאים [וכגון שלא פדאן כולן בפעם א']. והן שלו. אז מכנים כל הטלאים שפדה בהן בין שאר שלאן. כדי לעשרן כשאר הבהמות: ל) ר"ל אם מת הוודאי פדיון פטר חמור ביד בעלים קודם שבא ליד כהן. נהנה בו הכהן. דתיקף כשהפרישו. עומד ברשות הכהן [כמשנה ו']: לא) לבי וכדומה: לב) שה שחוט: לג) טריפה מחיים: לד) תיש הבא על הרחל: לה) ברים בפני עצמו הוא ספק היה או בהמה. מיהו כל זה בפודה גוף בגוף דיכול לפדות חמור שוה י' בשה שוה פרוטה. אז צריך שלא יהיה הפדיון א' מאלו. אבל בפודהו בגופו. אז פודה בכל דבר. ואפילו בהבשיל [שכ"ח]:

לא

תוספות רע"ק

ד [אות ח] תוי"ט ד"ה נכנס לדיר. כבר תרצו התוס' דנקטה עשרה. תוס' כ"כ על קושיא אחרת אהך ברייתא דקתני שיש לו עשרה ספק פטרי חמורים דמפריש עשרה שיין ומחזיקם לעצמו ונכנסים לדיר להתעשר דלמה צריך להפריש יו"ד שיין הא כמ' פודה וחוזר ופודה בו פעמים הרבה לפירושם. הובא בתוי"ט ד"ה ופודה וע"ו תרצו דנקט הכי לרבותא כו':

אור גדול

הכי שכל אחת יודעת בעצמה מה שילדה כו'. לא ידעתי מהיכן משיטא להו שהאשה נאמנת לחייב הבעל חמש סלעים. ועיין. [אב"ה לענ"ד פשיטא להו מהא דנאמנת האשה לומר שהיא ילדה לעניין שנחשוב את הולד לבנה ובמבואר בקידושין (ע"ג ב' וע"ד א') אף דנפ"מ לעניין הרבה דברים. ועיין במואבה"ע (סי' ד') ובהגהות וחידושי תוי"ט שם]: ד במשנה ואם מת נהנים בו. עיין ברע"ב. ולפיכך מיד כשמפרישו מברך אקב"ו על פדיון פטר חמור. תוס' (י"א א') ד"ה והלכתא כו' ובראש. וב"ה ביו"ד (סי' שכ"א). ויעוי' בפרישה שם נדחק על הא דאין מברכין על נתינת כבור בהמה מהירה לכהן כמו דמברכין על פדיון בכור בהמה טמאה ופדיון הבן. ולק"מ. דהפרשה ונתינה ב' מצוות הן וכמ"ש הרמ"ן בס' המצות (שורש י"ב). ולעולם אין מברכין רק על הפרשה ולא על נתינה וכמ"ש ת' הרשב"א (סי' י"ח) דמשלו נותנין לו. וא"כ בבכור בהמה טהורה דליבא הפרשה רק נתינה

להכי

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

כוי. בריה בפני עצמה היא. ספק היה ספק בהמה: נתנו לכהן. הפטר חמור עצמו: עד שיפריש שה תחתיו. והוא לעצמו. ואח"כ יתמם בפטר חמור. ולפי שהכהנים חסודים. לעניין זה שלא להפרישם שה תחתיו. הלכך ישראל הנותן פטר חמור לכהן אינו יוצא מכל עד שיפדנו הכהן בפניו: ן כחמש סלעים של פדיון הבן. דחייב באחריותו: בפדיון מעשר שני. דאם אכל אינו חייב באחריותו. דהתם כסף חייבים רחמנא לאכול בירושלים והא אזל ליה. וטעמא דר"א שכן מצינו שהקיש הכתוב פטר חמור לבכור אדם. שנאמר ופטר חמור תפדה בשה וגו'. וכל בכור בניך תפדה. ואכ"א אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה. לפדייה הקשתיו. ולא לדבר אחר: שאין כאן לכהן כלום. שאין חייב באחריותו כרבנן וכן הלכה: מת פטר חמור. לאחר שספרים הפדיון ועדיין לא נתנו לכהן: רבי אליעזר אומר יקבר. דהואיל והוא חייב באחריות הטלה כמאן דלא אפרשיה דמי: ומותר. ישראל בהנאתו של טלה כמי שלא אפרשו: אין צריך להקבר. דמעדנא דאפרשיה לטלה קם ליה ברשות כהן. והופקעה קדושתו של פטר חמור וכן הלכה: ן קופיץ. [סכין גדול] כמין גרזן קטן שהקלבים מהתכים בו בשר: ועורפו. היינו שחוטך ראשו ממול ערפו: וקוברו. לפי שאסור בהנאה לאחר עריפה: מצות

בבוי מפני שהוא ספק (לו). נתנו לכהן (לז). אין הכהן רשאי לקיימו עד שיפריש שה תחתיו: ן המפריש פדיון פטר חמור ומת. רבי אליעזר אומר חייבין באחריותו. כחמש סלעים של בן (לח). וחכמים אומרים אין חייבין באחריותו. כפדיון מעשר שני (לט). העיד רבי יהושע ורבי צדוק. על פדיון פטר חמור שמת שאין כאן כלום (מ). מת פטר חמור (מא). רבי אליעזר אומר יקבר ומותר בהנאתו של טלה (מב). וחכמים אומרים אינו צריך להקבר והטלה לכהן (מג): ן לא רצה לפדותו. עורפו (מד) בקופיץ (מה) מאחריו וקוברו (מו). מצות פדיה קודמת

ומ"ש עם בס"ד מסוגיא דרפ"ה דבכורות]: עד שיפרים שה תחתיו. כתב הר"ב ולפי שהכהנים חסודים כו' דמורה בה התירא. דקסבר כיון דשה שאפרים תחתיו יהא שלי. למה לי לפדותו: ן כחמש סלעים של בן. פירש הר"ב דחייב באחריותו. כדתנן פ"ח משנה ח': וחב"א אין חייבים באחריותו. כתב הר"ב אך. פדה תפדה כו'. לפדייה הקשתיו ולא לדבר אחר. וכ"כ הרמב"ם. וכן כתבו עוד גם שיטת הרפ"ז דעדיות. והימה דא"כ למאי הוקש כלל דלפדייה נופה בהדיא כתיב ובגמרא לא אמרו לפדייה הקשתיו. אלא לר"א אסיפא דיקבר. כמ"ש עם בס"ד. ובהדיא אמרינן בגמרא. אדרמי בריתות אהדדי בזמן פדיון פטר חמור. ואקשר רבא. הא ר"א דמקיש הא רבנן דלא מקשי. הלכך טעמייהו דרבנן דלא ס"ל להקישא כלל. והא דפירשו הרמב"ם והר"ב הר"פ. אך פדה תפדה ונומר. כל שאינו בבכור אדם ישנו בבכור בהמה טמאה. ורבא אמר הכי הכא בגמרא. לאו הקישא דפדייה הוא. אלא בלא חייבה התורה בבכור בהמה טמאה אלא למחויב בבכור אדם אבל פדייה עצמה לא הוקשה כלל לרבנן: ר"א אומר יקבר. בגמרא פריך אדבי. כיון דר"א ס"ל היקשא אי מה בכור אדם מותר בהנאה קודם פדייה. אף בכור בהמה טמאה מותר ואמאי יקבר. ולישא למימר דיקבר בבכור אדם ולא מבוס דאסור בהנאה. דהא אדם פטור נמי בעי קבורה ולא מבוס בכור נגעו בו דיקבר. אלא אמר רבא אמר קרא אך פדה תפדה לפדייה הקשתיו [שחייב באחריות פדיונו] ולא לדבר אחר [להנאה]: ן [*לא רצה לפדותו. ולא ליתנו לכהן. טור סימן כ"ח]: וקוברו. לשון הר"ב לפי שאסור בהנאה לאחר עריפה וכ"כ הרמב"ם. וכלומר לדברי הכל דלהלכה

לאף

ן המפרש פדיון פטר חמור ומת. י"ב פ"ב ירושלמי בכורות פ"ו ה"ח: אין חייבין באחריותו. מי"י פ"ב מה בכורות ה"ה ממ"ב עצין קמ"ה קמ"ו מוס"מ י"ל מימן שכ"ח ס"ו: העיד ר' יהושע ור' צדוק על פדיון פ"ח מ"ו. עדיות פ"ז מ"ח: ן לא רצה לפדותו עורפו מאחריו. י"ב פ"ח: מצות פדיה קודמת למצות עריפה. י"ב ע"ח מי' הוס' עכ"ן כ"ז ע"ח ד"ה מאי מכילתא עכשה בא פנשה י"ח מ"ו: שם ה"ח מוס"מ שם מפי' י"ב:

שנויי נוסחאות

ן חייבין באחריותו. כרמב"ן חייב.. ; ועי' בפירוש רגמ"ם. של בן. בגמ"י ובהע"ב של פדיון הבן. אין חייבין. נכי' רגמ"ם אין חייב. רבי יהושע ור' צדוק. בכי"מ ר' יהודה.. אינו צריך. במשב"כ אין צריך. והטלה לכהן. במשב"כ ושלה.. ן (בקופיץ) מאחריו. בד"ל בקופים..; בכי"ק בקפים..; ברמב"ן.. מאחוריו וכ"ה במשב"כ (ונס ליתא). מצות פדיה. במשב"כ הפדייה וכן בסמוך.

ראשון לציון

ן הרע"ב ד"ה כפדיון מעבר שני כו' שנאמר ופכור חמור תפדה בשה וגו' וכ"כ בפי' הרמב"ם אמנם בסוגיין י"ב ע"ב קאמר מאי טעמא דר"א דכתיב אך פדה תפדה וגו' מה בכור אדם חייב באחריותו כו'. והיינו קרא דפרשת קרח י"ח סט"ו. ואולם קרא שבתנו הרמב"ם והר"ב כתיב בפרשת בא י"ג פי"ג ופ"ם בעדיות ריש פרק ז': ן במשנה לא הלה כו' י"ב ע"א אין עליו גמרא:

לקוטים

ולא יישב ואח"ל דעדיף למימר כ' עצמו הכא הדא והתם אחריא שהרי ליכותא דהכא פשוטה (כלומר ולא ליכא) דהא נקמן תגיא ופודה בו פעמים הרבה בשבא ליד כהן ומיהא דקודש לכן לא אבל י"ל שם לייעב דלקמן אחיי בבהמה דקא בסיפן סולד בם מיתוף וכו' וזה יכול להיות שטיגפה ולא נראה שהוא דבר קטן אבל כאן נתמוד שהוא בהמה גסה דכי' ולד בם אינא הוא דבר גדול ושיה נראה אמנא על הקרקע וכ"ם באמם שסומנה שפיל ואינא ובכי ניתא אם קו' מ"ה הוא גבי נשים אסיפא דבתנו הוס' דלא נריכא כלל ע"כ. וקשה לי על דברין

יבין תפארת ישראל בועז

לו) לא מיירי בבוי ביפעל. דא"כ מה זה דקאמר מפני שהוא ספק. והיינו ספק בהמה. והרי גם אם יהיה בהמה וודאי אסור לפדות רק בשה. רק מיירי בוולד הבא מתיים ולבייה ועי' חולין [דע"ע ב'] : לו) את הפטר חמור עצמו: לח) דחייב ג"כ באחריותן. וטעמיה. מדהוקש בכור אדם עם בכור פטר חמור: לט) דנ"כ דינו שפטור מאחריות כשהפרישו וטעמי הו דרק למעשה שבפדיית עצמו הוקשו בכור אדם לבכור טמאה בקרא שיהיו נוהגין לדורות כבמדבר. זה בשקלים וזה בשה [כש"ם ד"ד ב'] . ולא להתחייב באחריות פדיונו שהוא דבר אחר מפדיי' [ובכה"ג לא שייך אין היקש למחלה] : מ) ר"ל אין הישראל חייב באחריותו. אבל הגבילה שייך לכהן [כש"ם י"ח ב']: מא) לאחר שהפרים הטלה וקודש שנתנו לכהן: מב) דמדחייב עדיין באחריות הטלה כמו שלא הפרישו עדיין דמי (ג): מג) דאזלי לשטתייהו לעיל סי' ל"ט דמעת שהפרים הטלה. ברשות הכהן קאי: מד) קוצץ ראשו מול ערפו: מה) פלוישהאקע: מו) דמדאסור בהנאה מחיים. כ"ש לאחר מיתה:

(ג) ואף דר"א ס"ל היקישא (כלעיל סי' ל"ה). והרי בכור אדם כשמת אחר שלשים. אפילו לא נתן מחוייב ליתן (כלקמן פ"ח מ"ו). ואח"ל בפטר חמור הרשות היה בידו לערפו ולמפטר כפטיה מלפדותו. עכ"פ כשמת הפטר חמור משפרים הטלה הוא"ל שיתן הטלה לכהן כי התם. ורתו ק' קושית הש"ם. הרי בכור אדם מותר בהנאה קודם שנפדה. ולמה פטר חמור אסור בהנאה קודם שנפדה. וי"ל דלא נכל אר"א. דהוקשו אדדי בכור אדם וחמור. ורק לפדייה הוקשו. ר"ל דכל עוד שהפטר חמור קיים. חייב באחריות פדיונו בכבן. אבל לעניין הנאת גופו פדיון לא הוקשו. דבפט"ח אסור. וגם כשמת גוף הפט"ח. א"ש ליתן הטלה שפדה בו אם לא נתנו עדיין לכהן:

אור גדול

לחבי אין מברכין. ה בשנה אין הכהן רשאי לקיימו. עיין ברע"ב ד"ה עד שיפריש בו' ואח"כ ישתמש בפטר חמור. משמע דמפרש הא דאין הכהן רשאי לקיימו היינו דאין רשאי להשתמש בו. וכן משמע ברמב"ם (הל' בכורים פי"ב ה"ד) שכתב אסור לכהן להשתמש בו עד שיפרהו. והיינו מתני' דהכא ופפרש בנ"ל. וכן הוא בטור וש"ע (סי' שכ"א). ומאוד תמיהני דלהלכה כולם לא תביאו דעת רש"י שמפרש במתני' ואין הכהן רשאי לקיימו היינו שאין רשאי להשתמש אפילו שעה אחת. דלא כמו בישראל דליכא רק מחמת זריזין מקדימין. משא"כ בכהן איכא איסורא להשתמש. והנה לפירש"י א"ש מאוד הא דקאמר בגמ' (י"ב ב') תנינא להא דת"ר דאסיר ליתן לכהן ממני שחשודים. והיינו דמש"ה רמו רבנן איסור על הכהן להשתמש אפילו שעה אחת בלא פדיון. אבל להרמב"ם ישו"ע מאי תנינא להא דת"ר דבאי ראי' ממתני' דחשודין

והנראה דלא נרסי תנינא להא דת"ר רק ת"ר והוא ברייתא בס"ע. ובדוחק הי' אם"ל דלא נימא ביון דהכהן אינו מצווה על פטר חמור אף בנתנו הישראל מותר לו בלא פדיון. ולזה הוא דמביא ראי' ממתני' להברייתא. אמנם הוא דחוק מובא. דהא הברייתא לא נחית לזה כלל לטטפי בזה דמצטרך ראי' לזה. וגם נראה דאי"צ לזה שום ראי' דמוכח כן מקרא דאמאי הוצרך לערפו אם אינו פודה יתננו לכהן. ע"כ נראה יותר דלא נרסי לי'. ונפלאתי על שלא ראיתי מי שהרגיש בזה. ז בתוי"ט ד"ה וקוברו כו'. הגירסא שסצא בנא"י בפי' הרמב"ם למשנה ג' נראה עיקר דלפי הנוסח שלנו קודם עריפה אסור רק הנאת דמיו ולא הנאת גופו. א"כ מאי מקשה בגמ' (ט' ב') והרי בכור אדם שצריך פדיי' ומותר ועי' רש"י דמותר בהנאה למעשה ידיו. הא מעשה ידיו איננו הנאת דמיו רק הנאת גופו אמנם אפשר דהכוונה לענין שיסבר בעבד עברי, ויש לעי':

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

לף מחיים אסור בהנאה וכמ"ש במנחה ג. וכך ראיתי בגמ"י בפירוש הרמב"ם דמסיים לדברי הכל וגם בפירוש הרמב"ם למנחה ג' שבטסח בלע כתוב אבל הגאת גופו היו אסור אלא אחר עריפה. מלאתי בגמ"י וכן הגאת גופו קודם עריפה ואחר עריפה: בראשונה שהיו מתכוונים כו'. עיין מ"ש במנחה ג' פי"ח דיבמות: מצות גאולה באדון הוא קודם כו'. שנאמר ואם לא יגאל וגומר. והר"ב כתב שהוא מוסיף את החומש. והכי תנן במ"ב פרק ח' דערכין. ואתם [דף כ"ז] פריך לה דתיפוק ליה דמצות גאולה באדון. ומשני חדא ועוד קאמר:

מצות יעידה. באמה העבריה: בראשונה שהיו מתכוונים לשם מצוה. והיו אומרים המיבם לשם מי לשם ממון. הוי פוגע בערוה אלא במקום מצוה. ואין כן הלכה אלא הוליל ופקע איסור אשת אח מיהא כשמת אחיו בלא בנים הרי הותרה לו לגמרי ואפילו יבמה לשם מי ולשם ממון: מצות גאולה באדון. המתפיס בהמה לבדק הבית מצות פדייתה באדון קודם לכל אדם שהוא מוסיף את החומש:

למצות עריפה. שנאמר (שמות י"ג) ואם לא תפדה וערפתו. מצות יעידה מז) קודמת למצות פדיה מח) שנאמר (שם כ"א) אשר לא יעדה והפדה. מצות יבום קודמת למצות חליצה. בראשונה שהיו מתכונין לשם מצוה. ועכשיו שאין מתכונים לשם מצוה. אמרו מצות חליצה קודמת למצות יבוסמט). מצות גאולה באדון). הוא קודם לכל אדם שנאמר (ויקרא כ"ו) ואם לא יגאל ונמכר בערכך נא):

יכין תפארת ישראל יכין

מז) באמה העבריה שמלוה שיקחה לו אדונה לאשה: מח) שיגיח אדונה לאביה לחזור ולפדותה: מט) דס"ל לתנא שהמיבם אשת אחיו לשם מי לו ממון. הוה פוגע בערוה. ואין כן ההלכה. ולעפ"כ נהגו לחלוץ. אבל אין כופין על זה. אפילו נתן לה שטר"ל לחלוץ במנס [אה"ע קס"ה]: נ) המתפיס בהמה לבדק הבית. מצוה שיפדנה אדונה: נא) ותו. דלהכי הבעלים קודמין מדמוסיפין חומש כשיפדו הן[כערכין פ"ח מ"ב]:

לקוטים

דבריו ז"ל דא"כ דליכא למיסק אדעתין אלא בנאמה דקה מה זה שכתבו התוס' ז"ל ומיהו לקמן פ' יש נכור גבי כנים ליכא לאימר הכי שכל מי יודעת בעמה וכו' היפוך לי דאפילו מיהא יודעת כגון דילדו במחבוא וכמ"ש רש"י והר"ב שם לאפילו הכי ליכא לאימר הכי מה"ש שלאיוהו דבר גדול שיש נאלה ע"ג סקרקע וכ"ש דק"ל על מה שנחפסק הרב אם קו' הרב תוספי הלכות היא גבי כנים דהא גרלה דליכא לספוקי וכודאי לאו אתם קלי דבהסיא כבר כתבו התוס' עמון דליכא לאימר הכי שכני כל מ' יודעת בעמה וכו' ופוד לא הבנתי מאי כ"ש שכתב הרמ"ן דליכא לאימר הכי גבי כנים וכו' שמלאה שהוא ז"ל הבין דת"ש שפיר ובליא ר"ל דוקא תרוויהו וכרי בכדיה פירש"י בנדה דף כ"ח דכ"ל לא שפיר לו בליא ולעד"ן הייבוב שכתב מסרש"ם הוא דוקא מ"ם הרמ"ן ז"ל מעיקרא דעדיפא ליה לאימר בהך טעמא אחריתא ואע"ג דהך נמי שמעינן לה מדיוקא דמתני' דלקמן דתנן ופודה בו וכו' כמ"ש הרמ"ן ז"ל מ"מ לאו בהדיא מיכנא אלא רש"י הוא דמפ' כן דדוקא אחר שנתנו לכהן מיירי ומכח הך מתני' נופס כמ"ש התוי"ט ז"ל שם וכ"ש דלהתוס' מיירי אתם אפילו בעודנו ביד ישראל כיון דסשיקא ניהו ע"ש. (מ"ל): תוי"ט ד"ה אין וכו' דבזכר ונקבה וכו' כתב הרמ"ן לא דק דבזכר ונקבה ליכא אלא עלה אי לכהן אבל בב' זכרים ונקבה ליכא אי לעצמו ע"כ וכתב עליו הכ"ר דאיהו לא דק דל' התוי"ט הוא כל' הכ"מ וכו' אלא נקטי ריסטא וכו' ע"כ ודיוקו לאו דיוק דמה תיכון הוא זה דגם הכ"מ כ"כ אפשי גברי אינה ראיה ואה"נ שגם הוא ז"ל לא דיק בלישניה בכך מילתא ומיהו באמת לשון מכן הכ"מ אינו ממש כלשון התוי"ט ז"ל ע"ש. (מס): ד במשנה שנאמר מייתי קרא לאוזיב דאע"ג דכתיב שם בלשון זכר אפ"ה נקבה נמי משמע מדכתיב ופשר חמור תפדה בשה מה חמור אע"ג דכתיב בלשון זכר אריך לפרנו בנקבה היולדת פ"ב בשה דכתיב בהביא שייך נמי בנקבה. (מס): שם במשנה נדבים בו פיטו דלא כר"ל דלקמן משנה ו' דלדידיה כיון שחייב בלתריותו הרי זה שלו ולא של כהן ואל"כ הוי"ל סתם ואחר"כ מתעקת ואפ"ה אין הלכה כר"ל אלא כהכמים דפליגי עליה וסיעתה למ"ש במשנה דלעיל. (מס): תוי"ט ד"ה נבנים וכו' ואח"ת וכו' כתב הכ"ר שאין הכי מיושב דהוא"ל והא דוקא בריאה עשרה כבר תירצו וכו' ואל"ל להביא ע"ז דכוונת הסוי"ט ברורה. (מס): ה במשנה לא בעגל וכו' יל"ד אמאי תני בסדר זו ואל"ל זו וכן הקשה בעל סון עשיר ז"ל והיתו מלק ולפי עניות דעתי שלא לרמות אחת דבריותא כדאיתא בגמרא היכא דפודה בסיוויו מיכול לפדות בכל דבר ומש"ה הני בלישנא דזו ואל"ל זו דלגבי דוקא דהיתרא מיתי בלא זאל"ז. (מס): תוי"ט ד"ה אין וכו' מה להלן וכו' דכתיב מן הבכשים ומן הטאים. ולא שתוט דבעיא שמשה לשם פסח. וכלאים דאין קריבין לגבי מזבח. רש"י ז"ל. (מס): שם ד"ה ולא וכו' והעור וכו' נראה דכיון דבעמא דעריפה מעוה דחשיבה כמתה וכבכרא בדיקולא דשחיטה לא מהני לה א"כ כיון בפ' אם דאין פדון בכן פקועה מעוה דהוי בבכרא בדיקולא מכ"ש נמש לעריפה ולא הוצרך לאמרו וכרמב"ם ז"ל שכתבו ר"ע משום שטות ז"ל פוסק כמ"ד פודין בכן פקועה עיין שם. (מס): ו במשנה חייבין הוי"ל חייב כמ"ש המפרש אלא י"ל הוא שם הפה עצמו חייבין נאחריות שרשאי למכור הנגלה וא"ל קטורה ויוסיף על הדמים ליקח שם אחר וא"כ נאותם דמים ממש יוכל ליקח פטרוזא בר דנקא וכזה אין לו תמרון כים. (מס): שם במשנה אין חייבין ויתן כנגלה לכהן ליהנות בה רמב"ם פ"ב מה"כ. (מס): תוי"ט ד"ה וחב"א וכו' וכגמ' וכו' זאת ועוד לאמת קשיא דמייתו בדר"ת קרא דופטר חמור וכו' וכגמ' מ"מ דר"ת דכתיב לך פדה תפדה וכו' והרמ"ז ז"ל הרגיש בזה וכתב דא"ל דגרסי' כבי עוד תירץ לקו' התוי"ט בדמייתי הש"ס בר"פ דף ד' ע"ב לאמר קרא לך פדה וכו' מה בכור אדם לא חלקת בו בין לדוכות בין לאותה בעה דמגבר נכסף אף בכור בהמה טמאה לא תחלוק וכו' בשם ואותה דרשה אתא ממי לרבנן דמדר"ת נשמע לרבנן וכו' ע"ש ותוי"ט הזכרים למי שאמרם כ"ש דא"ש לפי מה שנראה דגירסתם הכא בשוגיית אליבא דר"ת הוא קרא דופטר חמור תפדה וכו' כדאמרן אא"כ ודאי דהיקשא דלעיל שהוא מקרא דאך פדה וכו' לא אתי אא"כ אלא בכרכן ולא איתקש אלא לענין פדייה בשה אף לדוכות בדכתיבנא. והכ"ד כתב וז"ל הרמ"ן כתב לישב המיהתו ולפי שאין דברין מתווכין לי לא שעתקתי אותם ע"ש ואלא הזי דנמיני כל מעיין במשור דברין מתווכין בשמלה. (מס): ז במשנה למצות עריפה אע"ג דעריפה נמי מצוה מ"מ פדייה קודמת וכדעת הרמב"ם ז"ל פי"ב מה"כ אך סרלב"ד שם הסינו וכתב שאינה מצוה אלא עבירה ומזיק ומפסיד ממונו של כהן וכתב שמפני שאמר במשנה מצות פדייה אמר נמי מצות עריפה ע"כ. ושם כי יבא הלבון לא ידעתי לשיטתו ז"ל איך יתישב סענין דשיקא דמתני' מלי קמ"ל דמצות פדייה קודמת לעריפה אמו גריכא לאימר דמצוה קודמת לעבירה וכדעת הרמב"ם משמע ג"כ מדברי הטור בסי' סנ' וכן עיקר והש"ע דדייק תנא לאתויי קרא דמייתי מוכח דעריפה נמי מצוה דאל"כ לא הוצ"ל ועכשיו שהוא לשון נוויי לבעלים עצמן אלא הוצ"ל יעדף דמשמע בדרך הטוב והרמ"ן כתב דמייתי קרא למידק דמצוה דפדייה קודמת לעריפה אבל לא לאמיתת הש"ת לכהן דשוה היא לפדייה ע"כ. ולאו לאימרא ממש לפדייה דמשמע ודאי דכוותן פ"ת לכהן לף על גב דיוצא בזה כשהכהן מפרים הסלה מ"מ בעל החמור היסר מצוה ומה שיוצא כיינו דאפילו אינם אחרינא ולא הכהן אם פדה ב"ת של תמיני יצא ומ"מ פשיטא דהבעלים הפסידו המצוה ואני יהיה הכהן שלוא ממש הא קי"ל מצוה בו יותר מבשלוחו ומה יהיו שוין כאן וכן משמע מלישנא דמתני' דלעיל דקתני נתנו לכהן וכו' ולא קתני נוטנו דנראה דדוקא דיוצא ויעבד קתני אבל לכתחלה נמי יפטר ממצוה דרמא עליה רחמנא אלא כוונתו ז"ל דשוה לפדייה בעניין זה דקודמת לעריפה. (מס): שם במשנה שנאמר אחר בזה אין לנו אלא מ"ש הרמ"ן דאף היעוד לבנו קודמת לפדייה ע"ש ויש להבין דאיה דאומרין לאמוטין כך מלתא מטלי דכתיב ואם שלא אלה לא יעשה לה ופירש"י ייעוד לו או לבנו או סדיון ואסתא קמ"ל דאף על גב דקרי להו תלת סגך תלת הרי ניכו לגבי מצוה דהיעוד לו או לבנו שוין לגבי הא מלתא ומ"מ לשיל בסמוך. (מס): שם במשנה ואם לא יגאל מסך קרא נופים מוכח הטעם אחר שכתב הסוי"ט ז"ל משמא דגמ' והייט דלגבי אחרים קרי לה מעיה דהיינו בשיוויו ולגבי בעליו דמוסיף חומש קרי גאולה. (מס):

ציונים

סצות יעידה קודמת למצות פדייה. בכילתא מפקים סכמ' ג' מיי' פ"ל מה' ערכין ה"ז: מצות יבום קודמת למצות חליצה. יבמות ל"ט ב"ב כתובות פ"ל פ"ח מיי' פ"ח מה' יבום וחליצה פ"ב מוס"ב ת"ל"ש פ"ו קס"ה סצו' מ': בראשונה שהיו מתכונים לשם מצוה. פי' יכולנמי יבמות פ"ב פ"ו ופי"ב פ"ל כתובות פ"ל פ"ב פ"ה פ"ח: מצות גאולה באדון. ערכין כ"ז ע"ל מיי' מה"ל פרשה כמוקיפי פרק ח' ופי' ביכולנמי מפקרות פ"ח פ"ח מיי' פ"ב מה' ערכין הל"ח:

שנויי נוסחאות

שנאמר ואם לא תפדה. בכי"ק וכמסב"ב..אם לא.. מצות יעידה. בכי"ק.. היעידה. מצות יבום. במסב"ב. היבום. שאין מתכוונין. בד"ל ובכי"ק שאינו. מצות גאולה. במסב"ב..הגאולה. שנאמר ואם. בכי"ק.אם..

ראשון לציון

שם במשנה אשר (לא) יעדה כו' ודלשינן כאילו כתיב לו כו"ו ומכולר היעד בתוס' דחולין ס"ס ע"ב ד"ה אעפ"כ ע"ש ודע דע"ש המסורה לו קרי עיין יבל"מ: תוי"ט סד"ה מצות גאולה כו' ומשני חדא ועוד קאמר המצות דברים אלו כתבו תוספות על משנה דהכא:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

פרק ב **א הלוקח** עובר פרתו. אע"פ שאינו רשאי. למכור לו בהמה גסה: **ב ג** כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן מ'. וכל שקדם הקדשן את ממון. הגך תריתי בני פירשנו לעיל במסכת חולין: **ד** המקבל צאן ברזל מן הנכרי. שסס לו הנכרי בהמותיו בדמים קצובים ולתת לו לותן דמים עד עבר כנים בין מתו בין הוזלו. ולותן ולדות שיהיו לכן עד לותו זמן יהו ביניהן: ולדות פטורין. מן הבכורה. ולדותיהן של לותן לאן כשיגדלו ויבכרו יפטרו מן הבכורה. דאי לא יהיב זוז לנכרי תפיס בהמה. ואי לא מסכת בהמה תפיס ולדות. אבכתא דשייכא יד נכרי בולדות. הלכך ולדות בכורות שיהיו לאותן ולדות פטורו מן הבכורה. דכל דשייכא יד נכרי בהמו. הוא פטור מן הבכורה. אבל מה שיבכרו ולדי ולדות. דהייטו רביעי לאן ברזל יכתנו לכהן. דכולי האי. לא שייכא יד נכרי למתפס ולדי ולדות: הכי

פרק ב **א הלוקח** עובר פרתו של נכרי[א]) והמוכר לו[ב]) אף על פי שאינו רשאי[ג]). המשתתף לו[ד]) והמקבל ממנו[ה]) והנותן לו בקבלה[ו]). פטור מן הבכורה. שנאמר בישראל. אבל לא באחרים. כהנים ולוים חייבים[ז]). לא נפטרו מבכור בהמה טהורה. ולא נפטרו אלא מפדיון הבן. ומפטר המור: **ב** כל הקדשים[ח]) שקדם מום קבוע להקדשן[ט]) ונפדו חייבים בבכורה[י]) ובמתנות[יא]). ויוצאין לחולין ליגזז ולהעבד[יב]). וולדן וחלבן מותר לאחר פדיונן[יג]). והשוחטן בחוץ פטור[יד]). ואין עושים תמורה[טו]). ואם מתו יפדו[טו]). חוץ מן הבכור ומן המעשר[טז]): **ג** כל שקדם הקדשן את ממון. או מום עובר להקדישן[יז]) ולאחר מכאן נולד להם מום קבוע ונפדו פטורין מן הבכורה ומן המתנות[יח]). ואינן יוצאין לחולין ליגזז ולהעבד. וולדן וחלבן אסור[יט]) לאחר פדיונן[כ]). והשוחטן בחוץ[כא]) חייב[כב]). ועושין תמורה[כג]). ואם מתו[כד]). יקברו[כה]): **ד** המקבל. צאן ברזל מן הנכרי כו[כו]) ולדות פטורין[כז]).

פרק ב **א הלוקח** עובר פרתו כו'. כולה מתניתין מפורש רפ"ק: כהנים כו' חייבים. ואע"פ שהכהן הוא שיאכל הבכור חייב הוא להקריב ולאכול אותו בקדושה כפי התנאים שזכרנו ביאורם בה' מזבחים. הרמב"ם: **ב** כל הקדשים כו'. כתב הר"ב. הגך תריתי בני פירשנו לעיל במס' חולין פ"י מכנה ב'. וסס כתב רש"י דהכא תני לה משום מתנות והכא משום בכורה: **ד** המקבל לאן ברזל כו'. פירש הר"ב. שסס לו הנכרי כו' וברש"י דיבמות מפרש הר"ב למה נקראו לאן ברזל: ולדות פטורין. אפילו לאחר שחלק עם הנכרי בולדות. טור סי' ש"ך. וכלומר בתוך ימי משך

יכין תפארת ישראל בועז

פרק ב א) שלקח העובר במעי אמו. [והא דלא נקט עובר בהמתו. כדי לאמלל אמי עז ורחל. ס"ע מדבעי למתני אע"ג באמו רשאי. דלא שייך רק בגסה]: ב) עובר במעי פרה: ג) למכור גסה לנכרי [כפ"א סי' ג']: ד) שמשתתף עם הנכרי בבהמה [כפ"א סי' ד']: ה) שקבלה ישראל להטפל בה ולחלק בולדות: ו) שקבלה הנכרי מישראל בחופן הנ"ל: ז) אף שהכהן יאכל בשר הבכור. אע"פ חייב להקריבו ולהקטיר האימורין: ח) קדשי מזבח. והך מתניתין כבר נשנית [חולין פ"י מ"ב]. ונקטה החס משום מתנות והכא משום בכורות: ט) דאז הו"ל כמקדים עלים וחבבים לדמיהן למזבח שאין בהן קדושת הגוף: י) אם ילדו אחר שנפדו. אף דנתעברו קודם פדיונן. אבל שילדו קודם פדיון. קדושת דמיהם שבכן פוטרה מבכורה: יא) זרוע ולחיים וקיבה: יב) אחר שנפדו: יג) אמולהו קלי. אבל קודם פדיונן. נאמרינן קדושת דמיהם אמו אמו קדושת הגוף. וסרי אפילו קדשי בדק הבית שלא שייך בהו פסול מום. אסורים בגיזה ועבודה עכ"פ מדרבנן: יד) אף קודם שנפדו. ואפילו במום קל כדוק שבעין. דבכה"ג בהוקדשו תמימים והוממו אח"כ חייב בחוץ. הכא שהקדישן במום כזה פטור: טו) דא"ל העמדה והערכה: טז) אף דקדש מומן להקדישן. עכ"פ בכור בפטר רחם תליא. אפילו מולד במומו קדיש. ובמעשר נמי קדיש. דכתיב לא יבקר בין טוב לרע: יז) והרי מום עובר כליתא דמי: יח) משנה זו כבר שנוייה בחולין [פ"י מ"ב]. ונקט לה התם משום מתנות. והדר נקט לה הכא משום בכורה: יט) בנתעבר הקרבן קודם שנפדה: כ) הא לאחר פדיונן אגיזה ועבודה נמי קלי: כא) קודם פדיון: כב) ודוקא בהומם בחוק שבעין. דבכה"ג בפנים אם עלו לא ירדו. אבל בשאר מומין דלא חזו כלל לפנים. פטור בשחטן בחוץ: כג) קודם שנפדו: כד) מעצמן: כה) דהרי בעו העמדה והערכה. ונם אין פודין קדשים להאכילן לכלבים: כו) לעיל במשנה ה' נקט שמקבל בהמת נכרי דין הולד שילדה האם. ובזה אין חילוק בין קיבל ישראל אחריות או לא. כיון דבשעת לידת הולד יש ספק שמא יגיע לחלקו של נכרי. הו"ל יד נכרי באמצע. ואי"ל ליתנו לכהן. אבל הכא נקט דין הבכור שנולד מהולד שהגיע לחלק של ישראל. אחר שחלקו הוולדות. ועדיין משותפין ישראל והנכרי בהאמהות הראשונות יחד. ולהכי דוקא שאחריות האמהות על ישראל. כגון שהעטומ"ז מכר לאמו לישראל. והתנה עמו שיתן לו דמי המקח לאחר שיהא שנים. ואם ימותו או יוזלו האמהות תוך זמן זה. יהיה ההפסד לישראל לבד. אבל הגיזה והוולדות שיהיו תוך זמן זה. יחלקו בהם שניהם בשוה. ובכה"ג אעיג שהאמהות הראשונות של ישראל. ונם כבר הם ברשותו. אפ"ה כל משך ימי שותפין. אפילו הבכורות שילדו הולדות שהגיעו כבר לחלקו של ישראל. א"ל ליתנו לכהן (**א**): כו) ר"ל בכורות שעלדו מהולדות במשך זמן השותפות א"ל

אור גדול

פרק ב א במשנה המשתתף לו כו'. ומסקי בתוס' (ג' ב') דבזמן הזה מצוה להשתתף עם העכו"ם קודם שיצא לאויר העולם כדי לפטרו מן הבכורה. וברא"ש (פ"א סי' ב') כתב דבעינן תרוויהו כסף ומשיכה מספיקא והמחוור שבכולן שיקנה בפרוטה המקום שעומדת הבהמה יע"ש. ולבאורה אינו מובן אמאי זהו המחוור. וראיתי בפרישה (יו"ד סי' ש"ך) שנדחק בזה. והיה נראה לבאורה מה שיש לדקדק דכתן דכל א' וא' ספק איך מתני תרוויהו ביחד הא ביבמות פ' החולץ (ל"ז כ') אמרינן דלא אמרינן סמ"נ. אמנם באמת לק"מ לכל השי' דלהתה"ד בעינן נספק הדין וכמ"ש תרמ"א (סי' רס"ח ולהש"ך שם בעינן מתרי גברי יע"ש.

ציונים

א הלוקח עובר פרתו של נכרי. יש"ש פ"ח מיי' פ"ד מהלכות נחלות ה"ב סמ"ג עשין קפ"ה קפ"ו המשתתף לו. פיי' שם ה"ח סמ"ג שם סמ"ע י"ד סימן ש"כ סעיף ג': והמקבל ממנו. פיי' שם ה"ג סע"ש שם סעיף ז': בהנים ולוים חייבין. מיי' פ"ח מה' נחלות ה"ז סע"ש י"ד סי' ש"כ סעיף מ': לא נפטרו מבכור בהמה טהורה. לעיל ל' ע"א: **ב** כל הקדשים שקדם מום קבוע. יש"ש מ"ח חולין ק"ל ע"א תמורה י' ע"ב ל"ב ע"ב: חייבין בבכורה. מיי' פ"ה מבלמות נחלות ה"מ: ובמתנות. מיי' פ"ע מה' נחלות פ"ב ויוצאין לחולין. מיי' פ"ח מה' מעלה ה"ש: וולדן וחלבן מותר. ירושלמי שקלים פ"ל ה"ל מיי' פ"ח מה' איסורי מזבח ה"ח: ואין עושין תמורה. מיי' פ"ח מה' תמורה ה"ז: ואם מתו יפדו. מיי' פ"ח מה' איסורי מזבח ה"ח: חוץ מן הבכור ומן המעשר. מיי' פ"ח מה' מעילה ה"ש: **ג** כל שקדם הקדשן את ממון. יש"ש מ"ח חולין ק"ל ע"א מיי' פ"ה מה' נחלות ה"מ: וולדן וחלבן אסור. תמוהה ל"ח ירושלמי שקלים פ"ל ה"ל ופרי מ' כלה פסקת פ"ח: **ד** המקבל צאן ברזל מן הנכרי. מ"ז ע"ח ע"ט

ראשון לציון

פ"ב ב תוי"ט סד"ה כל הקדשים כו' (והכא) משום בכורה ל"ל והתם משום בכורה:

שנויי נוסחאות

פ"ב א המשתתף. נכי"ק וממב"ג והמשתתף. והנותן לו בקבלה. נכי"ק ונותן לו.. כהנים ולוים. במב"ג הכהנים והלוים. לא נפטרו מבכור בהמה טהורה (ולא נפטרו) אלא. נד"ל ונכי"ק.. לא נפטרו אלא; במב"ג שלא נפטרו מבב"מ אלא וכ"ה בגמ"ן (ומס לא..) במס' בכורה, מיומהכא לא.. ירושלמי שקלים מחדש המוסחא כן הכל חייבין בבכור בהמה טהורה אפילו כהנים ולוין שלא נפטרו אלא משדיון הבן ומפטר חמור בלבד. **ב** כל הקדשים. נכי"ק .. קדשים. בבכורה כ"ה נכי"ק ובמב"ג; נד"ל ונכל הדפו"י בבכור. וכפי כנראה נא כן בכל הדפו"י (הד"ל שסס נשמע בשנגה סקו מעל מלת בבכור לכו שנשמע מעל מלת ובמתנו שנדפס שס במקום ובמתנות. ליגזז ולהעבד. נכי"ק להגזז..; נד"ל ובמב"ג.. ולעבד. וולדן. נכי"ק ולדן וכן גס במב"ג המוכה. ואין עושין תמורה ואם. נכי"ק אין.. אם. **ג** כל שקדם. במב"ג וכל.. ולאחר מכאן. נד"ל ונכי"ק לאחר.. מום קבוע ונפדו. נד"ל ונכי"ק וממב"ג מום קבוע פטורין ולדי ולדותיהן. להקדישן.. ועי' בגליון הגמ'. ליגזז ולהעבד. נכי"ק להגזז.. במב"ג ולעבד. **ד** ולדות פטורין וולדי ולדות. נכי"ק.. ולדי ולדות; במב"ג ולדותיהן

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

מכך זמן הבומה: העמיד ולדות תחת אמותיהן כו'. פירש הר"ב שפתח לו פתח כו' השתא אלימא יד נכרי כו'. וכן פירש"י. ומעמס דהא בלא פתחו יש לנכרי חייבות בולדות ומכיון דפתח לו אתי לעפויי ליה. וכה"ג אכסחן ברפ"ג דב"מ: ה רחל שילדה כמין עז כו'. פירש הר"ב. דכתיב אך בכור שור עד שיהא הוא שור ובכורו שור. גמרא והיתה נמי בפ"ק דף ה'. ומסיימים בה בכור כשב שיהא הוא כשב ובכורו כשב בכור עז שיהיה הוא עז ובכורו עז יכול אפילו יש בו מקצת סימנים ת"ל אך חלק. ומסיק דמדה"מ למכתב אך בכור שור כשב ועז. בכור בכור למה לי. אלא למדרש בכולהו כדאמרן. ומסקינן נמי דתנא דהתם דנסיב בפרה שילדה כמין חמור כו'. מפטור פטר ב' פעמים דס"ל גלי רחמנא בקדושת דמים. וה"ה לקדושת הגוף ומצריך הא דבכור לדרשא אחריתא ודמפיק בכור לדרשא דסכא ס"ל דגלי רחמנא בקדושת הגוף וה"ה לקדושת דמים ומצריך פטר פטר לדרשא אחריתא. ואין להאריך בזה: ואם יש בו מקצת סימנים חייב. הה"ג בפרה שילדה כמין חמור. אבל ילדה כמין כוס א"נ חמורה שילדה כמין כוס לא אפשיטו. בגמ': ן וחכ"א א"א. פירש הר"ב א"א לגמלים שילאו בני ראשיהן כאחד כו'. וכגמ' פ"ק דף ט'. הא איכא חגילת אחיו בינו לבין הרחם. וכתיב פטר כל רחם. עד שיפטור כל הרחם [וא"כ אפילו ראשון לא יהא קדש] ולר"י ליכא למפרך. דכיון דתרוייהו קדשי כחד דמו. אמר רב מין במינו אינו חולין: משמנין ביניהן.

פירש

הכי גרסי' העמיד ולדות תחת אמותיהן ולדי ולדות פטורין ולדי ולד ולדות חייבים. העמיד ולדות תחת אמותיהן שפתח לו פתח לנכרי להיות לו כח בולדות. ואמר לו אם ימותו הבהמות תעול ולדות המגיעות לחלקי. השתא אלימא יד נכרי טפי. ומייתא בדור אחד טפי מכל הראשון. הלכך ולדי ולדות של בהמות לאן ברזל כבכורו פטורות מן הבכורה. הוהיל ומייתא יד הנכרי בדידהו. וולדי ולדות. של ולדות כמיבכרו. דהיינו חמיסי לאן ברזל ינתנו לכהן: שאחריותן *)לנברי. דלעולם כל מה דמשכח נכרי תפים. ואין הלכה כרשב"ג: ה רחל שילדה כמין עז. אע"ג דתרוייהו מינים חייבים בבכורה אפ"ה אם אינו דומה לאמו פטור מן הבכורה. דכתיב אך בכור שור עד שיהא הוא [שור] ובכורו שור: ואם יש בו מקצת סימנים. שדומה לאמו. עד שהוא מיכר בהן בהוא מאיתו המין חייב: ן שנאמר הזכרים לה'. הזכרי'מבמע סנים:אי אפשר.לגמלים. שילאו שני ראשיהן כאחד אלא האחד יצא תחלה. ולא ידעינן הי מיניהו: בורר לו את היפה. דמסתמא היפה והבריא נפק ברישא: משמנים ביניהן. הבעלים והכהן אין להם יתרון זה על זה

*) בר"ב ד"ר על הנכרי. בחלוקתן

מנה הי"ב) לענין רבית. בכה"ג נמי ודאי הבכורות שילדו חולדות א"צ ליתן לכהן. דהרי בס"ס הכא מדמי דין בכורות לדין רבית. אלא דהרמב"ם נקט ברבית אופן הב' שזכרנו. דהיינו שמכר הבהמות לישראל להטפל בהן. לאמעינן דבתא דאפילו בכה"ג שייך דין רבית. אף שלא הלוה הנותן להמקבל לצוס. והכא נקט הרמב"ם באופן א' שזכרנו. דהיינו שמכר הבהמות לישראל. דאפילו בכה"ג שגוף הבהמות שייכי לישראל. אפ"ה פטורים מבכורות. והכא והתם רבותא קמ"ל. ואלו ב' האופנים נקראו ג ת ן ב ר ז ל. משום שאם כל הלאן מעברות בעליהן. שהולאתן מועמת והרוותתן מרובה בניהם וולדות וחלב (כחולין דפ"ד ב'). והרי עכ"פ יש בכל לאן חשש זנה כשימותו. אבל אלו הם לאן ברזל ובני קיום. שכשימותו יתן המקבל אחרים תחתיהן. ומה"ט. מ"ל עוד אלף שנים בבהמה נשה וחמור הדין כך. אפ"ה לא נקט הך דינא לענין בפ"ח נבי חמור. דדוקא נבי לאן שהרוותתן מרובה בלעיל. דגילין לתתן באופן זה. משא"כ חמור אין הרוותתן מרובה כלי חלוקה. גם בעליה צריך לו כל שעה לרכיבה ולמשא. ואיך ימכרנה או ימסרנה לאחר עד עשרה דורות:

יכין תפארת ישראל בועז

א"ל ליתן לכהן משום דיד נכרי בחמלע. שכשימתו האמהות אצל ישראל. יהפוס הנכרי הוולדות. ואע"ג דכבר שמעינן כן במשנה א'. הכא שאני שיש כמה מהוולדות שנייכים לישראל לבד. אבל התם אין כאן רק ולד א' וכו יש חלק לנכרי: בח) כשיגדלו ויבעירו: כט) שאמר לנכרי שאם ימותו האמהות תטול הולדות. והרי לא היה צריך לומר כן. דבל"ז תופס הנכרי הוולדות. על כרחך כדי לחזק פפי כח הנכרי א"ל כן. שיהיה יכול לתפוס גם וולדי ולדות: ל) רשב"ג אהעמיד קאי [כדמוכח בס"ם אלינא דרב הונא דקיי"ל כוותיה]. וס"ל דבכה"ג נכרי מלי תפס כל הדורות שימלא מבהמותיו. דמדאמר ליטנא יתירתא. אמרינן שכך התכוון בתחלה לשעבד לו כל דורי דורות. ואע"ג דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. הכא שאני שנוף הבהמה של קונה. וקיי"ל כה"ק [ס"ב ס"ז]. [ואע"ג דנפסק לעולים מזונות אף שלא היא צריך לומר כן. קיי"ל כרשב"ג דנאמר ליטנא יתירתא אפ"ה לא עפי כלל. והכא קיי"ל דנאמר ליטנא יתירא עפי חד דרא. נ"ל דהכא שאני דאמדינן דעתיה דמשום

פסידא דמתן אקני ליה חד דרא יתירתא]: לא) אף דשניהן מין חיוב בכורה. ונם שניהן מין פטור. ושניהן נקראין לאן. אפ"ה פטור וכו': לב) מקצת סימנים שדומה בהן לאמו: לג) אבל דינו כבכור בנולד במומו. וה"ה אפילו בפרה שילדה כמין חמור. אבל פרה או חמור שילדו כמין כוס שאינו מין חיוב. אף שיש בולד מקצת סימני אמו. אפ"ה הו"ל רק ספק בכור [שע"ו פ"ו]. [ועי' לעיל פ"א מ"ב ג' ד'. דדמו למ"ה ו' ז' ח' בפרקן]: לד) הי"ה בחמור ס"ל לרבי יוסי דשייכן לכהן. דילפינן טמאה מטהורה [כס"ם ד"ע א'). ורק לעיל [פ"א מ"ג] נקט שתמא. וילדה ב' זכרים נותן טלה א' לכהן. דמשמע אפילו ראה שילאו ב' ראשין כאחד. ה"מ משום דסתם תנא התם דלא כר' יוסי: לה) ר"ל אי אפשר שיוולדו באופן שיהיו שניהן לכהן. רק באופן שיהיה א' לו ואחד לכהן. מדאי אפשר לגמלים שילאו ב' ראשין כא' ממש. רק וודאי א' הקדים מעט א"ע בהלידה. ופליגי ר' טרפון ור"ע איזה יתן לו: לו) דמסתמא היפה והבריא יצא תחלה. מיהו גם במשנה ז' זכרים ונקבה. דלישא להך סברא. דסמא האחת ילדה הבכור החלש. והשנייה ילדה תחלה נקבה חזקה ואח"כ הזכר החזק. אפ"ה ס"ל דכהן בורר החזק. וכ"כ במשנה ח': לז) בשים קאמרינן דה"ק במקן יהיה ביניהן. ר"ל שומן שהאחד יפה בו מחבירו. לא תלינן בבכורתו כר' טרפון. רק יהיה מוטל בספק שוה בין הבעלים לכהן. דבכה"ג פשוט דהממע"ה. [או נ"ל שהוא מלשון שומא ור"ל שומא שלהן למי ראוי זה לו זה לא יהיה תלוי כדברי ר"ע לפי חזק הבהמות. דהחזק יותר וודאי יולד תחלה. רק שמין ב י נ י ס ן. כין הבעלי דבר עלמן. מי משניהן כחו חזק יותר. נמצא שהבעלים שהן מוחזקים כחם שדיף. ולכן הם יטלו היותר יפה]. והכי קיי"ל שהכהנים לכהן. דמיהו לעיל בפ"א מ"ג לא פליג ר"ע. דממ"נ אי פולהו בשה. הכי אפילו בכור וודאי של תמור שיפה מה מותר

לפדותו

ראשון לציון

ד הר"ב ד"ה שאחריותן לנכרי כו' ואין אל' כרבב"ל עיין יש סדר למשנה:

שנויי נוסחאות

העמיד ולדות. בד"ל ובכי"ק העמידו.. ולדי ולדות פטורין וולדי ולדי ולדות חייבין. וכ"ה במבב"ב ועי' רע"ב; בד"ל ולדות פטורין וולדי ולדות וכ"ה בכי"ק (וכס . . ולדי ולדות) ועי' בסע"מ לות מ' ומוס ו'. עשרה (דורות). במשב"ב ליתא. ה כמין עז. כמין רחל. במשב"ב מין.. מין. פטור מן הבכורה. במשב"ב פטורה.. וכ"ה בבריתא בגמ' (ו' ע"ב) (וכס גם בסמוך חייבת). ואם יש בו מקצת סימנין חייב. בכי"ק אם.. במע"מ.. קצת סימנים חייבים ומולי ל"ל בבע"מ חייבת וכמו שהוא בבריתא ועי"בדבור הקודם. ן רחל שלא בברה. בכי"ק רחילו.. כאחד. בד"ל ובכי"ק ובמשב"ב כאחת. אי אפשר. בכי"מ ובמשב"ב א"א לצמצם. וכ"ה בפי הגרא"ם ברש"י וברע"ב; הכהן בורר. בכי"ק בהן.

בחלוקתן אלא הטומן. שהישראל נוטל הטומן ומניח הכתוב לכהן. שהמוציא מחבירו עליו הראיה. והלכה כרבי עקיבא: ו) והשני. שנכתר לישראל ירעה עד שיפול בו מום. ואח"כ ג) [ויאכל] דספק בכור הוא. הלכך אינו נשחט תמיד ובאותו של כהן לא צריך למימר דודאי אינו שוחטו עד שיבא בו מום. דבזמן הזה קמיירי: וחייב במתנות. הישראל כשישחטנו יתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה. ממ"נ אי בכור הוא כלו לכהן. אי לאו בכור הוא חייב במתנות: ורבי יוסי פוטר. דהוי כאילו זכה בו כהן והגיע לידו וכשנפל בו מום נתנו לישראל ונמצא שהוא פטור מן המתנות. הואיל וחשבינן ליה כאילו בא מיד כהן לישראל. והלכה כרבי יוסי: רבי טרפון אומר יחלוקו. דהדר ביה רבי טרפון ממאי דאמר לעיל דכהן בורר לו את היפה וסבר דמחייב נמי שמין את שניהם בדמיהם וחולקים את הדמים. דלשניהן יש חלק בשניהם. הלכך מת אחד מהם יחלוקו את החי: רבי עקיבא אומר המוציא מחבירו עליו הראיה. והלכה כר"ע: זכר ונקבה אין לכהן כלום. דשמא נקבה ילדתה תחלה והמע"ה. והכא אפי' ר"ע מודה. דהתם הוא דקא פליג מטום דודאי הוה הד לכהן.

הלכך

גרלה בספק כרבי יוסי. ע"כ. ולא עוד אלא שלא ראיתי בפ"ה מה' בכורות ט"ס בדבריו ושל"ל פ"ט מה' בכורים דשל התם בהדיא כתב הרמב"ם כן. ולא ה"ל לכתוב בגרלה כו'. וכתב הכ"י מטום דבמשנה ח' אפליגו ר"מ ור' יוסי הגלה כר"מ ה"ל התם ואח"כ מחלוקת ע"כ. אבל בכ"מ פ"ט מהלכות בכורים. כתב דטעמא מטום דבפ"ק דמציעא [דף י"ב] פסק כמותו כרבי יוסי דאמר עשו באינו זוכה כזוכה וכו' ע"כ. וזה כמ"ש: [*רבי טרפון אומר יחלוקו. פי' הר"ב דהדר ביה ר"ט כו' דלשניהם יש חלק בשניהם. דמסקינן בסוגיא. דנחלקו בכגון שהבכור חי עומד בחצר בפ"ב ובהן רועה כל בהמותיו של בפ"ב. ר"ט סבר אקנוי אקניי ליה בה"ב לכהן מקום בחצרו בכורות כשיולדו מיד דתקני ליה חצרו דניחא ליה לאינש דתעביד מצוה בממונא שיגדלו בכורותיו של כהן בחצרו וה"ל חצר של שניהם הלכך חולקים דברכות שניהם עומד. ור"ע סבר כיון דאית ליה פירות היכא דאיכא ספיקא. דמפסיד בעל הבית אי קיימא חצר ברשות כהן. לא מקני ליה מדעתא]: זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום. כתב הר"ב והכא אפילו ר"ט מודה ס'. כ"כ רש"י. והתוס' כתבו דאף ר"י הגלילי מודה. ואפילו ילאו שני ראשים כאחד קאי דכיון דנקבה ילדה עמו בטלה בכורתו לגמרי וכו': ן וילדו שני זכרים לכהן. עיין מ"ש בשם התוס' בפ"ק משנה ג': רבי טרפון אומר הכהן בורר לו את היפה. דמסתמא דילידא חדא שביח טפי. ובהכי עביד צריכותא

בגמרא

פירש הר"ב הטומן כו' ועיין מ"ש בספ"ז דב"ב: והשני ירעה עד שיסתאב. פירש הר"ב. והשני שנכתר לישראל וכו'. ובאותו של כהן לא צריך למימר כו' דבזמן הזה קמיירי. א"כ בזמן הבית מיירי ודכהן לא חזי להקרבה וספק בכור הוא ואיכא (למימר) [למיחש] מכוש חולין בעזרה לפיכך [יאכל] נמי במומו. והלי דנקט של ישראל ירעה עד שיסתאב מכוש דבעי למימר וחייב במתנות גבי ישראל. דאילו כהן פטור מן המתנות לגמרי. כדמפרש בשחיטת חולין בפרק הזרוע והלחיים [דף קל"ב]. הלכך תנא כולה מתניתין בישראל. מיהו דכהן נמי ירעה עד שיסתאב ויאכלנו במומו. רש"י: וחייב במתנות. סתם מכנה היא זו. רש"י. ואע"ג דוהשני ירעה וכו'. דבכרי ר"ע הן. מפרש רש"י לעיל דמכוש וחייב במתנות נכיב לה בדישראל. ר"ל דרבי שסדר המשניות נסיב בדר"ע והשני כו'. מכוש דבעי למתני בהר הבי וחייב במתנות. ועיין משנה ח': רבי יוסי פוטר. כתב הר"ב דהוי כאילו זכה כהן כו' שאע"פ שלא זכה עכו שאינו זוכה כזוכה. כחכמים בפ"ה דפאה משנה ב'. והיינו טעמא דפסק הר"ב כר"י. וכן פסק הרמב"ם בפירושו גם בחבורו פ"ט מה' בכורים פסק כך בהדיא. ואתמיהתיה להב"י שבסימן ש"ח כתב במדברי הרמב"ם בפ"ה מה' בכורות דאינו פסק כן גם בכל מקום ביאורי הלכות כן ומ"כ מל"ל כאן וכ"כ התוס' בב"מ דף י"ב דשמואל מדמי הך דהכא למ"ש בגיטין דס"ל בשניהם דינים הלכתא כר"י ע"ש לכן נ"ל כמ"ש הכ"מ מכוש דתני נסיפא ר"מ בב"ל ואע"ג דתוס' שם דחו זה להרמב"ם לא ס"ל סותייהו בזה. (ממהורש"ת זצ"ל):

ו) בר"ב ד"י נרשם כאן כו' ז' וקודם ד"ה זכר ונקבה כו' נרשם סי' ח' וסתי"ע הסירם כלפיהו. ג) בר"ב ד"ה יאכלנה ותקן הכי"ע כלפיהו ולא ידעתי למה לא תקן יאכלנו.

ציונים

והחייב במתנות. י"ז: פ"ב מ"ל ס"מ מה' בכורים ה"ג: רע"א המוציא מחבירו עליו הראיה. מי"ו: פ"ה מה' בכורות ה"ל סוס"ע ו"ד מה' בכ"מ פ"ט מ': זכר ונקבה כו'. מי"ו: שם סוס"ע שם: ן שתי רחלות שלא בכרו כו'. משמנין בגיניהן כו' המע"ה. מי"ו פ"ה מה' בכורות ה"ג כמ"ג עמין ד"ם עמ"ם י"ד סימן מ"מ ס"ג: שתי נקבות חבר. מי"ו: שם סמ"ב עמין קמ"ד סוס ומ"ם י"ד סימן מ"ח כמיף ג':

שנויי נוסחאות

והשני. בד"ל ובמ"ק השני. רבי יוסי פוטר. במסב"ב זר'..(זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום). בד"ל ליתא וכן לא הביא זה הרמב"ן בהלכותיו גם כאן גם במשניות הסמוכות. ועי' תוי"ט. ן שתי רחלות. בכי"ק ובמסב"ב.. רחליו. (נותן) שניהם לכהן. במסב"ב ובמב"ן ליתא. הכהן בורר. בכי"ק כהן.. והשני. בד"ל השני. עד שיסתאב. בכי"ק בטעות עד שיסתאב ויסבר.

תוספות חדשים

ן תוי"ט סד"ה רבי יוסי כו' וזה כמ"ם. ולאינו נ"ל דבגיטין נ' מוקי מתניתין כר"י והרמב"ם בפ"ז מס"מ לא פסק כן גם הר"ב שם בפ"ג ונ"ל כמ"ם. הש"ך ביורה דעה סימן כ"ו סעיף קטן י"ג דס"ל כתוספות וכבה"ל דלאו כללא הוא בכל מקום שיהי' הלכתא כן ומ"כ מל"ל כאן וכ"כ התוס' בב"מ דף י"ב דשמואל מדמי הך דהכא למ"ש בגיטין דס"ל בשניהם דינים הלכתא כר"י ע"ש לכן נ"ל כמ"ם הכ"מ מכוש דתני נסיפא ר"מ בב"ל ואע"ג דתוס' שם דחו זה להרמב"ם לא ס"ל סותייהו בזה. (ממהורש"ת זצ"ל):

יבין תפארת ישראל יבין

לפדותו בשה כתוב (כפ"ח מ"ד). ואי בפודהו בדבר אחר. דאז צריך לפדותו בטוויה (כפ"ח סי' ל"ה). הא מלתא דלא שכיחא היא דמס"ת יפסיד לעצמו]: לח) לאותו שנשחר לישראל. וסתם מתניתין היא. ולא רק דברי ר"ע: לט) שיתהווה בו מום. מדהוא ספק בכור. ונאכל במומו לבעלים. וה"ה לאותו שנתן להכהן. ירעה עד שיסתאב. ויאכלנו כהן במומו. דהרי א"א להקריבו. דשמא אינו בכור ומכניס חולין בעזרה. ואפ"ה נקט והשני. מדבעי למתני וחייב במתנות. והרי בהמת כהן פטור ממתנות [כחולין קל"ב]: מ) דא"ל כהן. אם בכור הוא כולו שלו. ואם לאו הן לי המתנות זרוע ולחיים וקיבה: מא) כדמפרש ואזיל בסוף הג' פלוגתות [במשנה ח']. דמדהליפו ביד כהן: הו"ל כאילו כבר בא ליד כהן קודם שהומס. ולאחר שנפל בו מום הו"ל כאילו חזר ונתנו לישראל. דפטור ממתנות. והכי קיי"ל [ס"ך סי"ח סק"ב]. וי"א דקיי"ל דחייב [כרש"ז שם]: מב) קודם שנתן לכהן: מג) דהדר ביה ר"ע מהא דאמר לעיל דמסתמא היפה ילא ראשון. רק ס"ל דבשניהן יש ספק בזה: מד) והכי קיי"ל [סי"ח]: מה) דשמא הנקיבה ילאה תחלה. ובהא כ"ע מודו. דדוקא לעיל שיש בהתערובות א' שסיוך ודאי לכהן פליגי אבל הכא שמא אין כאן לכהן כלום. מיהו ירעה עד שיסתאב. ויאכלנו ישראל במומו. דספק בכור הוא: מו) ואילה"ק דשמא ספק הוא. שמא אחת נימא ונימק הולד בבטניה ונעפה. או שמא שניהן נינפו ואח"כ ילדו הזכרים. והרי טינוף פוטר בבהמה דקה [כפ"נ מ"א]. ואי"ל מכוש דרוב בהמות ולד מעליא ילדן. וטינוף הוה מיעוטא ולא חיישינן לה. ליתא. דהרי חיישינן לטינוף [שם]. נ"ל דדוקא התם קודם שרחויות לילדה וכבר רחויות להתעבר חיישינן לטיוף. משא"כ הכא שכבר רחוייה לילדה. הוה טינוף מלתא דלא שכיחא [ועי' תוס' ד"כ ע"א ד"ה ר' יהושע]: מז) קמ"ל דלא נימא דוקא בריאה שאין ודאי חלק לישראל בהן. משא"כ הכא דיש לישראל ודאי חלק בהן. דהרי א' ודאי פטור. אימא שמא הנקיבה נולדת קודם הזכר והאחרת טנפה. קמ"ל: מח) ופליגי ר"ע ור"ע איזה יהן לו: מט) דשמא אין לכהן כלום דכל א' בברה

הנקיבה

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

הלכך יפה כחו להלך בטוח. אבל הכא הורע כחו דשמא לא שייכא בכורה כלל. ומיהו ירעה עד שיסתאב. ואח"כ יאכלנו. דספק הוא: ט יוצא דופן. שנקרעה אמו והוציאו העובר דרך דפנותיה: והבא אחריו. הנולד אחריו דרך הרחם: ירעו עד שיסתאבו. דמספקא ליה לר"ע אי בכור לולדות קדים. אף על פי שאינו בכור לרחמים. כגון יולא דופן שהוא הראשון בנולד אף על פי שלא פטר הוא את הרחם. אי בכור לרחמים קדים אף על פי שאינו בכור לולדות כגון הבא אחר יולא דופן שהוא הראשון שפטר את הרחם אבל אינו בכור לולדות שהרי יולא דופן קדמהו. ומספיקא שייהס ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים. דבמא הרתי בעינן בכור לולדות ולרחמים. ואין שום אחד מהן קדום והמוציא מחברו עליו הראיה. ור"ע פשיטא ליה דתרוויהו בעינן ואין שום אחד מהן קדום. והלכה כר"ע:

תוספת יום טוב

בגמרא. דקמל"ן דאף בזו פליג ר"ע: ח רבי מרפון אומר הכהן בורר לו את היפה. דמסתמא הך דלא בכרה שביח טפי. ובה"ג עביד לריכותא. דקמל"ן דאף בזו פליג ר"ע: [*ט והשני משום שקדמו אחר. דבכור משמע ליה לכל מילי כדמסיק אביי בסוגיא]:

ח אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו שני זכרים אחד לו ואחד לכהן. רבי טרפון אומר הכהן בורר לו את היפה. רבי עקיבא אומר משמנין ביניהן. והשני ירעה עד שיסתאב. והייב במתנות. רבי יוסי פוטר. שהיה רבי יוסי אומר. כל שחליפיו ביד כהן. פטור מן המתנות. רבי מאיר מחייב ג). מת אחד מהן. רבי טרפון אומר יהלוקו מג). רבי עקיבא אומר המוציא מחברו עליו הראיה מד). זכר ונקבה. אין כאן לכהן כלום מה): ט יוצא דופן נא) והבא אחריו נב). רבי טרפון אומר שניהם ירעו עד שיסתאבו נג). ויאכלו במומן לבעליהם נד). רבי עקיבא אומר שניהן אינן בכור. הראשון משום שאינו פטר רחם. והשני משום שקדמו אחר:

יכין תפארת ישראל יכין

הנקיבה: נ) ת"ק נמי ר"מ היא. מיהו לי מרישא הו"א דטעמיה דחייב במתנות כדי שלא ישתכח תורת מתנות וא"כ בהמת ספק מעכר נמי חייב במתנות מה"ט. להכי קמ"ל הכא דלבתר דקאמר ר' יוסי טעמא דפטור מדחליפיו ביד כהן. קאמר ר"מ מחייב. לאסמעינן דזוקא בבכור שנתערב שבא חליפיו ביד כהן. ואיכא נבי' ממ"ל לי בכור הוא כולו לכהן. ולי לאו בכור הוא תן לי המתנות. אבל בספק מעכר. שלא בא חליפיו ביד כהן. ולא בא הכהן עליו מב' לדדים. דהרי לי מעכר הוא. יקרב האימוריס והשאר כולו לבעליס. בכה"נ נס ר"מ מודה דפטור. [כן מפקנת

דהלמודא ושוד תירן דאמ"נ דאיכא ביניהו דפ"ק ור"מ ספק מעכרין ע"ש:

ציונים

ח אחת בכרה ואחת לא בכרה. י"ח ע"ג מ"ו ע"ה מה' בכורות הלכה ג' מוש"ב ר"ד סימן ז"ח פעיף ל': שהיה ר' יוסי אומר כל שחליפיו ביד כהן. לקמן ל"ה ע"ב יבואנו פלא ע"ה ס"ב ניפון ס"ב ה"ז: המע"ה זכר ונקבה מי. מ"ו: שם עוש"ע שם: ט יוצא דופן. י"ב ע"ב: שניהם אינן בכור. מ"ו ע"ב מה' בכורות פ"ל מוש"ע ד' סימן שפ"ו פעיף ב':

שנויי נוסחאות

ח ואחת שלא בכרה. במסב"כ ובמב"ן ואחת לא.. וילדו במסב"כ וילדה. הכהן בורר (לו) את. בכי"ק כהן..; במסב"כ ליתא. והשני. בה"ג השני. שהיה ר' יוסי אומר. בכי"ק ובמסב"כ שר' יוסי אומר; מהוס' מולין (קל"ב ע"א) ד"ה אמר משמע שהבכור שהיה ר"י כו' ר"מ מחייב לא היה לפניהם במסב"כ ועי' בגמ' י"ח סוף ע"א ועי' בהי' מהרי"ט אלגזי. ט הראשון משום כו' והשני משום. במסב"כ הראשון מפני.. והשני מפני. וכ"ה והשני מפני גם בכי"ק.

תוספות חדשים

ח במשנה ר"מ מחייב כו' הקשה הרמ"ז דהיינו ת"ק והיכן בני תיכונים חדא עולה לק לס"ד

יכין תפארת ישראל יכין

הס"ם די"ח ל' דת"ק ר"מ הוא]: נא) שנקרעה אמו בשעת לידה והוציאו העובר דרך דופן: נב) הנולד אחריו דרך הרחם: נג) דמספקא לי' לר"ע אי בכור לולדה קדים אף שאינו בכור לרחם. כגון יולא דופן. או בכור לרחם קדים אף שאינו בכור לולדה. כגון הנולד דרך הרחם אחר היולא דופן: נד) אע"ג דבכל מת ל' מהן דלעיל. אמר ר"ע בכל ספיקא דיחלוקו. הכא שאני שהיה להכהן וודאי חלק בהתערובות. דאבל הכא שמא אין להכהן חלק כלל בהתערובות. דשמא תרתי בעינן. שיהא בכור לרחם ולולדה. להכי הממע"ס:

הלוקח בהמה פרק ג בכורות

ציונים

פ"ג א הלוקח בהמה מן הנכרי. י"ם ע"ג מיי' פ"ד מה' בכורות ה"ז כס"ג פסין ריל מוש"ע י"ד סימן שפ"ז פעיף א': פרה וחמור בנות שלש. ע"ז כ"ד ע"ב: סימן הולד בבהמה דקה. נזיר ל"ה ע"ל מיי' שם ה"ו כס"ג שם מוש"ע י"ד סימן שפ"ו פעיף ז':

שנויי נוסחאות

פ"ג א ואין ידוע. במסב"כ ואינו יודע. ואם לא. במסב"כ אם.. מבאן ואילך. בכי"ק מיכן והלך וקן בסמוך כ"פ. רחל בת שתים. בדמב"ן.. בת שתי שנים. בנות שלש. בד"ע ובכי"ק בני.. בהמה נפטרת. בכי"ק ובמסב"כ הבהמה.. וכ"ה בדמב"ן. היה) כדבריך. בדמב"ן יהיה..; במסב"כ ליתא והוגה בכט"מ ובכ"ת. סימן הולד. בפי' בגמ"ם ובדמב"ן.. ולד.

תוספת יו"ט

פרק ג א מבאן ואילך ספק. ובגמרא [אמאי ספק] הלך אחר רוב בהמות ורוב בהמות מתעברות ויולדות בתוך שנתן והא ודאי מילד מוליד. ומסיק רבינא כי אזלינן בתר רובא. ברובא דלא תלי במעשה. אבל רובא דתלי במעשה. כגון עובר הבהמה דתלי בהרבעה. ואיכא למיחש שמא לא [עלה] עליה זכר

פרק ג א הלוקח בהמה מן הנכרי. ואין ידוע אם בכרה. ואם לא בכרה. רבי ישמעאל אומר עז בת שנתה א) ודאי לכהן ב) מבאן ואילך ספק ג). רחל בת שתים ודאי לכהן. מבאן ואילך ספק ג). פרה וחמור בנות שלש ודאי לכהן ד). מבאן ואילך ספק. אמר לו רבי עקיבא אילו בולד בלבד בהמה נפטרת היה כדבריך ה). אלא אמרו סימן הולד בבהמה דקה טנוף ו). ובגסה

פרק ג א הלוקח בהמה מן הנכרי. ואין ידוע אם בכרה ואם לא בכרה. רבי ישמעאל אומר עז בת שנתה. שילדה בתוך שנתה: ודאי. לאותו הולד לכהן דקודם לכן לא ילדה: ספק. ירעה עד שיפול בו מום ויאכל במומו לבעלים. ואם ספק פטר חמור הוא מפרים טלה והוא שלו: טנוף. הבעבועות של דם שפולטת הבהמה. ומרחים אותן לרועה חכם. ומכיר בהן אם הן מחמת הריון שהפילה ומא טנפה בתוך שנתה. דהוי ספק ולד ונפטרה מן הבכורה. הלכך אפילו עז בת שנתה

יכין תפארת ישראל יכין

פרק ג א) עז שילדה תוך שנתה: ב) ר"ל ולד שלה וודאי בכור הוא. דקודם לכן לא ילדה: ג) ולא אזלינן בתר רוב בהמות שיולדות תוך שנתן. דעכ"פ אין הולכין בתר רוב התלוי במעשה כי הכא דתלוי בעליית הזכר עליה. להכי ירעה עד שיסתאב ויאכל במומו לבעלים. ואם ספק פטר חמור הוא. מפרים עליו שה והוא שלו: ד) ואף הבזמנינו פרה יולדת תוך זמן זה. השתא נשתנה הטבע בבהמה ענייניס. [וכן אמוריתא דוורדא שמלוי

בשתא בכל הבהמות משא"כ בזמן הש"ם [כתולין מ"ו ב']. וכ"כ יולדת לתשעה יולדת היום לתקופתן. משא"כ בזמן הש"ם [כתה"ע קל"ו ס"ד]. ועי' במג"א [קע"ג ס"א]. ועי' עוד שם [ספקע"ע]. ובא"ח [של"א ס"ע]. ועי' עוד תוס' ע"ז דכ"ד ד"ה פרה וכן עוד הרבה. [אב"י עי' תוס' מ"ק די"א א' ד"ה כוורת. ועי' רכ"מ פ"ד מהל' דיעות ד"ה ולא יקיו]: ה) דתוך שנתה וודאי לכהן: ו) הוא מלוי דם ביולדת מהרחם. שבשמכיר רועה הבקי בעניינו שהוא מולד שנמות. פטור מבכורה. ושמא אז טנפה

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

מנתה ספק הוא: שליא. כמין כסוי על העובר שהעובר מיכח בה: שפיר. למעלה מן השליא קרום שיש בו דם נקרש והוא קרוי שפיר. ורבותי פירשו התיכה של בשר שיש בה צורת אדם. וי"א לפיכך נקראת שפיר. לפי שעכויה כספופרת: ששפעה חררת דם. שהפילה תחיכה דם: הרי זו תקבר. להודיע שנפטרה מן הבכורה. שהרוגה שקוברים אותה יודע שהבא אחריו אינו קדוש בבכורה. והלכה כר"ע וכרבי אליעזר בן יעקב: **ב** אין חוששין שמא בנה של אחרת היה. שיהא הבא אחריו בכור ספק דשמא הך בהמה לא ילדה מעולם אלא שהכה *)את זה בן חברתה ואי משום דאית לה חלב הא איכא מיעוטא [דחולבות] אע"פ שאין יולדות הא ודאי לא אמרינן אלא בנה הוא ופטורה מן הבכורה: מבכירות. בחורות שלא ילדו עד עכשיו: אין חוששין [שמא בנה] של זו [בא לו] אצל זו. דליחוש [לכולהו]. בספק בכורות. אלא ודאי אותן הכרוכים אחר המבכירות הוו בכורות ודאין והכרוכין אחר שאין מבכירות [הוו] פשוטין

*) כ"ה בד"י ונשון רש"י לפניהו שאהבה זו את. ודאין כרשב"ג. אלא כדמסקי התוס' שם בע"ז דף מ' ע"ב. וכאן ד' כ' וכן כתב הרא"ש. דהכא שראיתה חולבת קודם לידה דודאי

הומ.קה

שליה ז). ובאשה שפיר ח) ושליה. זה הכלל כל שידוע שבכרה אין כאן לכהן כלום. וכל שלא בברה הרי זה לכהן. אם ספק. יאכל במומו לבעליס). רבי אליעזר בן יעקב אומר בהמה ששפעה חררת דמי). הרי זו תקבריא). ונפטרה מן הבכורה: **ב** רבן שמעון בן גמליאל אומר הלוקח בהמה מניקה מן הנכרי יב). אינו חושש שמא בנה של אחרת היה יג). נכנס לתוך עדרו וראה את המבכירות מניקות. ואת שאינן מבכירות מניקות. אינו חושש שמא בנה של זו בא לו אצל זו. או שמא בנה של זו בא לו אצל זו יד): **ג** רבי יוסי בן

זכר. לא: זה הכלל כו'. *אלא לאתויי אלא נקוט הא כללא קאמר. וכדאמרינן בגמרא פ"ג דמגילה אמתני' ב' כמו שכתבתי שם: ששפעה חררת דם הרי זו תקבר. ונפטרה מן הבכורה שהזקתה שהולד בתוכה ורבה עליו דדם. והפסידו ובטל. רמב"ם פ"ד מהלכות בכורות ואפרשיהו במ"ד פ"ג דכ: ה:הרי זו תקבר.פי' הר"ב. להודיע שנפטרה כו'. דמשום עצמה אין בה קדושה. דסמוך מיעוטא דגדמה. למאלה דנקיבות כמ"ש הר"ב סוף פרק ד' דחולין במבכרת שהפילה שליא דיעליסה לכלבים. אלא הכא היינו טעמא דקוברה כדי לפרסם לפי שאין הדבר ידוע שאשה חררה פוטרת. אבל שליא א"ל פרסום. דכיון שאין שליא בלא ולד הכל יודעים שנפטרה מן הבכורה. הר"ן שם וכ"כ התוס': **ב** אין חוששין שמא בנה של אחרת היה. פי' הר"ב דשמא הך בהמה לא ילדה מעולם כו'. ואי משום דאית לה חלב הא איכא מיעוטא דחולבות. וכן לשון רש"י. ומכמע דאיכא למיחש למיעוטא אלא הכא לא אמרינן שאהבה כו'. וקשיא דלא קי"ל כר"מ. דחייש למיעוטא כדאיתא במ"ד פ"ב דע"ז ושם רפ"ג והכא פסקינן כ' וכן כתב הרא"ש. דהכא שראיתה חולבת קודם לידה דודאי

הומ.קה

יבין תפארת ישראל בועז

פרק ג (א) ובעדות עכומ"ז יש י' חלוקים **(א) אין** עכומ"ז נאמן אפילו במס"ת. ואפילו מין לו הנאה בעדותו. **ב איסור** דאוריי'תא. ואפילו להחמיר [י"ד קי"ה ס"ך סקנ"ח. וסי' קכ"ז ס"ך סק"כ וסס' רכ"ד]. ואפילו יש חומרא להחמיר שכדבריו כן הוא. אפ"ה אינו נאמן [ק"ל ס"ח]. ורק בהטלת מום **בבכור** נאמן להחמיר כשיש חומרא כדברין. משום דנל"ז בהטלת מום בבכור אזלינן בתר חומרא [י"ד סי"ג ס"ך סק"ד]. (ב) וכ"ש שאינו נאמן **לאסקל** באיסור דאורייתא. אפילו לא אתחזק איסורא [י"ד ס"ך סימן נ"ח סק"כ. וקכ"ז ס"ך סק"כ]. (ג) **אמנם** **במהימן** ליה. אז אפילו אינו מסנ"ת נאמן להחמיר [ס"ך סי' ע"ז סקכ"ד]. (ד) וכ"כ בדבר **שמקחו בידו**. נאמן להחמיר. מדאית ליה מנו דלא הוה מזכן ליה. [עי' לקמן סי' ח'] מיהו בי"ל שמתכוון להשביח מקחו. גם באית ליה הך מנו אינו נאמן אפילו להחמיר [תשו' רשב"א ק"ח]. (ה) **מיהו בעדות אשה** נאמן במסנ"ת אפילו לקולא. וכל מסנ"ת היינו אלא שאלו לו. אלא שמעלמא אמר כך [ב"ק קי"ד ב' ואה"ע סי' י"ז ס"ג. וקנ"ח ס"ג. ועי' ב"ד סס' מ"ו]. (ו) וכ"כ באית ליה לעכומ"ז **מגו** נאמן ג"כ להקל בכל איסור דאורייתא במס"ת. כמס"ל [הסז"ש שע"ז סר"ל. ועי' ש"ך שם סק"ב]. (ז) וכ"כ באיכא **למיחש עלה דמלתא**. נאמן ג"כ להקל במס"ת בכל איסור דאורייתא [ש"ך סי' נ"ח סק"נ]. (ח) **אולם** באיסור דרבנן **כשלא אתחזק** איסורא כגון שהבית ליסראל ביציס ביו"ט ואומר מס"ת שאלו אחמול. אם לא ידע מהבן ישראל נאמן להקל. ורק בידע מהבן ישראל. אינו נאמן להקל דאמרינן להשביח מקחו אמר כן [ח"ח תקי"נ. מנ"א סקי"ח]. וכ"כ ביו"ט שאחר שבת. ואומר שאילו קודש שבת. אפילו לא ידע דולד משבת ליו"ט אסור ליסראל. אינו נאמן מדהו"ל איסור דאורייתא [שם]. (ט) וב"ב אפילו אחזק איסורא. והוא איסור דרבנן. כגון בשר שנתבשל. ואינו ידוע אם הדיחוהו אחר מליחה. ועכומ"ז מעיד שהדיחוהו. נאמן במס"ת. אם **מסתבר כדבריו**. כגון שהם דעכומ"ז אמקנותא קפדי להיות הבשר מהמלח שעליו. אבל בליכא סברא כדבריו. כגון שמעיד מס"ת שהבשר כלי. אע"פ שהוא רק איסור דרבנן. כיון דאחזק איסורא אינו נאמן מס"ת [י"ד קל"ז ס"ך סקנ"ט]. (י) **ואם בישראל** אפילו קטן ונכנס. אז מ"ל מס"ת שלו. דמסתמא הדיח מדיעת ליסראל עושין כך. מרתת מלגמות [סי' ס"ט ס"ו]. **ואפילו** באיסור דאורייתא בכה"ג לא חיישינן שיכשילו כך. כגון בשר וחלב שעומדין ב' קדרות אצל האש לא חיישינן י"ל]. ועיין מ"ש בקופת הרוכלין בכללי הכנה בסימן ג' מס"ש בס"ד:

כך תוך שנתה דזה אפשר שיהיה נס קודם שיגיע לה זמן הראוי לילדה: ז) כמין כיס שהעובר מונח בתוכה וילדתו ריקן: ח) י"ל חתיכת בשר כעין צורת בעל חי. וי"א שהוא שפופרת מלא דם: ט) ואף שכתבי מסיח לפי תומו שכבר ילדה. אין מסיח לפי תומו נאמן רק בדרבנן ולא בדאורייתא. והו דהכא להשביח מקחו אומר כן. דשתה מבכרת מסתכנת בלידה. וגם אין חלבה טוב כחלב שמבהמה שכבר ילדה. והרי במשתבר דמשקר לעובתו. גם באיסור דרבנן אינו נאמן [שע"ז ס"ך סק"ב]. מיהו אם היה הישראל אומר לכיתי שמקפיד והפן בפרה שהיא ילדה ביותר. והשיב לו העכומ"ז שהיא בת ג' וד' שנים. נאמן. ולא משום מסיח לפי תומו. רק במנו. מדמוכח דלא משקר. מדהיה יכול לומר שהיא בת ב' ויהיה מקחו מושבח מכל לד. שתהיה ילדה ביותר כמו שחפץ הישראל. וגם לא תשתכן עוד בלידה מדכבר ילדה. אלא ש"מ דקושטא קאמר. ומהימן בכה"ג אפילו באיסור דאורייתא [רע"ז שם סק"ד] **(א)**: י) שהפילה תחיכת דם עשוי כעוגה. זהו וולד שנמות: יא) קוברין הרגה. להודיע שנפטרה בזה מהבכורה [דחרגה עצמה אין בה קדושה. דסמוך מיעוטא דגדמה למאלה דנקיבות והו"ל רוב שאינן קדוש]. אבל בהפילה שליא א"ל לקברה. דיודע לכל דאין שליא בלא וולד. וקיי"ל כר"ע וכראב"י [שע"ז ז']: יב) אף שראיתה שהחליבה אף אלא ילדה עדיין; והשתא רואה שהיא מניקה ולד: יג) והיא לא בכרה עדיין. ויהיה הולד שתלד ספק בכור. זה לא אמרינן. ואפילו היה זה הולד שמניקה כמין עמה. דאז אסור משפק שמא אינו בנה [כי"ד ע"ט ס"ב]. אם"ה אמרינן לולא שהולידה כבר לא היתה מניקה לזה [שע"ז ס"ך סק"ה וז']. מיהו בלא ראיתה חולבת קודם שבכרה. אז אם רק ראיתה השתא חולבת. שני לפטורה להבא מבכורה אפילו אין הולד כרוך אחריה. וקיי"ל דחולבת לא מהני רק במסייע סברא דעכומ"ז מסלם"ת שכבר בכרה. אבל בעזיס שרגילות להחליב קודם שמבכירות. לא מהני חלב כלל לפטוריה מבכורה [שע"ז ג']: יד) וסד"א מדיס וודאי בכור יאסרו כל הוולדות

שעשה שם תערובות כשיסראל יולא ונכנס. אפילו קטן. מדמרתת [קי"ח

[סדר קדשים ח"א] **בז**

כ"ב ואשה שפיר ושליא. עי' פ"ו מ"ז איפוי ביאה הי"ד: אם שפק יאכל במומו לבעלים. מ"ר פ"ה מה' נטורות ה"ב פוס"ע ה"ד מיקר שם"ו סעיף ל'. דאאי אומר בהמה נגמה כו' כ"ח פ"ב כלה כ"ז ע"ב ירושלמי כלה פ"ב ה"ד עי' פ"ב מה' נטורות ה"ב סמ"ב עיין כ"ח פוס"ע ה"ד מימן שפ"ו ס"ז: ב דשבנ"א הליקה בהמה מניקה. כ"ב ב"ב: היה בנכס לתוך עדרו. מ"ר פ"ה מה' נטורות ה"ד סוס"ע ה"ד פ"ז שפ"ז ס"ו: ג ריב"מ אומר השוחט את הבכור. כ"ב ב"ב ירושלמי שם פ"ז ה"ב מ"ר פ"ח מה' מעילה הי"ח שמ"ב עיין קמ"ד פוס"ע ה"ד מימן ש"ח ס"ב:

שנויי נוסחאות

שיליה. במכב"ב שיליא וכן בסמוך. אם ספק. במכב"ב ואם.. דחרגה דם. בכי"ק חרדת.. ונפטרה מן הבכורה. בד"ל ונפטרת. ב. במכב"ב וכרמב"ן ופטורה.. ב אינו חושש. במכב"ב אין חוששין. אדרת היה נכנס. בכא"ב ד' לאכ. הוא היה.. וכרא"ש ד' פ"פ.. היה. היה.. את המבכירות. בד"ה.. הבכירות. ואת שאינן מבכירות (מיניקות). במכב"ב ושאינן.. ; בד"ל ובכי"ק ליתא. אינו חושש. במכב"ב אין חוששין. (או שמא) בנה. בכי"ק ובשע"מ ושמא בנה; במרמ"ן ובנה וליתא. ב ר"ש בן משולם. במכב"ב.. המשולם.

תוספות רע"ק

פ"ג א [אות ט] תוי"ט ד"ה זה הכלל. לא לאתויי. י"ל דזה הכלל ר"ע קאמר לה ותיינו דתחלה אמר דמיגוף סימן ולד וממילא הבא אחריו אפי' ספק לא הוי אבל בא"י אם מנפה הוי ספק ומוסיף בזה הכלל דכל ספק דהיינו אף בחולבת מקרי ספק דחיישינן למיעומא דחולבת אע"פ שאינה יולדת עי' בסוגיא ודו"ק: ב [אות י] הר"ב ד"ה אין חוששין ודאי ל"א אלא בנה הוא. בסוגיא איבעיא דלא אפשיטא אם אמרינן דודאי בנה ולוקח משיס או"ב וכן אם הוא חזיר או גמל מותר באכילה דנולד מטהר. או דאמרינן דאם ילדה מכבר מרחמא ג"ב על אחר ומבכורה הוא דשטר דמ"מ מוכח דבכר ילדה. ובסיפא דאינו חושש שמא בנה של זו בא לו אצל זו חיינו דבמקום דידה לא מרחמא על אחר:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

הוחזקה מן המיעוט. אבל ודאי בכאר בהמות חלב פוטר: **ג** עושה מקום בקופין. כתב הר"ב וגמרא מפרש תני לקופין וכו'. וא"ת דבמסכת ג' פ"ח דמקלים מוכח דאין רגילין לשחוט בקופין. כתבו התוס' דנקט הכא קופין משום דבעי עשיית מקום טפי מסכין. ולריכה. עשיית מקום גדול כדי שיהא טוח לחתוך ולשחוט לפי שאין קופין טוח לחתוך בלא עשיית מקום ומטעם זה נמי נקט בכור ולא סתם קדשים [דה"ה לשאר קדשים רמב"ם פ"ק מהלכות מעילה. ועוד ל"ל דאם אסרה הורה בפסולי המוקדשים כדלעיל פ"ג במשנה ב' ובפי' הר"ב דמתני' דלקמן. כ"ש במוקדשים גופייהו] לפי שהקדשים נשחטים בעזרה יש שם סכינים מזומנים וא"ל עשיית מקום. ועי"ל דנקט בכור. לפי שנוהג בזמן הזה. וגם דרך להיות למרו גדול מחוך שמשהה אותו עד שיפול בו מום כי היא דתנן בפ"ה [מ"ג] מעשה בזכר של רחלים זקן ושערו מדולדל ולרי' עשיית מקום טפי מטלאים ועזים. ועוד מום דלאו דלא תגוז בבכור כתיב ע"כ: [*ותולש השער. כתב הר"ב ואין כאן מום לא תגוז בכור לאחר. ואיכא למידק אמאי תנן שער דהא בלאן למר מקרי והכי תנן בכוף מתניתין דלקמן למר המדולדל. וא"ל דמלתא לגב אורחיה קמ"ל דלא תגוז בייך נמי בבכור שור וכדתניא [דף כ"ה:] מנין ליתן את האמיר של זה בזה ת"ל לא העבוד ולא תגוז ופירש"י וי"ו מוסיף על ענין ראשון [וילמדו] שניהם זה מזה]: שלא יזיזו ממקומו. שלא יאמרו [גזיזה] עביד בקדשים אלא יניחנו מסודר עם הלמר מכאן ומכאן. רש"י: וכן התולש את השער. וכך העתיק הרמב"ם בפירושו והייט דלריכי הרמב"ם והר"ב לפרש ואפילו לכתחלה וגמרא מיבעיא להו ודייק מדתנן וכן דאי קאי אכלא גזוז. הכתא ומה שחט דשחיטתו מוכחת עליו לא יזיזנו לראות מום מבעיא אלא אתולש שמע מינה דלכתחלה. ואי איתא דגרסינן וכן תולש הוא גופא ליטמא דלכתחלה הוא: **ד** עקביא בן מהללאל

מתיר

משולם אומר השוחט את הבכור מו). עושה מקום בקופיץ מבאן ומבאן מז). ותולש השער יז). ובלבד שלא יזיזנו ממקומו יח). וכן התולש את השער לראות מקום המום: **ד** שער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון יט) ואחר כך שחטו. עקביא בן מהללאל מתיר כ). וחכמים אוסרין כא). דברי רבי יהודה. אמר רבי יוסי לא בזה התיר עקביא כב). אלא בשער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון ואחר כך מת. בזה עקביא בן מהללאל

[ודאין]. והלכה כרשב"ג: **ג** עושה מקום בקופיץ גרסינן וכגמרא [דף כ"ה.] מפרש תני לקופין. כלומר לצורך מקומו של קופין הולם שער של טאר. ואין כאן משום לא תגוז בכור לאחר דאליכא ביד לאו גזיזה היא. אבל בכלי ודאי אסור: וכן מותר לתלוש את השער. ואפילו לכתחלה להראות בו לאכס מקום המום. והלכה כרבי יוסי בן משלם: **ד** עקביא בן מהללאל מתיר. הלמר בהנאה לכהן: וחכמים אוסרים. דאי סריית ליה למר הנוסרת מחיים אתי לאתהויי לבכור כדי שתשיר למרו כל שעה. ואתי בה לידי תקלה [שיגזוז] ויעבוד בו ופכולי המוקדשין אסירי בגיזה ועבודה דכתיב תזבח ואכלת בשר. תזבח ולא גיזה: לא בזה התיר עקביא. כלומר לא בזה עקביא מתיר וחכמים אוסריס. דבשחטו דברי הכל שרי. דמגו דמהניא שחיטה לגמר המחובר בו להתירו לאחר שחיטה מהניא נמי לתלוש ומונח בחלון. ולא נחלקו אלא במת דאותו גמר המחובר בו טשון קבורה. עקביא מתיר לגמר שנשר ממנו

כשהוא

יבין תפארת ישראל יבין

סולדות מספק תערובות בכור. קמ"ל דבמקום בנה ודאי איכא מיחה לולד אחר ליתק ממנה. וגם אם דומין המאמות וגם הולדות אהדדי. אפ"ה מכירין זא"ז בריח: טו) בעמ"ו. וכ"ש אם דהמים זריזים ול"ג אשבות המקדש: טז) ה"ק עושה מקום לקופין. ור"ל אע"ג דהוה סני ליה לפנות הלמר לכאן ולכאן. רק כדי שיעור חתיכת הסכין של שחיטה. אפ"ה רשאי לפנות שיעור גדול כדי מקום קופין כדי שלא יבוא לידי הלדה. ולא חיישינן שבשימשון הלמר לכאן ולכאן בשיעור גדול כל כך. יתלוש השער והרי אף דתולש אינו חייב כנוזז. עכ"פ מדרבנן. י"ל ספיקא דרבנן הוא. וכ"ש שאין לחוש שמא יתלוש הלמר לגמרי ויבוא בה לידי תקלה. דהרי גם לאחר שחיטה אסור הלמר שנשר ממנה בחייה [כי"ד ס"ח ס"ב]. י"ל. ה"ל הרי בכה"ג ספיקא באיסור דרבנן הוא. [וג"ל דאפשר נמי להכי נקט בקופין. דקמ"ל דאפילו בקופין עלמו מותר לפנות השער לכאן ולכאן. ולא חיישינן שיתחוך בו השער. דשכ"פ דבר שאינו מתכוון הוא. ומה שהקשו רבותינו' ממ"ד בחולין [ד"ל] דבשחט תחת אמו משובן הוא. הוס בעיא דלא אפשיטא לי מחשב תלדה. נ"ל דהתם לאסור בדיעבד. אבל הכא לכתחילה. לכ"ע אריך ליזהר]: יז) נ"ל דה"ק ואם לא סני בפנוי השער לכאן ולכאן כדי לפנות מקום לשחיטה. כגון שהשער קלר מכשיעור הפיסה מכאן ומכאן. אז תולש וכו'. דתולש מלמר בעל חי אז מבערו. אלא נזיזה היא. ואפ"ה בתולשו בשבת מבעל חי חייב. לא משום תולדות נוזז. רק מדעוקר דבר מגידולו. דהו"ל תולדת קולר [כשבת ק"ו ב'. ועי' בכלבלת שבת במלאכת קולר ומלאכת גוזז. והא דנקט הכא שער ולא למר. הא קמ"ל דאפילו שער שאינו מסודר חייבין לכתחילה לתלדה. וכשאי לתלבו. אז י"ל משום דאיירי הכא בבכור שהוא זכר וזקן. למרו קשה כשער [כפ"ה מ"ג]. ולפענ"ד נראה דלהכי נקט הכא שער. דקמ"ל דדוקא במיני בקר ושיזיס שהם בעלי שער רשאי לתלבו. משום דשתם שער טאר קלר הוא ולא סני ליה בשיאחזנו מכאן ומכאן. אבל בלמר דסני כשמפנהו ואותנו מכאן ומכאן. לא יתלוש אלא לצורך. והיינו דתנא ריש עושה מקום לקופין. וכמו שפירשנו]: יח) כדי שיראה שהולם רק לצורך שחיטה ולא לגרסי. אבל לגזוז בכלי בכל גיזוז אסור [ס"ח ג']: יט) הוא כמין לול בבכותל. והרי למר בכור שנשר. אפילו היה בעל מום אסור בהנאה: כ) דבשחטו הותר הלמר בהנאה: כא) דאסור מדרבנן דגזירה שמא ישהה מלשחוט בכור בעל מום. כדי שתשור למרו כל שעה. ועי' שסייתו יבוא בו לידי תקלה בגיזה ועבודה. דאסירי אף בבעל מום מדאורייתא. מיהו הלמר שנשאר בו מתחובר כשאותו. הסחיטה התירתו. והכי קיי"ל [ס"ח ח']: כב) ריל לא בזה רק עקביא מתיר. דבשחטו לכ"ע שרי הלמר שנשר. ולא חיישינן שמא ישהנה כדי לגדל למר. דהרי גם הלמר שנשאר מחובר בה לאחר שחיטה שרי. ואמאי לא ניחש שמא ישהנה כדי שיתגדל הלמר ההיא. אע"כ דבשחטו ליכא למיחש להכי.

מזחזיק

דהא לעקביא דמתיר בבכור בעל מום אף בתולש שרי. במכואר בגמ'. וא"כ מיניה נלמוד לרבנן שאר קדשים דשרו דאף בתולש בידים שרו. וכן מוכח בגמ' דף כ"ו דעל הא דבעי ר' יוני בצמר שנתלש מעולה חטימה מהו רצה להוכיח מהא דנתלש שרי בבכור תם וכ"ש דעולה. ולבאורה הא והו דנתלש שרי בבכור תם הוא לעקביא אבל לרבנן אף בבעל מום בנשר אסור וא"כ איך פשיט להיתר. וע"כ דכוונתו דרבנן לא סליני רק בבכור אבל בשאר קדשים מודו לעקביא וא"כ גם למסקנא בבעל מום בשאר קדשים אף בתולש שרי. ואשר דעתמו של הרמב"ם משום דקאמר בגמ' שם מעיקרא לס"ד דקמיבעי' בתולש מי איכא מאן דשרי וכפירש"י שם דרשת הוא משמע דפשיטא דאסור לרבנן. אף דעקביא מתיר אף בתולש מ"מ לרבנן פשיטא ליה דאסור. ומיושב היטב פירש"י שם מדקדוק התוס' ד"ה תולש מי איכא. ולהנ"ל אשה"ט דלעקביא אף דאיסר בבכור תם מ"מ בשאר קדשים יש לומר דמתיר אף בתולש דהוא רשע ועביר איסורא וה"ג בשאר קדשים אף בתם. רק לרבנן פשיטא לי' דברשע ועביר איסורא לא התירו. ואשה"מ. וגם נראה מהרמב"ם דכל זמן שלא התירו מומחה דינו בתם אף שנפל בו מום ולכך בתולש כדי לראות המום. דינו כתם. [ואינו מדוקדק בזה מ"ש הדברי חמודות פ"ג מבכורות אות ז' על והתולש את השער לראות מקום המום דפסק הרמב"ם דאסור בהנאה לעולם כתב הדברי חמודות בשם הב"י דלא עדיף מנשר ואה"כ שחטו דבפי' דלקמן. וז"א דגרע משם לדינא בעולה. ובב"י נופי' ליתא האי לישנא.

וקאי

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

כשהוא בחיים. וחכמים אוסרים גזירה שמא ישחטו כדי ליהנות בלמר שנשר ממנו כל שעה ואתי למיעבד ביה גיזה ועבודה. ופסק הלכה דאפי' לאחר שחיטה למר שנשר ממנו בחיים אסור: צמר המדובלל. שלא נתלש לגמרי אבל מחובר הוא עם הלמר ואינו נופל: את שנראה עם הגיזה. כשנחטנו ונוזזו לאחר שחיטה. ויהא הלמר המדובלל נבלע עם שאר הגיזה ואינו נראה כמופרש ממנה מותר כשאר הגיזה: ושאינו נראה עם הגיזה. שיש חוץ יותר מדאי. וגיכר לכל(שמדובלל)[שמובלע]מן הגיזה. אסור. כמי שנשר לגמרי קודם שחיטה. וסתמא כרבנן דפליגי עליה [דעקביא] דהלכתא כותייהו:

מתיר. וחכמים אוסרין(ב). הצמר. המדובלל בבכור (ד). את שהוא נראה מן הגיזה (ה) מותר. ואת שאינו נראה מן הגיזה(ו) אסור:

מתיר. מפורש בפ' ה' דעדיות משנה ו': ואת שאינו נראה מן הגזה אסור. פי' הר"ב כמי שנשר לגמרי קודם שחיטה וסתמא כרבנן כו' וכרבי יהודה דבשחיטה פליגי דאי כרבי יוסי ובשחטו הא לכ"ע מרי ואינא בתת לרבנן לידי ולידי אסור. ואי עקביא. איפכא מיבעי ליה נראה עם הגיזה אסור דמיתה קאסרה ליה ובעי קבורה. ואינו נראה עם הגיזה מותר דמשיקרא תלים. אלא ר"י היא. ואי בתת לכ"ע לידי ולידי מיסר אסרי. אלא לאו בשחטו ואי עקביא לידי ולידי מסרי מרי אלא לאו רבנן היא. גמרא:

ציונים

וחכמים אוסרין. מיי' ופמ"ע עש פוס"ע עש: הצמר המדובלל בבכור. מיי' עש פי"ב פוס"ע עש שפיע נ":

שנויי נוסחאות

הצמר המדובלל. כפי"מ וכמשנ"ב צמר המדולדל. את שהוא נראה מן הגיזה. במשנ"ב את שנראה עם הגיזה וכ"ה עם גם בסמוקו"ס עם גם בכי"מ.

תוספות חדשים

ד הר"ב ד"ה ושאינו נראה כו' חוץ כו' עכ"ל. פתס ולא פי' לי כר"ל לי כר"ן אבל הרמב"ם דייק שפיר ופי' כר"ל אלא מקבי שאינו נראה עם הגיזה אלא בשעיקרו הפוך כלפי ראשו שנפל בתמעיטו ומני ראשים נראין בחוץ וכ"פ ג"כ בתנוכו פ"ג מה"כ:

יכין תפארת ישראל יכין

מדחזינן שלא הפסה. דהרי שחטה. ת"כ מה"ע גם הלמר שנשר ממנה ואח"כ שחטה שרי: כג) דבשמתה מעצמה. שפיר נזרינן שמא ישהנה. דהרי חזינן שהפסה עד שמתה מעצמה. ואינן קיי"ל דגם בשחטו אסור מדרבנן [שם]: כד) שלא נתלש ממנו לגמרי בשעה שחטה רק שמחובר עדיין עם שאר הלמר שבבהמה קלת: כה) ר"ל אם בשחטה וינזזנה לאחר שחיטה יהיה הלמר המדובלל הזה נראה בגול עם שאר הגיזה. ולא יראה כמופרש ממנה: כו) ר"ל אם בשעיקרי הפער המדובלל הפוך כלפי ראשו. דאז ודאי נראה כמופרש ומובדל משאר הגיזה [שם]:

אור גדול

וקאי באמת על תם]: שם במשנה ואת שאינו נראה מן הגיזה אסור. עיין ברע"ב דסתמא ברבנן. ועיין בתוי"ט. ולכאורה לפי דאמר ר"ל בגמ' מחלוקת בשהתירו מומחה אבל לא התירו מומחה דברי הכל אסור. א"כ י"ל דהכא מיירי בלא התירו מומחה ודברי הכל בשחטו דאסור. ונראה דכיון דכולה מתני' מיירי בהתירו מומחה. סתמא סיפא נמי בהכי מיירי:

פרק ד **א עד** כמה. להטפל בבכור. להתעסק בגדולו קודם שיתנהו לכהן: בדקה עד שלשים יום ובגסה עד חמשים. בגמרא ילפינן לה מדכתיב (שמות כ"ג) מלאתך ודמעך לא תאחר בכור בניך תתן לי. וסמיך ליה כן תעשה לשורך ולצאנך. ורמינן שורך המוקדש במקרא למלאתך ודמעך שהוא מוקדש. ולאנך המאוחר לבכור בניך שהוא מאוחר. ומלאתך ודמעך שהם הבכורים קרבים לחמשים יום שהתבואה מבושלת בפסח. ואין מביאין בכורים עד עצרת דכתיב (שם כ"ג) וחג הקציר בכורי מעשיך. וכמו שאתה עושה למלאתך ודמעך שאינך מביאם. אלא לסוף חמשים יום. כן תעשה לשורך. שלא תביאנו עד חמשים יום. וכדרך שאתה עושה לבכור בניך. דכתיב ביה (במדבר י"ח) ופדויו מבן חדש תפדה. כן תעשה לצאנך שלא תביאנו עד שלשים יום: בדקה שלשה חדשים. לפי שטפולה מרובה שמיניה דקות. ואינה יכולה לאכול עצב. ואם לא תהיה עם אמה

פרק ד **א בבהמה** דקה עד ל' יום ובגסה חמשים יום. כתב הר"ב. בגמרא ילפינן לה דכתיב מלאתך ודמעך וגו' ורמינן שורך המוקדש במקרא למלאתך ודמעך שהוא מוקדש כו'. ופרכינן אדרבא דסמיך ליה לדסמיך ליה אמר רבה אמר קרא תעשה הוסיף לך הכתוב עשייה אחרת בשורך ואימא שיתין לא מסרך הכתוב אלא לחכמים. פירש"י הוחיל ולא גילה לך שיעור עשייה שהוסיף ודאי לחכמים מסרך. שיפרשו לך

פרק ד **א עד** כמה ישראל חייבים להיטפל בבכור (א). בבהמה דקה עד שלשים יום. ובגסה חמשים יום (ב). רבי יוסי אומר בדקה שלשה חדשים (ג). אמר

הטעם. ואחריהם חלב. ע"כ. תל"ה בכור בניך תתן לי כן תעשה לצאנך יכול אף לשורך. ת"ל תעשה. הוסיף לך הכתוב עשייה אחרת בשורך לא מסרך אלא לחכמים מכאן אמרו עד כמה ישראל חייבין להטפל בבכור כו'. והשתא אתי שפיר דלא תקשה מה שכתבו התוס' ד"ה מלאתך אדילפינן חמשים יום מזמן הפסח עד העצרת. דהתי ביום חמשים הוא ולא הוי כעין בכור בניך ולצאנך תתן לי דלאחר שלשים. ע"כ. [*ומ"ש הר"ב ומלאתך ודמעך שהם הבכורים אמלאתך בלאחוד הוא דמהדר. וכדכתב הר"ב עצמו במשנה ו' פרק ג' דתרומות. ומ"ש הר"ב שהתבואה מבושלת בפסח וכו'. וכן לבון רש"י. ולי קשה. שהרי אין קציר בעורים קודם לעומר שבפסח. כדתנן בפ"י דמנחות. והיאך אפשר לומר שהחטים נ"כ מבושלים בפסח ומקרא מלא בסוף פרשת ואתחנן הכעורה אביב וגו' והחטה וגו' אפילות הנה. ועוד קציר חטים דבועז יוכיח. ולכן נ"ל שר"ל כהתוס' [שם] שכתבו שגמר זמן ביעול התבואה עד העצרת שמביאין כו': רבי יוסי אומר בדקה כו'. לריך לומר דר"י לית ליה דרשא דקרא. אלא ס"ל דמסברא בעלמא אמרו חכמים שיטפלו בו ישראל כדי שתהא הגתיה דרך גדולה. וכדכתיב (שמות כ"ט) למשתה

ציונים

פ"ד א עד כמה ישראל חייבין להטפל בבכור כ"ו פ"ב פמורה מי פ"ב מיי' פ"ח מה' בכורות הי"ד פפ"ב עיין קפ"ה מוש"ע י"ד סי' ש"ו סעי' ב': בבהמה דקה שלשים יום. מכ ילהא נא פרשה פ"ז מעשרים ע' י"ע סעי' קלה סיפקא קי"ח:

שנויי נוסחאות

פ"ד א חייבין להטפל. בכמ"ב חייב . . במשנ"ב . . לטפל . בבכור ב(בהמה) דקה. בכי"ק. בהמה דקה; במשנ"ב ליתא (ועי' רע"ב) ובזוגה בשע"מ כמו בכי"ק: בכמ"ב בבבור בהמה בדקה. (עד) לי יום. בכי"ק ובמשנ"ב ליתא. ובגסה. בכמ"ן בגסה.

תוספות חדשים

פ"ד א תוי"ט סד"ה בבהמה כו'. שגמר זמן ביעול כו'. ול"ל דילפינן מבעורים שמבושלים בפסח ואין מביאין עד עצרת. ול"ל ליקח מתעין דפ"ב גם לפי' התוס' קשה דהא מביאין בכורים מכל ז' מינים וגם מהכל בתמוז דכתיב והימים ימי בכורי ענבים והוא בכ"ט בסיון אלא ס"מ דאסמכתא בעלמא היון דמינו במין אחד שלריך להמתין ל' יום ע"כ הקשה רחמנא לזה דאל"כ ל"ל הקשה ואל"כ לקמ"ל לרש"י והר"ב ודו"ק. (מפורש"ח וצ"ל):

יכין תפארת ישראל יכין

פרק ד א) להתעסק בערחת גדולו קודם שיתנהו לכהן: ב) דס"ל דנסה ערחת גידולה הוא עפי מערחת ניחל הדקה:ג) משום זעד לא ערחתה מרובה. דאינה יכולה לאכול עדיין. או משום שלא ימות בגטנגוע כשיפרידוהו מאמו. וקיי"ל כת"ק [ש"ו ב']. וא"ת והרי ר' יוסי מדלא פליג בגסה ש"מ דבגסה מודה לת"ק דסגי בג' וא"כ לת"ק לגסה לריך עפי מלדקה ולר"י ס"ל איפכא. ואיך יפלגו במליאות. דלת"ק

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

הבכור נאכל שנה בשנה. פפי רמ"ם ספקא ק"ל מ"י שם הלכה ה' ע"ש ס"ס ס"ז: ב נולד לו מום בתוך שנתו. כ"ו פ"ב מ"י פ"ח מה' בכורות ס"ח פוס"ע ס"ל סימן ס"ו: ג השוחט את הבכור. כ"ח ע"ח כ"ה כ"ו ס"ה: ר"י מתיר. נקמן נ"ז ע"ח מ"ו ירוש' כ"ה ס"ב ס"ה: הואיל והוא נשחט שלא ע"פ מומחה אסור. מ"י פ"ב מה' בכורות ס"ל סמ"ג עשין ריפ"ח. פוס"ע ס"ל סימן ש"י סי"ף ל':

שנויי נוסחאות

הכהן בתוך זמן זה תנהו. בד"ל ובכי"ק כהן.; במסב"כ. הזמן תנהו; גרמב"ן. הזמן הזה תנהו. לא יתנו לו. במסב"כ וגרמב"ן לא יתנו לו. אם היה בעל מום אמר. גרמב"ן ובכל"ם ואם.. ואמר; במסב"כ ואם בעל מום הוא ואמר. תן לי שאובלנו. במסב"כ תנהו לי..; גרמב"ן ובכל"ם ..ואוכלנו. ובשעת המקדש כו' אמר לו תן (לי) שאקריבנו. בד"ל בשעת..; במסב"כ. אמר לו תן ואקרבנו והוגה בסע"מ ואמר.. וכ"ם ואמר.. ואקריבנו גם גרמב"ן ובכל"ם. בין תמים. במסב"כ בין תם. ב נולד לו מום בתוך. גרמב"ן.. בו מום תוך וכ"ם תוך גם גרמ"ם. מותר לקיימו. בכי"ק ובמסב"כ וגרמב"ן ראשי.. לאחר שנתו. במסב"כ לאחר יב"ח והוגה בסע"מ. (עד) שלשים יום. במסב"כ ליתא והוגה בסע"מ. ג השוחט הבכור. בכי"ק ובמסב"כ.. את הבכור (וסב"ח מחק למל' את) וכ"ם גרמב"ן ובכל"ם). ומראה את מומו. גרמב"ן ובכל"ם והראה.. ו(הוא) נשחט. בכי"ק ובמסב"כ וגרמב"ן ליתא. מומחה. בכי"ק מסחה וכן במסמות הסמוכות.

*) מיום שנולד כשנולד בע"מ ויודע שכלו לו מדקיו ומיום מ' לידתו כשלמו. יודע שכלו לו מדקיו לו כשנולד הם והומם בתוך שנתו. כל"ל.

למשחה בהם. וכבר נתן הרמב"ם זה הטעם בעצמו בדברי ת"ק. ודרשא דמלאכך כתב ג"כ. ושהוא רמז כלומר אסמכתא בעלמא: לא יתנו לו. כתב הר"ב דדומה כמי שסכרו כו'. עיין בפירושו ספ"ח דערכין: הבכור נאכל שנה בשנה. עיין מ"ם במשנה דלקמן בסוף התוספות: שנאמר לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה וכי יהיה בו מום בשעריך האכלנו. הרמב"ם פ"א מהלכות בכורות: ב בתוך שנתו. דלשנה דידיה מיקרי דאם עולד הבכור ביסן רשאי לקיימו עד ניסן אחר. ולא אמריקן מתשרי שנלמה שנת מנין עולם שלמה נמי שנת הבכור. מנה"מ דאמר קרא לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה איזהו שנה שנכנסה בחברותיה הוי אומר שנה של בכור. כלומר דכי אזלת אחר שנת הבכור הוי נכנס בחברתה. דכי הוי לבכור שנה אחת נכנסה שנייה למנין עולם מתשרי. וכתבו התוספות גבי שכיר שנה בשנה דרשינן שכירות שנה ז אין משתלם אלא בשנה אחרת [כמ"ם הר"ב במשנה י"א פ"ט דב"מ] דרשיק בכל חד מעניינא דקרא דגבי מעשר דכתיב שנה בשנה דרשינן שאין מתעשר מן הסחדם על הישן כו' [במ"ם הר"ב במ"ה פ"ק דתרומות] ולריך לאוקמא הך שמעתא בשנה בלא רגלים. שברגלים לחודייהו (בכל) [נ"ל בלא] שנה אינה אלא בל תאחר כדאמר פ"ק דר"ה ע"כ: עד שלשים יום. מפרשינן בברייתא מפני השבת אבידה לבעלים. ופרש"י דהיינו כהן דזמנין דלא מסכח [כהן] למיתביה ליה ואם ישחטנו מיד יסרח לפיכך רשאי לקיימו ל' יום אחר שנתו. והתוס' פירשו דמיירי ביד כהן וא"ל עכשיו לבשר ונתנו לו חכמים זמן ל' יום. אבל ישראל לעולם ממתין עד שימלא כהן. ע"כ. ועיין ר"פ דלקמן בדבור ומן המעשר כו'. ובריסא נמי דתנן מותר לקיימו כל י"ב חדש אי נפל ביה מום סמוך לי"ב חדש כגון ט"ו יום משלימין לו עוד ט"ו יום אחר שנתו שיהא לו ל' יום מיום שנפל בו מום כדאיתא בגמ': ג ומראה את מומו. לאחר שחיטה ונמלא קבוע. רש"י: רבי מאיר אומר הואיל והוא נשחט כו'. פירש הר"ב סבר גזרינן כו'. ולא משום קנס משחטו אלא על פי מומחה. דהא ל"ק הואיל ונשחט. אלא קתני הואיל ונשחט משמע אפי' שחטו אחר ובהא לא שייך קנסא. הרא"ש בשם הרמב"ן ז"ל. והיינו טעמא דפסק הר"ב והרמב"ם כר"מ אע"ג דקי"ל ר"מ ור"י הלכה כר"י. דהל' כר"מ בגזרותיו כמ"ש הר"ב רפ"ה דכתובות: מומחה. פי' הר"ב במתני' דלקמן. והשם גגזר מן ומחה על [כתף] יש (במדבר ל"ד) שהוא לשון מיושר. כמ"ש הר"ב במשנה ה' ס"ס

יכין תפארת ישראל יכין

דלת"ק נגסה צריך טרחא טפי מדקה. ולר"ו לדקה צריך טפי טרחא מלגסה. י"ל דע"כ ר"י טעמא אחרינא אית ליה מדלריך שיתן לו דבר חשוב [כחולין פי"א מ"ב] ובגסה כשכבר היא בת ל' יום כבר יש בה כדי נתינה. אבל בדקה קטנה אין בה כדי נתינה עד שתהיה בת ג' חדשים: ד) דמדהוא חס בזה"ז שלא יקריבוהו. למה מקדיש הכהן לעלו. אלא וודאי מתכוון לפתחו בערחתו זו כדי שיתנהו לו. והו"ל ככהן המסייע בגרנות לדוש ולזרות כדי שיתרלו ליתן לו התרומה. וזה אסור. מדנזל עי"ז כהניס אחרים [שם]: ה) ר"ל בחס מותר להשהותו שנת הלבנה מיום ליום לעולם מיום ח'. ובבעמ"ו משעה שנולדה לאכילה דהיינו *)מיום ח' לילדתו כשלמו יודע שכלו לו חדשיו [שם ז' וח']: ו) מיום שנולדה לאכילה כלעיל: ז) משעה שנפל בו מום: ח) אחר שחיטה: ט) במומין שבעין כ"ע מודו

אור גדול

פרק ד א במשנה הרי זה לא יתנו לו, משום דהוי ככהן המסייע בבית הגרנות. ותניא הכהנים והלויים והענים והמסייעים בבית חרושים ובבית הגרנות ובבית המטבחיים אין נוחנין להם תרומה ומעשר בשכרן ואם עושין כן חללו כו' ובקשו הכסים לקונסן ולהיות מטרישין עליהם תרומה משלם כו'. מכאן נראה ראיה לדעת הרמב"ם דבמוזק מתנות כהונה אף במכרן פטור. וכן פסק ביו"ד (סי' ס"א סעיף ל"א). ולהכי לא קנסו להבעה"ב עכ"פ לשלם שכרם או עכ"פ הדמי תרומה דהוי כמכר משום דנטל מעות עבורו ונטל הסיוע. [דאם הי' משלם עבור הסיוע מותר ליתן להם שוב כמבואר ברמב"ם]. משום דלא עדיפי מפוק דפטור. אבל לדעת רש"י ורשב"א דבמוכר חייב משום דמשתרשי לי' א"כ היה להם לקנוס עכ"פ להבעה"ב לשלם עבור הסיוע דזה הוא משתרשי ליה. ואפשר דזה באמת צריכין הבעלים לשלם וזה איננו קנס רק מדינא דמשתרשי ליה ול"צ לאשמועינן דהוי כמכרן רק דבעו למקנס יותר והניחו משום חשש דמן הפטור על החיוב. ואדרבא בזה נ"ל לישב הגירסא שלפנינו תרומה משלם דמאי משלם. והש"מ הני' משלהם. אמנם לחנ"ל יתיישב מובא דמאי דמשתרשי גם עתה חייבין לשלם. והם בעו לקונסם שיפרישו משלם כאלו לא תרמו כלל והניחו משום החשש. ואשה"מ. ומה מאור מיושב בזה שי' רבינו ירוחם. שהביא הש"ך (יו"ד סי' ש"ה סק"ו). נבי פדיון הבן באם הכהן רוצה להחזיר הפדיון בחסוגיא לקמן (נ"א ב'). דר' חנינא א"ל כן לא מדינא רק בבדי שאחרים יתנו בלב שלם. והוא תמוה לבאורה דאיך א"ל אין בנך פדוי. א"כ יפדנו שנית והפסידו ממון שלא כדין. ואיך כדי להפחיד אחרים יפסיד כעת לזה שלא כדין. אמנם להנ"ל אש"ש דלא יפסידו כלל מעתם דגם בלא הפדיה שנית פ"מ צריך להחזיר הסיוע וא"כ צריך ליתן כל הה' סלעים דזה הסיוע שהי"ל. וא"כ כיון דסוף סוף צריך ליתן ה' סלעים לכהנים א"כ איננו מפסיד כלל במה שיפדנו שנית א"כ שפיר הפחיד לפדות שנית בכדי שאחרים לא יעשו כן: ג במשנה רבי מאיר אומר הואיל כו'. עיין ברע"ב ובתוי"ט. ורש"י ביצה (כ"ז א') בד"ה אמו כתב ואלו אדם אחר שחטו וכסבור שהוא ניתר מפי מומחה אפילו ר"מ מודה דראוין, הרי מבואר דמפרש מעמא דר"מ משום קנסא. אמנם קשיא לי ציור רש"י דשחטו אחר ובשוגג. דלכאורה אפי' מוד באחר לא שייך קנסא דלמה נקנוס להבעלים בשביל ששחטו אחר אף אם שחטו במוד. וכ"ה להדיא במעדני יו"ט על הרא"ש (פ"ד סי' נ') במעדני יו"ט שם אות כ'. וגם בשוגג אף אם הבעלים שחטו אין לקנוס. ודוחק לומר דבאמת כוונת רש"י לב' דברים או באחר [אפילו מוד] או בבעלים ובשוגג והוי"ו של וכסבור הוא במקום או. דהלשון לא משמע הכי רק תרוויהו ביחד. אחר ובשוגג וקשיא כנ"ל. שוב ראיתי בדברי הרמב"ן

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

מיתה במפני לעבר מיתה הטין משתנה ואע"ג דהשתא מתחזי מוס קבוע אי הוי חזי ליה מהיים הוי מתחזי עובר ולא מרי אלא במומין שבגוף שאינן משתנים. ורבי מאיר סבר גזרינן מומין שבגוף שאינן משתנים אטו מומין שבעין שהן משתנים והלכה כרבי מאיר:

ד מומחה. הוא שנטל רשות מן הגשיא. או מבית דין של ארץ ישראל להתיר בכורות. ואע"ג דבעלמא מי שלמד בתורה [שבכתב ו]שבע"פ ויודע לסבור ולהקיש ולהבין דבר מתוך דבר הוא הנקרא מומחה וכשהוא מיכר וידוע ויודע טבעו אצל אנשי דורו הוא מומחה לרבים. והוא יכול לדון ימידי. ואף על גב דלא נקט רשותא מרשא גולה. לענין היתר בכורות אינו קרוי מומחה. ואינו יכול להתיר בכורות אלא אחר שיטול רשות מבית דין הסמוכים בארץ ישראל ואין רשות ראש הגולה מועיל בזה: וישלם מביתו. וכשהוא משלם לכהן נותן רביע דמיו אם היא בהמה דקה. ואלו דמיו אם היא נשה ומש"ה משלם מחצה דממון המוטל בספק חולקים. דאיכא למימר אפסדיה. דאי לא הוה שרי ליה האי. הוי אתי מומחה גמור וכרי ליה והוה אכיל ליה. והשתא בעי קבורה. ואיכא למימר לאו מידי אפסדיה. דדלמא לא הוה ביה מומא. ומומחה גמור לא הוה שרי ליה. ושמא לא הוה נפיל ביה מוס קבוע לעולם עד שימות. והאי דלא משלם פלגא לדקה כמו לגשה. מפני שיש טורח גדול לגדל בהמה [דקה] וזה שהתיר בכור הלולו לכהן מן הטורח הגדול שהיה לו להטפל בה דשמא אם הראהו לאחר לא היה מתירו והיה לו בו טפול מרובה עד שיפול בו מוס להכי נגעו בה דלא משלם אלא רביע. ורמב"ם פירשה בענין אחר וזה עיקר: מה שעשה עשוי וישלם מביתו. למאן דאמרי דינא דגרמי חייב לשלם מביתו בשביל שגרם הפסד לחבירו. ומאן דלא דאין דינא דגרמי מפרש מתני' דוקא שנשא ונתן ביד. וזיכה את החייב משכחת לה כגון שהיה לו משכון למלוה וזה פטר את הלוה ונטל את המשכון בידו מיד המלוה והחזירו ללוה. וטמא את הטיהור. גמי משכחת לה שנשא ונתן ביד. כגון שהביאו לפניו בשר ואמר טמאות הן ונטל שרץ אחד והניחו בהן כדי שלא יהא בהן עוד ספק ויעמדו דבריו. וטהר את הטמא. כגון שלקח פירות מהורות ושירבן עם פירות אלו שטיהר הוא שלא כדין וטמאן: ואם היה מומחה לבית דין. דלא

מצי

יבין — תפארת ישראל — יבין

מודו. דאסור. דהטין משתנה בלבר מיתה. ומשתנה גם המוס עמו. להכי אמרינן שהיה מוס עובר ומתחזה השתא כמוס קבוע. ורק במומי הגוף קמפלגי. דלר"י שרי. מדאין משתנין. ולר"מ גזרינן מומי הגוף אטו מומי עין. וקיי"ל כר"מ. מיהו בזה"ז דליכא מומחין שנסמכו מב"ד סמוכין בא"י. הבכור נשחט על פי ג' שהם קצת בני הורה. אבל רק במומין שנכרין לכל [כלקמן פ"ו]: ו) אף דבעלמא מי שילא טבעו בעולם שהוא בקי בתורה נקרא מומחה. אפ"ה לעניין ראיית בכורות צריך זהירות יתירה. דדאשכחן בש"ס ברב שנשתהה י"ח חודש אצל הרועים כדי להתבונן יפה במומי הבהמות [בסנהדרין ד"ה ב']. [וע"פ גרא"ש שכ' זה ברב גידל. ובמת"ל דתו"ע העתיק דברי הגרא"ש עפ הע"ם. ולא עיין במקור מקומו]. לכן החמירו שלא יקרא מומחה לראות מומי בכורות. עד שיטול רשות מהנשיא שבא"י או מב"ד סמוכין שבא"י. דאל"כ אסור להתיר בכורות ע"פ ראייתו: יא) ר"ל מומו: יב) אבל משלם רק חצי דמיו. מדאיכא ספיקא. שמא היה בו מוס שאינו ראהו חכם היה מותר לאכלו. ומאלא זה הפסידו. או שמא לא היה בו מוס ולא הטהוה בו מוס כל ימי חייו. ולא הפסידו כלל. ואפילו היה בו מוס גמור.

(פ"ד דבכורות) שהביאו הרא"ש הנ"ל שכתב דהא אפילו שחט מי שאינו שלו בשוגג נמי אסור. והרא"ש קיצר בדבריו ודלא כמעדני יו"ם הנ"ל וא"כ גם ברמב"ן מבואר כרש"י וגם הרא"ש בוון לזה דהא הביא דברי הרמב"ן רק שקיצר. אמנם גוף הדברים צ"ע וכמו שהקשתי על רש"י הנ"ל. ואי"ל דבבעלים בשוגג לא מהני מידי משום

אור גדול

דקנסינן שוגג אטו מזיד בדאיתא בגיטין (נ"ג ב') גבי מטמא ומרמע ומנסך לר"מ. וגם שחטו אחר לחוד לא מהני אם שחטו במזיד משום כיון דהאחר חייב לשלם שוב שייך קנס. דז"א אף אם אחר שחטו בשוגג ג"כ שייך לקנוס שוגג אטו מזיד. והא מוכ חייב אף בשוגג. וצ"ע להבין דברי רש"י והרמב"ן הנ"ל:

פ"ה דעירובין: **ד** מי שאינו מומחה כו'. פי' הר"ב מומחה הוא שנטל רשות מן הגשיא הוא הראש שבא"י: הרי זה יקבר. גמ' לימא תנן סתמא כר"מ דאסר לעיל אפילו מתחזי קבוע ומשני דלמא בדוקין שבעין ודברי הכל: וישלם מביתו. כתב הר"ב וכשהוא משלם כו' דממון המוטל בספק חולקין וכו' כ"כ רש"י. וכתבו התוס' לא מטוס דהיתי כסומטוס [דרפ"ה דב"ק ואינה הלכה] אלא תקנת חכמים בעלמא הוא. ואע"ג דאיירי בכל מוס אפי' ידוע שיתירנו מומחה על ידו מ"מ חשיב ליה ספק קלת דשמא לא מזקיק ליה מומחה. וגם לא פליגי בין מוס [למוס] ואי הוה מיירי בבדוקין שבעין דוקא הוה ניחא טפי ע"כ. ומ"ש הר"ב דרמב"ם פירשה בענין אחר קאי אדביע דבהמה דקה דמפרש טעמא כדי להחמיר על בעל הבהמה. לפי שגדל בהמה דקה בא"י שהוא אמור כדתנן במשנה ז' פ"י דב"ק. עכ"ד. וכן פרש"י בלשון אחר וכן מסיק הרא"ש ודלא כהר"ב: מה שעשה עשוי וישלם מביתו. כתב הר"ב למאן דאלין דינא דגרמי. היינו ר"מ ואשכחן דקנים שונג אטו מזיד בגיטין פ"ה דף ל"ג ע"ב. כ"כ התוס' שם ע"א. ולפיכך חייב אע"פ שלא נשא ונתן ביד. ואע"ג דהכא סתם כר"מ דקנים שונג אטו מזיד. אשכחן סתמא במשנה ד' פ"ה דגיטין דסתם כרבי יהודה דלא קנים. וברפ"ג דסנהדרין מוכח דעת הר"ב שפוסק כמאן דאלין דינא דגרמי. והא דכתבתי במשנה ה' פרק ב' דב"ב דגרמא בנזקין פטור מלשלם. כבר חלקו התוס' שם דף כ"ב מאי איכא בין

מרובה עד שיפול בו מוס להכי נגעו בה דלא משלם אלא רביע. ורמב"ם פירשה בענין אחר וזה עיקר: מה שעשה עשוי וישלם מביתו. למאן דאלין דינא דגרמי חייב לשלם מביתו בשביל שגרם הפסד לחבירו. ומאן דלא דאין דינא דגרמי מפרש מתני' דוקא שנשא ונתן ביד. וזיכה את החייב משכחת לה כגון שהיה לו משכון למלוה וזה פטר את הלוה ונטל את המשכון בידו מיד המלוה והחזירו ללוה. וטמא את הטיהור. גמי משכחת לה שנשא ונתן ביד. כגון שהביאו לפניו בשר ואמר טמאות הן ונטל שרץ אחד והניחו בהן כדי שלא יהא בהן עוד ספק ויעמדו דבריו. וטהר את הטמא. כגון שלקח פירות מהורות ושירבן עם פירות אלו שטיהר הוא שלא כדין וטמאן: ואם היה מומחה לבית דין. דלא

ד מי שאינו מומחה כו'. וראה את הבכוריא) ונשחט על פיו. הרי זה יקבר וישלם מביתו יב). דן את הדין. זיכה את החייב. וחייב את הזכאי. טמא את הטהור. וטהר את הטמא. מה שעשה עשוי יג) וישלם מביתו יד). ואם היה מומחה לבית דין טו).

ד טי שאינו מומחה כו' וישלם מביתו. כ"ה פ"ה מ"ו פ"ג מסכתות נגעים ס"ו פ"ב עיין כ"ל פ"ה מ"ב י"ד כ"ו ל"ו פ"ב ג': דן את הדין. כ"ה פ"ג ג"ק ק' פ"ה ק"ו פ"ג מנהדרין ו' פ"ה ל"ג פ"ה יומא' מנהדרין פ"ה פ"ה מ"ו פ"ה מנהדרין פ"ה מ"ו מ"ו מנהדרין פ"ג מ"ב מ"ו מ"ו כ"ה מפיק"ג: טיבא את הטהור. פ"ה יומלמי גיטין פ"ה מלכים פ' ובמנהדרין פ"ה פ"ה:)

שנויי נוסחאות

ד וראה את הבכור. במסנ"כ ורואה.. זיכה כו' וחייב. בכי"מ בסנהדרין הסדר חייב כו' זיכה. וחייב את הזכאי כו' וטהר את הטמא. בכי"ק ובכי"ן חייב.. טהר.. ואם היה מומחה לב"ד. בכי"ק אם היה מסחה בב"ד; בד"ן.. מומחה ב"ד; גרמנ"ן ובכל"ס.. מומחה לרבים.

תוספות חדשים

ד חוי"ם סד"ה וישלם מביתו כו'. ולא כהר"ב ולכאורה נראין דבריו דהא בסתמא איירי בכהן דלין רואין בכור לישראל כדאיתא בגמ' ואע"כ מה פעם שכהן בזה שישראל נתן לו הבכור והוא בע"כ צריך לקבלו כדאיתא בפוסקים לכן מדייק הר"ב אלולי לכהן כו'. (ממהורש"ם זצ"ל):

תוספות רע"ק

פ"ד **ד** במשנה [אות יא] מה שעשה עשוי וישלם מביתו. במיהר את הטמא מיירי ע"ב בעירבם עם פירותיו ובטלי ברוב ובבה"ג ל"ש ישלם מביתו אלא דלצדדין קתני אם קרבן ברוב היתר מה שעשה עשוי. ואם עי"בן בתוך מיעוט פירות ישלם מביתו. ולר"ם דדאין דד"ג מיירי כשעירבן הבעלים ולרבנן מיירי שערבן החכם. תוס' סנהדרין דל"ג ע"א ובב"ק ד"ק ע"א: [אות יב] חוי"ם ד"ה וישלם מביתו. הוה ניחא טפי, דלא חוי מוק וראי דדלמא מה שרואים עתה המום נשתנה מחמת מיתה. ואם לא היה נשחט לא היה ניתר: [אות יג] חוי"ם ד"ה מה שעשה עשוי. אע"פ שלא נשא ונתן ביד. ולמאי דמוקמינן מתני' כרבנן ובנשא ונתן ביד צ"ל דהכא חוי כמו מזיד דלמה היה לו לטמא אותה כדי להחזיק דבריו תוס' בגיטין שם. ובב"ק ד"ק כתבו דבמו דמחייבינן החם בגיטין במזיד

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

בין גרמא לגרמי. ושאר הפוסקים האריכו למעניתם וכללן מהר"ן כהן ז"ל בפירושו לס"ע ח"מ סי' שפ"ו. ומ"ש הר"ב ומאן דלא דאין דינא דגרמי מפרש מתני' דוקא בנטע ונתן ביד כו' והא דתנן מי שאינו מומחה ורואה את הבכור ונטחו על פיו הרי זה יקבר ויטלם מביתו. [דלא מתוקמא בנטע ונתן ביד דהא נטחו על פיו קתני. תוס'] אתם קנסא הוא דקנסי רבנן דלא ליתי למכרי בוכרא הלא מי שהוא מומחה. לפי שחכמה יתירה היא ראיית מומין דהא רב גידל היה י"ח חדש אצל הרועים להתבונן במומים. הרא"ש. ומ"ש הר"ב וטמא את הטהור כו'. כגון שהביאו לפניו ומו' כדי שלא יהא בהן עוד ספק כו' ולמה היה לו לעשות כן הלכך הוי כמו מזיד דמתני' ד' פ"ה דגיטין. תוספות שם: פטור שאתה מומחה לב"ד. פירש הר"ב. דחדא ועוד קאמר. חדא דטועה בדבר משנה הוא כו'. וקי"ל דמוזר. וכיון דאי קיימא פרה הוה מצי למהדר ביה ולמשרייה. משתכח שמה שאמר. ולהו כלום הוא זה. וזה שהאכילה לכלבים

פטור מלשלם טו). מעשה בפרה שנטלה האם שלה יז). והאבילה רבי טרפון לכלבים יח). ובא מעשה לפני חכמים והתירוה. אמר תודוס הרופא. אין פרה וחזירה יוצאה מאלכסנדריא. עד שהם הותכין את האם שלה. בשביל שלא תלד יט). אמר רבי טרפון הלכה חמורך טרפון כ) אמר לו רבי עקיבא. רבי טרפון פטור אתה. שאתה מומחה לבית דין. וכל המומחה לביה דין פטור מלשלם כא): ה הנוטל שכרו להיות רואה בכורות. אין שוחטין על פיו כב). אלא אם כן היה מומחה. כאילא ביבנה כג). שהתירו לו הכמים להיות נוטל ארבעה איסרות כד) בבהמה דקה. וששה בגסה כה). בין תמים

מצי למימר ליה אמאי דיינת ליה. הואיל ולא בקיאת בדיני: האם שלה. ריחס שלה: והאבילה רבי טרפון לכלבים. שאלו לו עליה ואמר טריפה והאכילה לכלבים: שלא תלד. מפני שפרות וחזירות שלהן מטולין מאד ומוכרים אותן ביוקר ורוצים שלא ילדו במלכות אחרת כדי שיהיו לריכים להם. וחותכים האם שלה ואינה מתה הלכך לאו טרפה היא: הלכה המורך טרפון. הפסדת חמורך באתה לריך למכרו. כדי לשלם דמו הפרה לבעליה: שמומחה אתה. חדא ועוד קאמר ליה. חדא דטועה בדבר מצנה הוא. דמתני' היא באלו טרפות נמלה האם שלה כפרה. וקיימא לן דטועה בדבר מצנה חוזר הדין ודין אותו כראוי ואינו משלם. ועוד א"ג בשקול הדעת טעית דאסורך אסור ולא מצית למהדר ונמצא שאתה הפסדתו. אפי' הכי פטור אתה. לפי שאתה מומחה. ושקול הדעת היינו כגון תרי תגאי. או תרי אמוראי דפליגי. ולא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר. וסוגיין דעלמא כחד מינייהו ואזל הוא ועבד כאידך. מה שעשה

טעוי ומשלם מביתו: ה אין שוחטין על פיו. דדלמא משום אגרא קא שרי ליה: כאילא. שם אבן הדר ביבנה. ואמיד הוא ולא נאמד בכך. ובין אמר להו תמים ובין אמר להו בעל מום היה טועה כל שכרו: ארבע איסרות בבהמה דקה ובגסה ששה. גסה נפיש טרחא להשליכו לאדם ולכפותו ולבדוק מומו הלכך שכרה מרובה: בין תמים בין בעל מום. ואע"ג דכי אמר ליה תם הוא לא אהני ליה ולא מידי. דאי לא שקיל אגרא אתו למחשדיה כי אמר בעל מום הוא. ומכאן דן הרמב"ם על הנוחטים לרבים שראוי להם. או שלא יטלו שכר כלל

ליהו הוא דאפסיד אנפשיה. רש"י. אבל ברפ"ג דסנהדרין משמע מדברי הר"ב דאפילו נטא ונתן ביד פטור. ושם כתבתי הטעם. ומ"ש הר"ב א"ג בשקול הדעת כו' היינו כגון תרי תגאי כו'. מפורש יפה רפ"ג דסנהדרין: ה בין תמים בין בעל מום. כתב הר"ב ואע"ג דכי א"ל תם הוא. לא אהני ליה כו'. אתו למחשדיה. ופרכינן בגמ' א"ה כי אמר תם ושקיל אגרא נמי אתו למחשדיה דבעל מום הוא והאי דלא קאמרי ליה סבר כי היכי דלשקול אגריה זימנא אחריתא. ואמרינן דלא תקנו לו עוד שכר אלא כי מייתי ליה בתר הכי כמה זימני לא שקיל מידי. וכתבו התוס' וא"ת אכתי אמרי האי תם הוא והאי דאמרי ליה. לפי שאינו רואה [לטרוח] פעם אחרת ["וי"ל שלא חייבוהו חכמים לראות פעם אחרת]. אלא דאם ראהו דאין יכול ליטול

עליו

יכין תפארת ישראל יכין

טו) וה"ה בלא היה מומחה. אבל קבלוהו הבעלי דין לדון ביניהן [סס]: יז) הטרפשא שהולד מוכח בו: יח) שעל פי דיבורו האכילוה הבעלים לכלבים: יט) דאותן שבמלרים מעולים מאד ומוכרין ביוקר. ורצו שלא יתרבו במדינות אחרות. ואפ"ה נשאלות בחיים. והכי קיי"ל דכשר [י"ד סי' מ"ה]: כ) אף שר' טרפון עשיר גדול היה. שחילק ר"ע ת"ר קנטרי כסף ממעותיו לעניים. [בויקרא רבה פל"ד]. הכא דרך בדיחותא אמר הריני מפסיד חמורי כא"ו ברחה והלכה ממני. שהריני לריך למכרה לשלם להבעלים שהחמרתי שלא כדין: כא) חדא ועוד קאמר ליה. חדא מדטעית בדבר משנה פטור אתה [וה"ה לדינין נטעה בדבר המפורש בפוסקים מפורסמים להיפך מהלכתא]. דהרי בכה"ג קיי"ל דנאפשר

בשויר כדי שלא יהא בל או"א הולך ומטמא טהרות חבירו ח"נ הבא חייבוהו הכמים כדי שירקדק בדין יפה. ולפ"ז מ"ש התוי"ט דהבא שתם כר"מ דקנסינן שוגג אטו מזיד ובגיטין שתם כר"י אינו הכרח דהא הבא בכלל מזיד. ואף אי מוקים הבא כר"מ דדיין דד"ג מ"מ יש לקיים הסברא דהוי בכלל מזיד אלא דתוס' בגיטין בקושי' נקטו דאי מוקמי' כר"מ ניחא דקנסו שוגג אטו מזיד אבל לפי תירוצם דהוי בכלל מזיד בכל ענין י"ל כן ותמא דהבא בתמא דגיטין. שוב ראיתי דלפי תירוצא דתוס' דגיטין הנ"ל נכונים דברי התוי"ט דתירוצא דלמה היה לו לטמאותם כדי להחזיק דבריו. וזהו שייך בתימא בידים. ונגע בו שרץ. אבל למה דמוקמינן כר"מ

דד"ג חייב ולא מוקמי לה בתימא ביד שפיר מוכח דקנסו שוגג אטו מזיד. אך לדברי התוס' בב"ק הנ"ל שפיר י"ל דאף אי מוקמינן כר"מ ופירי בלא טמא ביד מ"מ הו"ל בכלל מזיד כדי שידקדק בדין יפה: [אות יד] שם ברה"ה פטור אתה. הוא דאפסיד אנפשיה. ודעת תוס' והרא"ש דוחו דק לדבנן דר"מ דלא דנין דד"ג בזה פטור היכי דאי הוי קטן מצי למיהדר ולא האכיל הדיין לכלבים והיכא דלא מצי למיהדר גם לדבנן חייב דבדיבורא הוי מזיק ממש. והא דמוקמינן לדבנן מתני' דהבא בנשא ונתן ביד אף בדעת (צ"ל בשקול הדעת) לא מצי למיהדר. היינו משום מיהר את הטמא דיוהו בודאי אם איתא קטן היה אוסרו. אבל ר"מ אף היכא

דאי

תוספות רע"ק

מצי למימר ליה אמאי דיינת ליה. הואיל ולא בקיאת בדיני: האם שלה. ריחס שלה: והאבילה רבי טרפון לכלבים. שאלו לו עליה ואמר טריפה והאכילה לכלבים: שלא תלד. מפני שפרות וחזירות שלהן מטולין מאד ומוכרים אותן ביוקר ורוצים שלא ילדו במלכות אחרת כדי שיהיו לריכים להם. וחותכים האם שלה ואינה מתה הלכך לאו טרפה היא: הלכה המורך טרפון. הפסדת חמורך באתה לריך למכרו. כדי לשלם דמו הפרה לבעליה: שמומחה אתה. חדא ועוד קאמר ליה. חדא דטועה בדבר מצנה הוא. דמתני' היא באלו טרפות נמלה האם שלה כפרה. וקיימא לן דטועה בדבר מצנה חוזר הדין ודין אותו כראוי ואינו משלם. ועוד א"ג בשקול הדעת טעית דאסורך אסור ולא מצית למהדר ונמצא שאתה הפסדתו. אפי' הכי פטור אתה. לפי שאתה מומחה. ושקול הדעת היינו כגון תרי תגאי. או תרי אמוראי דפליגי. ולא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר. וסוגיין דעלמא כחד מינייהו ואזל הוא ועבד כאידך. מה שעשה

טעוי ומשלם מביתו: ה אין שוחטין על פיו. דדלמא משום אגרא קא שרי ליה: כאילא. שם אבן הדר ביבנה. ואמיד הוא ולא נאמד בכך. ובין אמר להו תמים ובין אמר להו בעל מום היה טועה כל שכרו: ארבע איסרות בבהמה דקה ובגסה ששה. גסה נפיש טרחא להשליכו לאדם ולכפותו ולבדוק מומו הלכך שכרה מרובה: בין תמים בין בעל מום. ואע"ג דכי אמר ליה תם הוא לא אהני ליה ולא מידי. דאי לא שקיל אגרא אתו למחשדיה כי אמר בעל מום הוא. ומכאן דן הרמב"ם על הנוחטים לרבים שראוי להם. או שלא יטלו שכר כלל

עליו

ראשון לציון

פ"ד ד במשנה אמר תודוס הרופא בסנהדרין ל"ג ע"א אומר שאמר תודוס וכו': שהאבר לו ר"ע ר"ט פטור אתה במסכ"ג אומר אתה וכן בסנהדרין ל"ג ע"א נוסחת אמרת: מעשה בפרה. פסהדרין ל"ג ע"א כל המשנה ועי' תוס' לקמן מ' ע"ב ד"ה כפרה: אין פרה וחזירה יוצאה כו'. עם ל"ג ע"א: פטור מלשלם. מיי' פ"ו מהלכות סנהדרין הלכה ג' סוס"ע ח"מ סימן כ"ה סעיף ג': ה הנוטל שכרו להיות רואה את הבכורות. כ"פ ע"ג מיי' פ"ג מהל' בכורות ה"ז סמ"ג עשין ל"י סוס"ע י"ד סימן ש"ג סעיף ג':

שנויי נוסחאות

מעשה בפרה כו'. במסכ"ג ומעשה..; בד"ג ליתא בעשות מכאן ועד סוף המסכ'; בסנהדרין בפרה של בית מנחם; בכי"ק עם ר' מנחם. האם שלה. בכי"ק האום. וכן נסמוך. לפני חכמים והתירוה. בכתבות ד"י ובכי"ק.. והתירו; במסג"ב.. חכמים ביבנה.. וכ"ה ביבנה גם בכמכ"ן ובכמ"ם (ובכם והתירו). אמר תודוס. במסכ"ג ואמר.. יי"ג שאמר..; בכי"ק.. תודרוס וכ"ה בכם ס"י גם בכמ"ם. יוצאה מאלכסנדריא. בכי"ק יוצאים.. וכ"ה בכמ"ם. עד ש(הם) הותכים (את) האם. בכי"ק ובכמכ"ן ובכמ"ם ליתא; במסג"ב שאין הותכים האם והוגה בכמ"ם כמו בכי"ק. הלכה חמורך טרפון. בכי"ק הלכה לה חמורך.. (רבי טרפון) פטור אתה שאתה מומחה לב"ד. בכי"ק.. מומחה בב"ד; במסג"ב ר"ם אתה מומחה.. והוגה בכ"ת כלפיהו; בכ"ב ליתא וכן ליתא בכ"ם (ובם ליתא גם למלי לב"ד) וכן ליתא בסנהדרין ל"ג ע"א ועי' מ"מ. וכל המומחה. בכי"ק שכל המומחה בב"ד; בסנהדרין גם המומחה לרבים. ה שכרו להיות רואה בכורות. במסג"ב שכר.. את הבכורו; וכ"ה בכמכ"ן (ובם בבכורות) וכ"ה בכמ"ם (וכב את הבכור). על פיו במעות ד' ריוות עליו. מומחה כאילא. בכי"ק מומחה כאילה וכ"ה באילה גם בד"ג. שהתירו לו חכמים. במסג"ב שהתירו לו ביבנה.. ונמחק בכמ"ם. ארבעה איסרות בבהמה דקה. במסג"ב ארבע.. לבהמה.. לגסה וכ"ה בגמדי"ן גם בכמ"ם.

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

כלל. לו שיטלו שכר על המלאות נבלה לו טרפה כמו על המלאת כשרה. דומיא דרוחי מומי הבכור: ן הנוטל שכר לדון דיניו בטלים. דכתיב (דברים ד') ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים כאשר צוני ה'. מה אני בחנם. אף אתם בחנם. וברבני אשכנז ראיתי שערוריה בדבר זה. שלא יבוש הרב הנסמך ראש ישיבה ליטול עשרה זהובים כדי להיות חצי שעה על כתיבת ותיבת נגו אחד והעדים התומים על הגט שני זהובים לו זהוב לכל הפחות לכל אחד. ואין זה הרב בעיני אלא גזלן ואנס. לפי שהוא יודע שאין מוחים בעירו גט שלא ברשותו ומותן הגט בעל כרחו צריך שיתן לו כל חפצו. וחושש אני לגט [זה] שהוא פסול. דהא תנן במתני' הנוטל שכר לדון דיניו בטלין. להעיד עדותו בטלה: להזות. ממי חטאת על טמא מת: לקדש.

בין בעל מום כו): ן הנוטל שכרו לדון(בז). דיניו בטלים(בח). להעיד עדותו בטלין(בט). להזות(ל). ולקדש(לא). מימיו

לערב

עליו שכר. ועוד דבזה לא יחשדוהו לעולם שיתיר את האסור כדי להגלל מעורח על פעם שניה ע"כ: ן הנוטל שכר לדון דיניו בטלים. פי' הר"ב דכתיב ראה למדתי וגו'. כאשר צוני ה' מה אני בחנם כו'. עיין במשנה ה' פ"ד דאבות שפירשתי זה בשם הר"ן. וכתבו התוס' וא"ת ומוחד לא תקח דכתב רחמנא למה לי. ולאו פירכא היא דתרי מילי מינהו. כדמוכח בר"פ בתרא דכתובו' דבתורת אגרא הייגו שכר טרחו. ובתורת שומר הייגו להשתדל לדונו יפה ולהפך בזכותו. כדאמר התם. אפילו לזכות את הזכאי ולחייב את החייב. ומ"ש הר"ב. וברבני אשכנז ראיתי שערוריה בדבר זה שלא יבוש הרב הנסמך ר"י ליטול י' זהובים כדי להיות חצי שעה על כתיבת ותיבת גט אחד כו' ומהר"ר משה איסרלס ז"ל בהגהותיו לס"ע א"ה סי' קנ"ד כתב עליו שאינו כלום. כי הוא מדמה דבר זה למה שאמרו

הנוטל שכר לדון דיניו בטלים. ואינו ראיה כי סדור הגט אינו דין אלא לימוד בעלמא. וכן העדים הואיל ומחנין עמהם שאם יקלקלו הגט שיבלמו אותו. מכח זה מותר להם לקבל שכר הרבה או מעטים דהעדים אסורים ליכא הגרוסה. ע"כ. ואני אומר עוד דעל העדים מעיקרא לאו קושיא. כי הא דכתב ב"י ח"מ ס"ס כ"ח בשם תשובה להרשב"א שלא אמרו הנוטל שכר להעיד עדותו בטלה אלא בעדים שנעשו עדים כבר שהם מצווים להעיד. ולא רצו להעיד עד שנטלו שכר. ודומיא דנוטל שכרו לדון שמצוה על ב"ד לדון בין איש לרעהו. אבל מי שאינו מחויב להעיד ונוטל שכר ליכך ולהיות עד אינו בדין זה לפי דעתו. ע"כ. והשתא דאתית להכי אף בדיין יש לומר כן שלא אמרו אלא בבאו לפניו לדין. אבל כשקובעין אותו להיות קבוע לדון. זה אינו בכלל המצוה. שבשאינו קבוע. היום יבואו לפניו ולמחר לפני אחר. ולפיכך כשנקבע רשאי להתנות בתחלת קביעתו ליטול שכר על כך ועל כך. וכזה יוכל להתנות גם כן על ההליכה שאף מהרמ"ה הנ"ל החמיר לאסור בחליצה. כמ"ש בר"ס קס"ט. והתוס' כתבו דאפילו מי שיש לו אם מניח כל עסקיו ומשא ומתן שלו מבתברא דחשיב בטלה דמוכח. וכך העלה הכ"מ בפ"ג מהל' תלמוד תורה. ומסיק עוד דקי"ל כל מקום שההלכה רופפת בידך הלך אחר המנהג. וראינו כל חכמי ישראל קודם זמן רבינו [ר"ל הרמב"ם שכתב בפירוש המשנה פ"ד ממסכת אבות שלא ליטול שום דבר כלל] ואחריו מהגיים ליטול שכרן מן הצבור. וגם כי עודה שהלכה כדברי רבינו בפירוש המשנה אפשר שהסכימו כן כל חכמי הדורות מכוח עת לעשות לה' הפרו תורתך. שאילו לא היתה פרנסת הלומדים ומלמדים מצויה לא היו יכולים לעמוד בתורה כראוי והיתה התורה משתכחת ח"ו ובהיותה מצויה יוכלו לעסוק ויגדיל תורה ויאדיר ע"כ: דיניו בטלים כו'. ולא הגן דינו בטל ועדותו בטל מכמע דלא אותו עדות בלבד שיטול שכר הוא שבטל אלא כל עדיות שהעיד וכל דיני שדן אלא א"כ ידוע שלא נטל בשן שכר והכי איתא בתוספתא דבכורות החשוד להיות נוטל שכרו ודן [נוסן] שכרו ומעיד כל הדינין שדן וכל העדיות שהעיד הרי הן בטלין. וגרסינן בירושלמי בפ"ק דסנהדרין כך היא מתני' החשוד להיות נוטל שכר לדון דיניו בטלין. הר"ן ספ"ב דקדושין: להזות ולקדש. אף ע"ג דקידוש קודם להזיה. לא זו אף זו קחני. וכן בעדות קודם לדין ה"ל אקדים לדין משום לא זו אף זו. ומיהו בדין ועדות אינם תלויים זה בזה שאפשר ביניהם דין ואין כאן עדות כלל. מגא"ב בהזיה וקידוש: להזות ולקדש. פירש הר"ב להזות על טמא מת ולקדש לערב כו' דאינו להכיא ומלאות

שיי

יכין — תפארת ישראל — בועז

פרק ד (א) ובכאן נטה הר"ב בסידון על הרבנים והעדים שנוקחין שכר הרבה יותר מדאי בעבור סידור הגט ובעבור חתימתן. וקראן גזלנין. ושם חטא פיסול בגט זה. כתבון הכא הנוטל שכר לדון וכו'. **אולם** הרמ"א [בהא"ע סי' קל"ד] כתב שאי בדברי הר"ב ממש. דהוא מדמה סידור הגט לדין. והא ליתא. דכל דין בין דיני ממונות או איסור והיתר הרב מורה הלכה על דבר שבכתב קדם. והיינו ממש לימוד תורה שאסור בשכר. משא"כ סידור הגט. אינו לימוד רק עסק. שמתעסק בענייניו של המגרש. ושומר שלא יהיה בהעסק שום קלקול. וזה מותר. דלא חייבתן תורה שיתן הרב לראות אם פלוני קובע מזוזתו יפה. או אם תפילין שלו כדינו. או אם מסדר ניטו כדאוי. ורק אם יבואו לשאלו בכל אלה אם הוא מותר או אסור. מחויב להורות בחנם. אבל איהיה הוא שם וירואה אם עושה כדין. זו לא שמענו. רק שהחמירו גם בדורות הראשונים שהיו ממנים אדם גדול ובקי להיות אצל סידור הגט. כר' אחאי דהוה ממונה אניטי [ניסין ד"ה ב']. וזה מפני חומר עניינו משום דבקל יוכל להתיר אשת איש לעלמא. אבל עכ"פ אין זה תוכה המוטלת על הרב שיתעסק לראות בחנם בגט שיתן פלוני לאשתו. והרי גם שכר הזיה וקידוש לאסור. ואפ"ה שכר טרחת הבאה ומלוי שרי כש"ס

לארץ ולכפותה. כדי לראות מומה יסה: בו) שלא יחשדוהו שמתירה משום שכרו. ואף דהשתא נמי יחשדוהו שאוסרה כדי שיבוא להראותה לו ושיקבל טוב שכר. י"ל דבאמת לא יקבל שכר רק פעם א'. מיהו לענין אחרינא. אפילו בכה"ג חייסינן שישקר. כדי שלא יצטרך להטריח שנית ולראותה [סי"ב א']. ומה שנוהגין שהשוחט לוקח כרכשאות מבהמות שהכשיר. י"ל דמחשב דבר מועט וליכא חשדא [הט"ז י"ח סקי"ד]. [ונ"ל ראיה לדברי רבינו דבדבר מועט לא חייסינן לחשדא. דהרי קיי"ל [י"ד שי"ד ס"ב] דלגיומא לא חייסינן. [ועי' לקמן פ"ה מ"ד]. או דוקא במומי בכור דהרבה פעמים הלוי בשקול דעת של המכשיר לדון אם המום קבוע או עובר. וכדומה לכהי חייסינן לחשדא. אבל בשוחט. לא נחשידהו שיתיר דבר המפורש לאיסור [שפתי דעת י"ח ל"א]: כז) הייגו רק שכר הוראתו שסייגן נותנין לו. כדי שיזדקק אליהן. אבל כשנותן לו רק א' שכר שיצא"ל לדונו יפה. אפילו לזכות את הזכאי הייגו שוחד גמור: כח) שנאמר ראה למדתי אתכם כאשר צוני ה' אלהי. מה אני בחנם אף אתם בחנם ר"ל כמו שצוני אלהי ללמד אתכם בחנם. כך למדתי אתכם שתלמדו לאחרים בחנם [ר"ן נדרים דל"ז א']. וי"א דהכי פירושו. מה אני נשטוויתי מה' בחנם. אלא נתתי שכר בעד הלימוד. כך אתם למדתם ממני בחנם. ומדהזכיר זה לפניהם. ס"מ סכך ראוי גם לדורות [הרא"ש בח"מ כו' ל"ד סקמ"ס]: כט) נקט דין קודם לעדות. בדרך לא זו אף זו. דאפילו עדות שאינו תורה אסור בשכר. ונקט דיניו ועדותיו לשון רבים. דקמ"ל דכל דיניו ועדותיו מסתמא בטלין. עד שיבורר שלא קבל עליהן שכר (א): ל) ממי חטאת שלו על טומאת מת: לא) לערב אפר הפרה

ן הנוטל שכרו לדון. כ"פ ע"פ יומלמי פנהל פ"ה ס"ח: דיניו בטלים. פ"ה. פכ"ב מה' סנהדרין ס"ה שוע"ע ח"מ סימן מ' סעיף ה': להעיד עדותו בטלין. מרא"ע ח"מ סימן נ"ד סעיף י"ח בהגה"ה: להזות ולקדש כה. מ"ה פ"ו מהלכות פרה ה"כ:

שנויי נוסחאות

בין תמים. במשנ"ב ובכמ"ן ובכל"ם בין תם. ן שכרו לדון. גרמנ"ן שכר... בכל"ק. לדון. עדותיו בטלין. בד"ל ובכי"מ ובכי"ק ובכמ"ן עדותו בטלה; בכא"ם עדותיו בטלה ובכ"ה בשע"מ ואינו נכון.

תוספות חדשים

ה בתוי"ט סד"ה בין תמים כו' ושוד דבזה לא יחשדוהו כו'. וכן נראה מהכמ"ס עיין בע"ז ביומא דעה סימן ס"ב ול"ל דמש"ה צריך להיות דוקא תכס ותסיד כתילה ביגנה כדי שלא יחשדו שיתיר משום עתה פעם שניה אבל לתירוץ א' של הוס' קשה למה צריך להיות דוקא כתילה כיון דלבא שום אחד בעולם עליו אפי' תכס שאינו כתילה יקח שכר וק"ל: (ממהרוש"ם זצ"ל):

ן בתוי"ט ד"ה הנוטל שכר כו' משום עת לעשות כו'. ועי' בר"מ ספ"ב משער הקדושה היתר קלת בשם הזהר:

תוספות רע"ק

דאי איתא קמן מצי למיהדר ולא האכיל הדיין לבלבים מ"ם חייב משום גרמי. וראיה לזה דהרי לר"מ לא מוקמינן מתני' בנשא ונתן ביד והא בסיהר את הסמא מקרי מצי למיהדר:

לקוטים

ן תוי"ט ד"ה הנוטל וכו' עיין וכו' שם פי' הר"ק למדתי אתכם בחנם כאשר צוני ה' אלהי עלמד כן צוני שלמד אתכם בחנם אבל הרא"ם כתב הכא וז"ל כאשר צוני ה' אלהי שלמדני בחנם כך אתם למדתם ממני בחנם ולא קבלתי מכם שכר ע"כ. והקי' הרמ"ז ז"ל לפי' זה דלפ"ז לא נכתב בתורה האיסור לדורות דיאמרו ישראל אם אתה נתפייסת ללמד בחנם אנו אין רצונו בכך ולהר"ן א"ש הכל ע"כ. וראה לע"ד לישב פי' הרא"ם דאע"ב מה איתה בוונת מרעיה במ"ם לאה וכו' כאשר צוני וכו' אם כוונתו לומר שהוא רצה לעשות לפניה מצה ודומה

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

שרי. כדפי' ספ"ב דקדושין: מי מערה. לאינם מותרים לקדוש אלא מן המים חיים. לפיכך אמר מים האלו כאילו הם מי מערה. הרמב"ם: וטמאהו. גמרא. איהו נופיה היכי אזל הא קעבר לגפם לא יטמא ומסיגין בשאר טומאה. דלא מוזהר עלייהו כגון נבילות וכרצים: ונותן לו שכרו כפועל. פירש הר"ב אם היה רגיל במלאכה כבדה כו'. כמה אדם כזה רוצה ליטול כו' ולהתעסק במלאכה זו שהיא קלה וכן פירש"י. והע"פ שמגלא מגיע לו שכר לדון. כיון שמתבטל ממלאכתו יכול ליטול שכר. כ"פ בתוספות בפ"ה דב"מ דף ס"ח. אע"פ שבכאן דחו פירש"י מפני קושיא זו. ומפרשי' שנותן לו שכר בטלה מלאכה ובטל לגמרי. ואינו עושה בשום מלאכה ועמ"ש בסה"ב דב"מ בשם הטור. ושם העתיק הר"ב כפועל בטל. דהכי תניא התם בגמ' וכן בכאן אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכה. ומה שדקדק הר"ב לכתוב כמה אדם כזה לא כתב כן בפ"ב דב"מ לענין שכר השבת אבדה: ן ולא עורות שאינן עבודים. כתב הר"ב אבל עבודים זבגינן כו' שכר שמעי בי רבנן ומפסדי ליה מינאי. גמ'. וז"ל הרמב"ם פ"ג מה"ב ויקנסהו כפי רשעו. ועיין לקמן ספ"ה: עורות של נקבה. כתב הר"ב וח"ק שכר כו'. וכי מיילי ליה מה אחוך כו'. לפי שהאחוך ניכר. ואינו דומה ממש לנקבות. ובגמרא ואיכא בי עכברי מידע ידיע: ובגדים. וכן העתיק הר"ב. וכי איתא בגמרא וא"א ואריג וכן העתיק הרמב"ם ופירש ר"ל באריג דבר מחובר דומה לאריג ר"ל הבגדים: אין רבנן ומפסדי ליה מינאי דכיון דטרחיה זוטא הוא טרח ומלבן ליה ולא קפיד עליה: אבל לוקחין ממנו טווי ובגדים. דאי דכור הוא כולי האי לא טרח בהו. דקפיד אטרחיה. דלמא מפסדי ליה מיניה: טווי ובגדים. לאו בגדים ממש קאמר דהשתא טווי גרידא לוקחין ממנו. בגדים אריגים מיבעיא אלא בגדים הייגו לבדים עשויים מלמר שאינן טווין: ן החשוד על השביעית.

לגרוע

ן החשוד על הבכורות. כ"מ פ"ג מיי' פ"ג מהלכות בכורות היא ממ"ג עמ' ריש מור יי"ד סימן ש"מ.

ן החשוד על השביעית. כ"מ פ"ב יכולמי מעשרות ספ"ה ה"ב. מיי' פ"ח מהלכות שמיטה ויובל הלכה י"ד:

שנויי נוסחאות

וטמאהו. כרא"ש מסאהו; במכב"ם מס:אהו; בד"ג ובכי"ק משמהו; כרמב"ן מטמאו. מאכילו ומשקו (וסכו), בכי"ק ומאכילו; כרמב"ן ומאכילו ומשקהו וליתא; כרא"ש מאכילהו ומשקהו .. ואם היה זקן. בכי"ק ובמב"ן ובכא"ם אם .. כפועל. בכע"מ בכס ס"ל כפועל בטל. ן בשר צבאים. בכע"מ אפילו בשר צבאים. רבי אליעזר. בד": ובכי"ק ר' אלעזר. וצואי. בכי"ק וצוי. טווי ובגדים. בד"ג.. וארוג; בכי"ק ובמב"ב טוי וארג.

תוכפות חדשים

ן הר"ב ד"ה החשוד כו' ליטול מוס עכ"ל אבל כרמב"ם פרק ג' מה"ב כתב החשוד למכור הבכור לגם מולין ונראה דלא דלא לגכם להטיל מוס מכוס דהמיר טפי דעבר על איסור מעיל מוס בקדשים:

לקוטים

ודומה לגים לא דמור אי מכם וכו' מ"מ אמאי קאמר כאשר לוני כי אלהי הא בהא ליכא רבותא דאדרבא אינו הוא לגד בשכר ואא"ה ליגד להם בחגם אז כיון רבותא טפי אלא ה"ק ראם וכו' כלומר הסתכלו ושיגו לכגם לזה שאי לגדתי בחגם ולימדתי אהכם בחגם שגגה אלמדו גם אתם שכן צריך לעבוד לדורות. (ס"ל): שם בחוי"ש ד"ה להוות וכו' לא זו וכו' פי' נ"מ להוות שהיא עיקר מצוה אלא אפילו קודם שהיגו אלא מכשירי מצוה לא מי ליטול שכר ואמיתי להרמ"ז שכתב עליו ז"ל חיסא מסתברא דבקודם איכא טרחא טפי דצריך ליקח המים חיים והאפר וכו' אבל אמצה הוא בנקל וא"כ הוא"ל זו ואמ"ל זו ע"כ ואני אמעתי ולא אכיון דמעוקר כי הוא"ל עפי לא זאי דל"מ הואה שהוא בנקל דלא מצי למשקל אגרא אלא אפילו קודם דאיכא טרחא טפי ואיכו קאמר הרב דהוי זו ואמ"ל זו ביוקן שדברי החוי"ש נכונים נשמעון לאמם גם מה שפי' הרמ"ז מדאפשיר ה"ם עיש והב"ד לא הבגיה לדבריה כלה. (סב): שם בבשנה ונותן לו אלו דוקא אקון קאי אלא לבי"ש

יכין תפארת ישראל בועז

[כס"ם]. וכ"ש שהבדים מותרים ליטל שכר. דברי אוסרים א"ע ליטא הגרוסה. ואפילו הם הגיים. עכ"פ מדמתנין שמהם שבאיקלקו הגע בתתימתן ישלמוהו בעבור זה מותרים ליטל שכר [כאה"ע ק"ל]. ורתוי"ט כתב ג"כ בשם תשובות הרשב"א. דדוקא בטול שכר להעיד עדות שראה כבר. אבל ליך ולראות מעשה גם וקידושין והליצה מי יכריחם לעשות זה בחנם. ותו דגם בדיין. דוקא בלא הוקבע לכך לעולם. י"ל דאסור ליטול שכר בעד דיניו. אבל מי יכריחו להתנות בתחלה שיהיה לו בעד עם ואחלצה כך וכך. דזה לא שכר הדין הוא. רק שכר בעבור שהתרצה להיות קבוע לדבר זה לעולם. ועת לעשות לה' הפרו תורתיך. דאל"כ לא ימצא מי שיתרצה להיות קבוע לעניין זה בכל שעה. אמנם לפע"ד עכ"פ אין מן הראוי להכניס על הבריות יותר מדאי בכל עניני קיום התורה והמצוה. שהוא תכלית כל הבריאה [כע"ז ד"ג ח']:

הפרה שלו במים חיים. ונקט הזאה קודם קידוש. דלא זו אף זו קתני דאף דבקידוש איכא טרחא טפי מבהזאה. בהשתדלות האפר. ובזהירות בכמה דיני קידוש שרבים מדיני הזאה. אפ"ה אסור לטול שכר: לב) ולא מים חיים כדינו. וזה קאי אנטל שכר בעד הזאת מימיו: לג) כלומר רק כאפר בעלמא. ולא אפר הטאת. וזה קאי אנטל שכר בעד אפרו לקדש בו. ובשניהן ר"ל שלא עשה כלום: לד) ר"ל אם זה הרואה בכורות. אי זה הדיין או המזה והמקדש. היה כהן. וע"י שעשה להבעלים דבר זה. סוכרח בדרך לכהו להטמא א"ע בנבילה וטרף. והשתא יאסר מלאכול ולכהות ולסוך תרומה שהיא בזול יותר מחולין שיצטרך לקנות לאכילתו. אז זה הבעלים מאכילו וכו': לה) העושה פעולות הנ"ל: לו) ולו אחקן לחודא קאי. רק אסולהו. דאם העושה פעולה הנ"ל מתבטל עי"ז ומלאכתו. נותן לו שכרו כפועל. דהיינו אם מלאכת עצמו כבידה ומרויח בה הרבה. תומדין כמה יבחר ליקח מעט מזה להתעסק בפעולה קלה ממנה. כגון לדון ולבזות וכו'. וכסף זה מותר ליתן לו. מיהו לדון דין מותר ליקח אז מב' בעלי הדין שכר זה מכין שניהן בשוה [ה"מ ס']: לז) החשוד למכור בכור בחזקת חולין: לח) אע"ג דבלבי ליכא בכור. אסור. וכ"ם בשר עגל ממש דאסור. דבשר לבי אחוש ודומה לבשר עגל. מדרגיל לשחוט הבכור בעודו רך דירא להשהותו. ולהכי אחר בהמה חוץ מעגלים מותר לקנות ממנו: לט) אבל עבודין מותר ליקח ממנו. דהחשוד ממכר לנוכרן קודם עבוד. עד שלא ישמעו ב"ד ויכריחוהו לקברו. ויפסיד גם כן טרחתו: מ) דיכרין הן. ולא"ק חיישינן שמא יחתוך זכרותו שי"ח] : מא) ה"ק. מלובן מלואה. ור"ל אע"ג שהוא מלובן לא אמרינן אי דבכור הוא היה ממהר למכרו קודם שילבינו. דליבון טרחא קלה היא. ובשעה מוטעת נעשית. [ונ"ל דאפ"ה נקט ולואי. דקמ"ל דדוקא במלובן שיש בו עדיין קצת לואי ולכלוך. שלא יתלבן ביותר. דבך נעשה ע"י רתיכה בשעה מוטעת. אבל במלובן מאד. שיכר שיתלבן בחמה או בשבע לבן. מותר לקנות ממנו. דלזה לריך שהוי רב]: מב) דאי מבכור הוא. לא הוה משהה ליה כל כך גביה [כס]. ובגדים דקתני הייגו לבדין שעושין מלמר סרוק. פליש בל"א. [ואריג ל"ג הכא. דאי באריג ממש. הוה כ"ם מטווי. ואי באריג בלקמן מי' מ"ו. איט מורגל לעשותו כך מלמר רק מפשתן]: מג) לזרוע בשביעית. או לסחור

לסחור

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

לזרוע לו לעבות סחורה בספיחי שביעית: סרק. מחוקן במסרק דכיון דטרחיה זוטא לא קפיד: אריג. לאו אריג ממש דהשתא טווי ארג מיבעיא. הרי בא לכלל טווי קודם לכן. אלא אריג הייט כעין סרסורות שעושין מפשתן שלא נטוה מעולם: **ט** אפילו מים ומלח. מכוש קנס: כל שיש בו זיקת תרומות. כל דבר שתרומה מוקנת בו. וכל לאחויי קרבי דגיס דמערבין בהן שמן זית שיש בו זיקת הרומה. והלכה כר"ש: **י** אין חשוד על המעשרות. ולוקחים ממנו תבואה בשאר בני הבבוע. [*]ואין מעשרין מהן ודאי אלא דמאי. וטעמא דחשוד על השביעית אין חשוד על המעשרות ואחשוד על המעשרות אין חשוד על השביעית. לפי שיש בכל אחד מהן הומר שאינו בחברו. שביעית אינה צריכה להאכל לפניס מחומת ירושלים. ומעשר בני אינו נאכל אלא לפניס מן החומה. הלכך איכא דחמיר ליה עונש מעשר מעונש שביעית. ומעשר אית ליה פדיון. ושביעית כיון שנאסרה אין לה פדיון. הלכך איכא דחמיר עליה שביעית ממעשר: החשוד על זה ועל זה. כיון דחשוד אדאורייתא. כל שכן דחשוד על הטהרות. דמדרבנן הוא שיהא

ח אין לוקחין ממנו פשתן. ירושלמי סוף מעשרות ופשתן לאו קסמין הוא. ת"ר חגיגה מפני זרעה. כ"מ פ"ח מהלכות במטה: ואריג. וכן העתיק הר"ב והכי איתא בגמרא וג"א ובגדיס. וכן העתיק הרמב"ם. ופירש ובגדיס אלו בבכלן. ר"ל כעין בגדיס כגון הגדילים שהן מעשה עבות מן הפשתים עצמו: **ט** רבי שמעון אומר כל שיש בו זיקת כו'. טעמיה דרבי שמעון נמי משום קנס הוא דהא רבא דעבד עבדא כותיה [ומשום הכי פסקו הר"ב והרמב"ם הלכה כר"ש] וקאמר טעמא בעובדא דעבד. באיסורא דגופיה קנסינן ליה. והוה ליה לכ"מ להכיא ראיה מזה כשנדחק בפי"ב מה"מ בפי' ירושלמי דאמר דר"י קנס: זיקת. שייסות וכבר ביארנו אותו ביבמות. הרמב"ם: תרומות ומעשרות. והרמב"ם בפי"ב מהלכות מעשר העשיר תרומה ומעשר. וכתב וכן: החשוד למעשר שני וכו'. ופי' הכ"מ דהכי משמע מדקתני ר"ש [אומר] כל שיש בו זיקת תרומה ומעשרות אין לוקחין ממנו דאתני מעשרות קאי ע"כ. וכן במשנה שבגמרא הגירסא תרומה ומעשרות. אבל קשיא לי דהא קי"ל דלא כר"מ דאוסר מעשר לזרים. כמ"ש הר"ב במשנה ד' פרק ט' דיבמות. ואע"פ שאפשר דר"ש כוותיה דר"מ ס"ל ומש"ה נקט מעשרות מ"מ הרמב"ם לא ס"ל לכתוב חשוד על מעשר דהא אין כאן חשד שהרי הוא מותר לזרים כשאר הולין. ולומר שלאשה שמיסת *)בע"א דאסורה במעשר כדתנן ברפ"י דיבמות. וכתבתי שם דלתוס' מספקא להו. דאפשר דאף לרבנן קנסוה. ולהרמב"ם מפשט פשיטא ליה ברים ה' מעשר. ואיכא חשדא שימכור לה. אי משום הא אינו נראה לקנסיה. דלאשה נופה דמתסרא ליתא אלא קנסא ומדינא שריא. ועוד מלתא דלא שכיחא הוא. לכך נראה לי דלהרמב"ם בכתב אסור ליקח דבר שיש בו זיקת תרומה ומעשר. אפילו קרבי דגיס כו'. לא מתכוון למעשר ראשון כלל אלא למעשר שני. שיפרש אחר כך באמרו. וכן החשוד למעשר שני וכו'. אלא שהעתיק דברי ר"ש ואח"כ מפרשו דמעשר הייטו מעשר שני. ומדע שכן הוא. שהרי התחיל וכתב. מי שהוא חשוד למכור תרומה לכשם חולין. אסור ליקח כו'. ואי איתא דהא דכתב זיקת תרומה ומעשר שר"ל מעשר ראשון. ה"ל להזכיר ג"כ בתחלה. חשוד למכור תרומה ומעשר. אלא שהעתיק משנתינו שהתחילה החשוד להיות מוכר תרומה לכשם חולין. וקאמר עלה ר"ש כל שיש בו זיקת תרומה ומעשרות. והעתיק דבריו. וחזר ופירש. וכן החשוד למעשר שני. כלומר דהייטו זיקת מעשר שהזכיר בתחלת דבריו. ובמתני' דלקמן תנן נמי מעשרות. וא"א לפרש אלא מעשר שני. דהומרא דתומה ליתא במעשר ראשון. וא"ל דהדא נקטיון. ומיהו מעשר ראשון נמי איכא הומרא דאסור לזרים וכרבי מאיר. דא"כ לנקט מתני' נמי תרומה. אלא לא איירי אלא בדבר הבוה לבביעית שמותר לזרים והייטו מעשר שני. ואף הרמב"ם העתיקה בפ"ח מהל' שמטה. מעשרות. ומסיק בה מעשר שעון הבאת מקום. וירלה דמעשרות כלומר דגן תירוש ויצהר דמעשר קאמר. והשתא גירסת הספר תרומות נמי ניחא. דאיכא לפרושי הכי. ואחר שכתבתי זה נזכרתי בבמשנה ג' פ"ט דתרומות. מדקדק הר"ש מדתנן מעשרות דמשמע ראשון ושני והוקשה לו מה שהוקשה לו. כמ"ש שם. והשתא דאמרן הכא דמעשרות לאו דוקא תרי מעשרות. ניחא נמי התם. ול"ק ולא מידי: **י** החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות. נמ' זו דברי ר"ע. אבל ר"י אומר.

אין לוקחין ממנו פשתן(מד). ואפילו סרק(מה). אבל לוקחין ממנו טווי ואריג(מו): **ט** החשוד להיות מוכר תרומה לשם הולין. אין לוקחין ממנו אפילו מים או מלח(מז). דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר כל שיש בו זיקת תרומות ומעשרות(מח). אין לוקחין ממנו(מט): **י** החשוד על השביעית. אינו חשוד על המעשרות. החשוד על המעשרות. אינו חשוד על השביעית(נא). החשוד על זה ועל זה(נב).

ט החשוד להיות מוכר תרומה. כ"פ פ"ג ירושלמי מעשרות הפ"ה ופ"ב: כל שיש בו כו' אין לוקחין ממנו. מיי' פ"ב מה' מעשר הלכה י"ז: **י** החשוד על השביעית. כ' ע"א ע"ב ירושל' הפ"ב דשביעית מיי' פ"ח מה' שמ"ע ויוכל הלכה ט"ו:

שנויי נוסחאות

ח ואפילו סרק. בכי"ק אפילו. טווי ואריג. במסכ"ב טווי. וכ"ה בכי"ק (ופס.). ובגדים, וכמו שכתוב בד"ע). **ט** רש"א. ברמב"ן ורש"א. תרומות. בכי"ק ובמסכ"ב תרומה.

תוספות הדשים

ט בפשנה אין לוקחין כו' דוקא ממה שיש לפניו הכל אם נתן ב"לוקר מוחר ליקח דמרתת למכור תרומה בלוקרו שמא יודע כדבר לתקמיס ויפסידו לוקרו כן מבואר בכ"פ דע"ז דף ל"ע וכ"כ הרמב"ם פרק י"ב מה"מ (ש"ל):

תוספות רע"ק

י [אות מו] הרע"ב ד"ה אין חשוד. ואין מעשרים מהן ודאי. וכן הוא לשון רש"י. ולא ידעתי אף בחשוד על המעשר אין מעשר מהן ודאי דהא מ"מ הוא ספק אם עישר או (ואפשר דבחשוד הוי כמו ודאי דבזה לא אמרינן רוב ע"ה מעשרים הן ובעי ברכה. עי' שבת דף כ"ג ע"א. ובדברי רבינו בדמאי (אות ל"ג) ובשביעית (אות מו):

לקוטים

לכ"ע והא דלא תקן ליה בריסא אלא הסמיכו לזקן לרמוז דכי היכי דמרכיבו על המתור לזקן כולא דבר דמוכח שכל כרותהן מכיר שהוא זקן ואינו יכול להלך ברגליו ה"נ הא דשרי ליקח שכרו כפועל זהו דוקא בשכר בטלה דמוכח וכמ"ש התוס' ע"ע. (שם):

*) כ"ה בד"ס ו"ק והוא כ"ה בעד אחד ובדפוסים שלאחריהם פרסומו בעובד אחיגים ומזה יצא להם לגרסי ובד' ולאחרשא הייר המגיה דר"ל לאחר ע"ם ע"ל ולא הבין מקור בטעות ולא מלאו לבו להגיה

לסחור בפירות שביעית וכדומה: מד) דהרי זרע פשתן ראוי לאכילה וקדום מה"ט בקדושת שביעית. וכ"ש שאר גדולי קרקע: מה) ר"ל דאפילו הפשתן כבר סרוק עכ"פ מדטרחתיה זוטא. לא קפיד: מו) דאי משביעית הוה לא הוה משהה להו כל כך. והאי אריג לאו אריג ממש. דכ"ש הוא טווי. רק הייטו כעין שרסורות שעושין מפשתן ממופץ וסרוק. [ובגדים ל"ג הכא. דאי בגדים ממש הוה כ"ש טווי. ואי כלשון פי' מ"כ. איטו מורגל לעשות כך מפשתן רק מלמר]: מז) משום קנסא. דמדמלוי טפי מבכור. קנסוהו טפי. א"כ דבמילי דמאכל המורגלים אליס ילריה טפי וגזרינן: מח) ר"ל שייסות תרומה ומעשרות: מט) ומלח כל לאחויי קרבי דגיס שרגילין לערבן עם שמן זית. להכי מחשב נמי זיקת תרומה. ואסור: נ) מעשר שני. דאסור לאכלו חוץ לירושלים. [וג"ל דכ"ש דאינו חשוד על תרומה ומעשר ראשון ומני. מדיש בטלס ג"כ גזל אלא מחשד עליו. וכ"ש תרומה שהוא לזרים במיתה. ומי' ריתו"ש]. ולהכי מוכר ליקח מהחשוד תבואה בשאר בני שבוע. ומעשרו דמאי. כקונה מכל ע"ה. ולא וודאי:

נא) דכל מ' יש בו חומר. דמעשר שני נאכל רק בירושלים. שביעית אין פדיון לאיסורו. להכי החשוד לזה אינו חשוד לזה (ב): נב) לו לו: כבשמוכר

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ויש שהוא חשוד על הטהרות. מיי׳ פס הט״ו: זה הכלל כל החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו. לקמן נ״ה פ״א יומא ע״ח ע״א ירושלמי דמאי פ״ד ה״ב יומא פ״ב ה״ח ועיי׳ נ״ל פ״ח מ״ו פס ס״ז ופרק י״ב מהלכות מעשר ה״ז:

שנויי נוסחאות

י (כף) החשוד על (ה)דבר. בכ״ק ובמב״ב ליתא וכן ליתא לשל׳ כל גם ברמב״ן (ונסח חשוד).

החשוד על הטבליות. חשוד על המעשרות דבאתריה דר״י טבליות חמירא להו. כדתנן ספ״ג דדמאי: חשוד על הטהרות. פי׳ הר״ב דמדרבנן הוא שיהא אדם אוכל חולין בטהרה וכן פרש״י. ול׳ הרמב״ם כגון טומאת אוכלים וטומאת ידים. וכיולא בהן. וז״ל בפ״ח מהל׳ שמטה. שהאוכל הטמא הזה שמכרו בחזקת טהור. היו מטמא אחרים. אלא מד״ס ע״כ. וע׳ במ״ו פ״ק דפסחים: ויש שהוא חשוד על הטבליות כו׳. לפי שהחשוד במילי דרבנן אין ראוי לחשוד אותו במילי דאורייתא. אבל אם נחשד על טומאה דאורייתא הרי הוא ג״כ חשוד על הטבליות ומעשרות [ולפיכך] אמר יש שהוא חשוד על הטהרות [ולא אמר שחשוד על הטהרות] הרמב״ם: זה הכלל כל החשוד כו׳. קלת קשה לשון זה הכלל כיון שאינו כולל הדינין הנשנין כבר אלא מלתא אחריתא קא פסיק והני. ובפירוש הרמב״ם ומה שאמר זה הכלל עניינו מה שזכרתי לך שהחשוד על שום דבר בין מדרבנן בין מדאורייתא הרי הוא חשוד ג״כ על איסור אחר שהוא כעותו באיסורו לו פחות ממנו אבל לא על איסור שהוא חמור ממנו בשום גד מן הגדרים כמו שנתבאר במעשר ובטבליות ע״כ. אבל אינו במשמע הלשון. וכן בטעם בבא לידי מל״י נמחק: לא דנו ולא מעידו. ע׳ מה שכתוב בזה בס״ד בפרק דלקמן מ״ד:

ר״ע מברטנורה

חשוד על הטהרות נג). ויש שהוא חשוד על הטהרות. ואינו חשוד לא על זה ולא על זה נד). זה הכלל. כל החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו נה):

אדם אוכל חולין בטהרה: ויש שחשוד על הטהרות. דרבנן ואינו חשוד לטבליות ומעשרות דמאן דחשיד אדרבנן לא חשיד אדאורייתא:

יכין תפארת ישראל יכין

נג) דכשמוכר מיני מאכל ואומר שהן טהורים אינו נאמן. דאולי נטמא בטומאה דרבנן. ואם חשוד על הגך שהן מדאורייתא. כ״ם דחשוד אדרבנן: נד) דהחשוד לבלי לזהר בטומאה דרבנן. (כ״ם) [ל״ל] דחשוד בהגך שאסורין מדאורייתא. אבל בחשוד לטומאה דאורייתא. חשוד נמי אהגך. לפיכך אמר יש וכו׳ כלומר יש קלת וכו׳: נה) ולא קיי״ל כן. אלא דעכ״פ נאמן בשל אחרים [י״ד קי״ט ס״ך סקי״ח. ועי׳ לקמן פ״ה מ״ד]:

תוספת יום טוב כל פסולי המוקדשין פרק ה בכורות ר״ע מברטנורה

ציונים

פ״ה א כל פסולי המוקדשין. ל״מ ע״מ לקמן ל״ג ע״ב ביצה כ״ח ע״מ זבחים ע״ה ע״ב חולין קי״ג ע״ב פסוחים מ׳ ע״מ כ״מ ע״מ כ״ל ע״מ: הנאתן להקדש. פיי׳ ע״מ מה׳ איסורי מזבח פי״ב ופ״מ מה׳ נזירות פי״ח סמ״ב עכין קמ״ב מוס״ב י״ד קימן ס״ו סעיף ג׳:

שנויי נוסחאות

פ״ה א כל פסוחים״ק נמברין. במב״כ.. הנאתן להקדש נמברין ובכמ״מ כתב כל הס״י ל״ג מכל הנאתן להקדש מכוס דנטיפת קנני לה ובי״ה מוסחת הרמב״ם. אבל רש״י ז״ל גריס לה סכל וכ״ע, ובמה רש״י לא גריס לה בטיפת אבל בכל הסעיפים נראה עכ״ל. נ מ כ ר י ן באיטליז (ו נ ש ח ט ן באיטליז) ונשקלין. ברמב״ן ובכמ״מ ליתה; בכי״ק.. באטלם.? באאטלם ונשקלין; בד״ב.. באיטלים.. באיטלים.. עיהנייתן (לבעלים פסוחים״ק ה נ י ת ן) להקדש. בכי״ק ליתה בג״ס; בברמב״ן ובכמ״מ.. ופסוחים״ק.

אור גדול

פרק ה א במשני הוץ מן הבכור. אבל חלבו ודמו ובידו וקרבנו נמברין במקולין ונשקלין בליטרא ושמנו של גיד דינו בבשר כיון שהוא מותר מן התורה. כ״ה בשו״ע יו״ד (סי׳ ש״ו). והנה הדין דשמנו של גיד הוא מהתוס׳ (ל״א ב׳) ד״ה מבליגו שכתבו דלמאן דאסר להמנות עכו״ם על הבכור חלבו שרי מיהו שמנו של גיד דלא אסור מדאורייתא אפשר דאסור. אמנם נראה דהתוס׳ לא כתבו כן רק לענין להמנות עכו״ם דס״ל למאן דאסר דמן התורה אסור לדידיה וכן לענין למכור במקולין אם נימא כמ״ש התוס׳ כאן ד״ה חוץ דהוא מן התורה. אבל להרמב״ן שכתב דאינו אלא מעלה דרבנן א״כ נראה שפיר כיון דמדרבנן אסור לא שייך מעלה. וכן לבה״ג דס״ל לגכרי מדרבנן. ובראב״ש י״ל ג״כ שהביא דברי ר״י בהווייתן. ובזה תמוה לי דברי הטור הנ״ל שפסק כן לענין מקולין וליטרא כיון דהראב״ש סובר שאינו אלא דרבנן כמו שהביא מהרמב״ן וצ״ע. וצ״ל דמשמע ליה מהראב״ש דהביא להלכה משום דנ״מ מקולין. ואכתי צ״ע דאינו סוברה וגם הוא נגד הסברא וצ״ע: שם בבשנה וכן המעשר. עיין בחוי״ם. וברמב״ם (פ״ו מבכורות הל׳ ה׳ ו׳) נראה דס״ל דמדאורייתא דוקא תמים חי אסור לבכור אבל בעל מום חי אינו אלא מדרבנן. וצ״ע דהא אף בעל מום עושה תמורה עיין בכורות (דף י״ד) וחולין (דף ק״ל) וא״כ אף בעל מום חי ליתסר מן התורה:

פרק ה א) קדשים שהוממו ונפדו: ב) ר״ל שהפודן מהגזבר רבאי למכרן כשאר הולין בהשוק במוכרין שם בהמות הולין: ג) הוא מין משקל [כמו מעורה בת י׳ לעברין יש לי ביד (שבועות מ״ג ח׳)]. אמנם יש ג״כ ליטרא שהוא מין מדה. דהיינו חלי לוג (כיוסף׳ תרומות פ״י מ״ח). וכמדומה שיש ע״ש ברש״י (עירובין דל״ע ח׳) שכתב דליטרא [הוא לוג]. ור״ל שמוהר למכרו במשקל כדרך שהקנים מוכרין בשר חולין. ולא חיישינן בו לגזרי קדשים: ד) דבשר ומעשר שהומם. כשנמכרין בזיקר יהיה הרווח של בעלים. להכי אין מבזין אותן כחולין. אלא נמכרין רק בביתו ובלי משקל. אבל פסולי וכו׳: ה) דאם ימכרו בליטלין ובליטרא. עי״ז נמכרין יותר ביקר. ועי״ז

יוסיפו

יכין תפארת ישראל יכין

פרק ה א) קדשים שהוממו ונפדו: ב) ר״ל שהפודן מהגזבר רבאי למכרן כשאר הולין בהשוק במוכרין שם בהמות הולין: ג) הוא מין משקל [כמו מעורה בת י׳ לעברין יש לי ביד (שבועות מ״ג ח׳)]. אמנם יש ג״כ ליטרא שהוא מין מדה. דהיינו חלי לוג (כיוסף׳ תרומות פ״י מ״ח). וכמדומה שיש ע״ש ברש״י (עירובין דל״ע ח׳) שכתב דליטרא [הוא לוג]. ור״ל שמוהר למכרו במשקל כדרך שהקנים מוכרין בשר חולין. ולא חיישינן בו לגזרי קדשים: ד) דבשר ומעשר שהומם. כשנמכרין בזיקר יהיה הרווח של בעלים. להכי אין מבזין אותן כחולין. אלא נמכרין רק בביתו ובלי משקל. אבל פסולי וכו׳: ה) דאם ימכרו בליטלין ובליטרא. עי״ז נמכרין יותר ביקר. ועי״ז

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ים לו חתיכת בשר חולין שנשקלה בליטרא יכול לשקול בשר בכור כנגדה. אבל מעשר אין שוקלים מנה כנגד מנה דמיחזי כאילו מוכרו. ובהמה מעשר אסור למכרה כלל משום דלא כתיב בה לא יפדה כדרך שכתוב בבכור אלא לא יגאל. ושניהו בספרי בכור שנאמר בו לא יפדה. הוא נמכר. מעשר שנאמר בו לא יגאל. איזו נמכר לא חי ולא שחוט ולא תמים ולא בעל מום: **ב** לא ימנה ישראל עם הכהן. לאכול עמו בחבורה. מבשר בכור בעל מום שאין נמנין על הבכור אלא חבורה שכולה כהנים דכתיב (במדבר י"ח) ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין מה חזה ושוק כהנים *אין ישראל לא. אף בכור בן תמים בן בעל מום כהנים אין ישראל לא: ובית הלל מתירין. ואפי' נכרי דכתיב (דברים י"ב) כצבי וכאיל מה צבי ואיל אפי' נכרי אף בכור נמי. וקרא דכתיב (במדבר י"ח) ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין. בבכור תמים דוקא משמעי: שאהזו דם. חולי שהוא מסתכן בו מרבוי הדם: אין מקיזין לו דם. ואפי' במקום שאינו עושה בו מום דמתוך שאדם בהול על ממונו. אי שרית ליה במקום שאין עושה בו מום אתי למעבד במקום שעושה בו מום: ובלבד שלא יעשה בו מום. שלא יסדוק ראש אזנו או מיב שפתיו. במקום שלא יוכל לחזור ולהרפא. דסברי רבנן כל שכן דאי לא שרית ליה במקום שאין בו מום. אתי למעבד אפילו במקום שיש בו מום: לא ישחוט עליו. הואיל והוא הטילו. עד שיפול בו מום אחר: יקיז. אף במקום שעושה בו מום. אם הוא צריך להקיז מאותו אבר. ולא יניחנו שימות. ואע"פ שהוא הטיל המום בידיו ישחט עליו. והלכה כר"ש: **ג** הצורם. הפוגם. ובכהן לויי שפוגם אוזן הבכור כדי שיהיה חולין בידו: הרי זה לא ישחט עולמית. ואפי'

מנה כנגד מנה בבכור ו): **ב** בית שמאי אומרים לא ימנה ישראל עם הכהן על הבכור ז). בית הלל מתירין ואפילו נכרי. בכור שאחזו דם ח) אפילו הוא מת. אין מקיזין לו דם ט) דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים יקיז. ובלבד שלא יעשה בו מום י). ואם עשה בו מום יא). הרי זה לא ישחט עליו יב). רבי שמעון אומר יקיז. אף על פי שהוא עושה בו מום יג): **ג** הצורם יד) באוזן הבכור. הרי זה לא ישחט עולמית טו).

כנגד מנה. ע"כ. וכתב הכ"מ. ומשמעו מסמע דאריסא קאי דקתני דבכור בעל מום אינו נשקל בליטרא: בבכור. כתב הר"ב אבל מעשר כו'. אסור למכרה כלל משום דלא כתיב בה לא יגאל. וגמרינן גאולה גאולה מחרמים כמ"ש הר"ב במ"ב פ"א ממעשר שני. ומ"ש הר"ב ושניהו בספרי בכור שנאמר בו כו'. אינו נמכר לא חי ולא שחוט. אסמכתא בעלמא דמדאורייתא לא מיתסרא מכירתו אלא תמים חי דומיא דתמורה. הכ"מ פ"ו מה"כ: **ב** ואפילו נכרי. עמ"ש במ"ד פי"ב דזבחים ומ"ב פ"ד דחולין. [*ומ"ש הר"ב וקרא דכתיב ובשרם וכו'. בבכור תמים דוקא משמעי. ואע"ג דבסוף מסנה א' דפרק דלעיל כתב דמדכתב ובשרם לטון רבים אף בעל מום במשמע. *הא אמרינן בסוגיא דהכא. דבבעל מום כתיב (דברים י"ב) הטמא והטהור יחדיו יאכלנו. ומה טמא שאינו אוכל בקדשים קליש אוכל בבכור. זר שאוכל בקדשים קליש אינו דין שיאכל בבכור. וליכא למפרך מעבודה דבאכילה קאמרינן. וכתבו התוס' דאתי ק"ו ומפיק מהקישא ונאכל לזרים. מאחר דמתוקמא היקשא דכחזה התנופה בתם. ועיין ברש פ"מ]: אין מקיזין לו דם. פי' הר"ב דמתוך שאדם בהול על ממונו כו'. ומי אמרי' לר"י אדם בהול על ממונו והתנן [משנה ח' פרק ב' דבילה] ר"י אומר אין מקרדין את הבהמה בי"ט אבל מקרלפים. אלמא לא גזר מתוך שאדם בהול אי שרית ליה קרלוף עביד קירוד. בבכור דאי שביק ליה מיית אמרינן אדם בהול על ממונו. הכא אי שביק ליה לערא בעלמא הוא לא אמרינן אדם בהול על ממונו. גמרא פ"ק דפסחים דף י"א [*ומ"ש הר"ב אתי למעבד במקום שעושה בו מום דעבר אדאורייתא כמ"ש במשנה דלקמן]: רבי שמעון אומר יקיז אע"פ שהוא עושה בו מום. אין כוונתו במה שנאמר כאן אע"פ שהוא עושה בו מום שאורע מום בשעת הקזה בהכרח אי שרית ליה קרלוף עביד קירוד. בבכור דאי שביק ליה מיית אמרינן אדם בהול על ממונו. הכא אי שביק ליה לערא בעלמא הוא לא אמרינן אדם בהול על ממונו. גמרא פ"ק דפסחים דף י"א [*ומ"ש הר"ב אתי למעבד במקום שעושה בו מום דעבר אדאורייתא כמ"ש במשנה דלקמן]: רבי שמעון אומר יקיז אע"פ שהוא עושה בו מום. אין כוונתו במה שנאמר כאן אע"פ שהוא עושה בו מום שאורע מום בשעת הקזה בהכרח לפי שהוא דבר שאין חוששים אם יארע בו מום אחר ההקזה. לפי שהוא דבר שאין מתכוין ולא נפל המום מחמת ההקזה בהכרח כדי שנדמה אותו לפסיק רישיה. ולפיכך ביארו בגמרא שהלכה כמותו. דהא קי"ל כוותיה בדבר שאין מתכוין דמותר. מפירוש הרמב"ם: **ג** הרי זה לא ישחט עולמית. כתב הר"ב משום קנס כו' [ועי' מ"ש במשנה ה' פ"ז דנגעים] ואפילו עשה מום בבעל מום כו'. משמע דלהלכה כתב כן. דהא לטעמא דר"א לא אינטריך. דדלמא

ב בשי"א לא ימנה ישראל עם הכהן על הבכור. נ"ב פ"ב המורה כ"ד פ"ח: ובי"ה מתירין ואפילו נכרי. מיי' פ"ח מה' כלאים כ"ב סמ"ג עשין קמ"ה וקמ"ו טוש"ע י"ד סימן ש"ל סעיף ה': בכור שאחזו דם. נ"ב פ"ב מפסחים ר"ח פ"ח מתמורות פ"ח ה"ד מה"כ תמיד פרשה ז' ועי' מיפשפש כאן פ"ב: והחב"א יקיז ובלבד שלא יעשה בו מום. מיי פ"ב מה' נחלות ה"ב סמ"ג עשין ר"ל טוש"ע י"ד סי' ש"ג ס"ו: **ג** הצורם באוזן הבכור נ"ל ע"ח:

שנויי נוסחאות

ב על הבכור. במשב"ב לבכור והוגה בטו"מ. נכרי. בד"ב גר. (הוא) מת. בד"ב ובכי"ק ובמשב"ב ובמב"ן ובכת"ם ליתא. לו דם. בכי"ק ובמב"ן ובכת"ם לו את הדם ול"ה בטו"מ. רבי שמעון אומר יקיז אע"פ שהוא עושה (בו) מום. במב"ן ובכת"ם. שעשה בו..; בכי"ק ליתא; בכי"מ רבי אליעזר אומר יקיז אפילו בסקום שעושה בו מום. וכ"ה בכס"י ובכע"ב (ובכס ..אף במקום..) ועי' תוי"ט. **ג** באוזן הבכור. בכי"ק ובכת"ם אוזן.. ; במשב"ב אוזן בבכור והוגה בטו"מ אוזן בבור. לא ישחט. במשב"ב. ישחוט וכן בסמוך.

תוספות חדשים

פ"ה א תוי"ט ר"ח ושוקלין כו'. וכ' הכ"מ כו'. וע"ל דהרמב"ם מדייק ליכא מנס כו' דבעל מום אינו מתחלק רק נוהן לכהן אחד וע' הר"ב נשקול נגד נגד בשר הוא קלת דוחק דמה לי אם שוקל נגד מתבות או בשר ועוד ה"ל למתני לטון מתני' דפ"ג דבילה שוקלין כנגד הכלי או כנגד הקופסין כו' ואפ"ה אסרו חכמים שם וכו' ג"כ רק שבראה כמעשה חול א"ל למה יתירו כאן לכן פי' בכור תם והתירו כמ"ש בפ' כ"ג דשבת מטילין חלבים על הקדשים נ"ט ע"ש. (ממהורכ"ה ז"ל).

תוספות רע"ק

פ"ה ב [אות טז] הרע"ב ד"ה לא ימנה. אין ישראל לא. קשה לי דגימא ג"כ דבע"מ נאכל רק לב' ימים ולילה א' מהיקשא דחזה ושוק כמו דילפי' בתם לענין זה. עיין בהרע"ב פפ"ה דזבחים. גם לב"ה קשה דסה דלא יליף לאסור לזרים ולנכרים חיינו מחמת

יוסיפו על דמי פדיון נתחלה. וירוויח הקדש: ו) דאם יש לו בשר חולין במשקל ליטרא או במשקל מנה. מותר לשקול כנגדו בשר בכור. דמדמשנה במשקלו. אין בזוי לבכור כל כך. אבל בהמת מעשר כשהוא תמים אסור למכרו מדאורייתא [משנ"ב בכור אין אסור למכרו מדאורייתא כשהוא תם. רק מדשומד להקרבה אינו שלו שימכרנו] [כלמב"ם פ"ח מבכורות הי"ג]. וכשהמעשר בעל מום. ואפילו נשחט. אסור עכ"פ למכרו מדרבנן. והא דאמרינן לעיל דמעשר אינו נמכר. במשקל. משמע דבלא משקל מותר למכרה. התם מיירי בבהמת מעשר של יחומים קטנים. שאינן יכולין לאכלו כולו. להכי משום פסידא דיחמי אקמוה אדאורייתא דמותר למכרו כשהומם ונשחט. ולרמב"ם [ספ"ח מבכורות] משנתינו בבכורות תם מיירי שנקרב במקדש ומתחלק לכהנים ומנה דקאמר תנא אין משמעותה משקל מנה. אלא לשון חלק הוא כמו על המנות [כשבת פכ"ג מ"ב]. כ"כ הכא נמי מותרים הכהנים המחלקים בשרו במקדש. לשקול חלק נגד חלק: ז) בכור שהומם ונשחטו בעליו הכהן. לא יזמן את ישראל לאכול עמו: ח) שהוחלה ע"י רבוי דם: ט) אפילו במקום

ואם

יקישא דצבי ואיל אבל לענין זה נלמד ריחיה נאבל רק לב' ימים ולילה דלענין זמן האכילה לא שייך הלימוד כצבי ואיל דא"כ נימא גם כן דל"צ שיהיה תוך שנתו ונימא יתאכלנו שנה בשנה קאי רק אתם וצ"ע: [אות יז] תוי"ט ד"ה ואפילו נכרי. הא אמרינן בסוגיא דהכא. בסוגיי' לא טצרכי לכך רק לת"ק דברייתא דמתיר רק לזרים ולא לנכרים

יבין — תפארת ישראל — יבין

שלא יעשה בו מום. דמתוך שבהול לממונו. דנזרינן שיקיזנו במקום שעושה בו מום: י) שלא יסדק ראש אזנו או מיב שפתיו דאי לא שרית ליה. אתי להקיזו במקום שיומם: יא) ע"י הקזה: יב) עד שיפול בו מום אחר: יג) דכיון שהקזתו מלילו מהמיתה. הו"ל חלוי כמום עובר [ע"י הקזה]. דלא אינו אסור להטיל בו מום קבוע רק מדרבנן. ומשום פסידא לא גזרו ביה רבנן. וכיון דמותר להטיל בו מום. מותר אח"כ לשחטו על אותו מום דלא נאסר לשחטו כשהומם רק בדעביד איסור ומטעם קנסא. אבל אין לומר דטעמא דר"ש דשרי להקיזו מדהו"ל דבר שאין מתכוון. דהרי אלו לא לתתיהו באותו מום מתכוון רק לרפואתו. ליתא. דהרי מודה ר"ש בפסיק רישא [כשבת ק"ג א']. ועי' תוס' הכא [דל"ד א' ד"ה אינמא]. ועי"ן חולין [דל"א א']. ורבנן ס"ל חולי לא הוה כמום עובר ע"י הקזה. דלפעמים תתרפא בלי הקזה. ולא הו"ל כבעל מום כלל. ולהכי אסור להקיזה במקום שאפשר שתומם. וקיי"ל כר"ש [סי"ג]. ולהוס' ורא"ש הכא. קיי"ל כרבנן]: יד) הפוגם: טו) אפילו הומם אח"כ מום קבוע. ובבעליו כהן מיירי. ומשום קנסא:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ר"מ לא אמר אלא במטיל מום בתם. ועוד שלא פי' דרבנן פליגי עליה בהא. ודברי תימה הן דהא בסיפא דהכא כל שהוא לדעתו מפרש דלאתויי גרמא. ומפורש בגמרא דנפקא לן מכל מום כמ"ש שם. והיינו לרבנן דפליגי בברייתא עם ר"מ. דר"מ סבר אף בעל מום אסרה תורה להטיל בו מום ודרים כל. כמ"ש הר"ב. ורבנן דרשי לכולא קרא תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו. דמשמע תמים הראוי לרצון אמרתי לך דכל מום לא תטיל בו. אבל בעל מום לא. ומפקי כל לגרמא. וכן פסק הרמב"ם כחכמים בפ"א מהלכות אסורי מזבח. והתוס' והרא"ש דקדקו. דאפילו בעל מום עובר לא אסרה התורה. אבל מדרבנן מיהא אסור. ומ"ש הר"ב קרי ביה לא יהיה כלומר היו"ד בשבא. והה"א בפתח. והוא לכון לוי ואחרה: טיבו. מפורש במשנה ח' פ"ק דכתובות: והתירוהו. פי' הר"ב שלא נתכוין לעשות מ"ר לישראל. שהרי אינו יודע שע"י מום שיעשה בו ישחט אח"כ נפל מאליו. רש"י: [היו התינוקות כו'. וכ' הר"ב דלריכא כו'. דסרכיה דנכרי לא אכפת לן שהרי נהוג הוא באיסורין וכן לשון רש"י. ואני תמה דמכדי הטלת מום בבכור איסור הוא לגביה וכשוגגא לא קאמר אלא דלא אתי למסרך ויכולני לפרש דסרכי' לא מידי הוא שאינו איסור לגביה. כן נראה שמפרש הרמב"ם]: כל שהוא לדעתו אסור. כתב הר"ב לאתויי גרמא כו'. דתניא מום לא יהיה בו אין לי אלא שלא יתן בו מום. מנין שלא יביא דבלא ובלק ויניחנה על האזן כדי שיבא כלב ויאכלנה. ת"ל כל מום. אחד מום ואחד כל מום. גמרא סוף דף ל"ג. והא דאסברה לה הר"ב כגון שיוליך הבהמה במקום שיש שם ברזל כו'. מפי' הרמב"ם העתיק כן ואף בחבורו פ"ב מהלכות בכורות כתב כן. אלא שהעתיק נ"כ הברייתא דנתן דבילה כו'. וכתב הכ"מ מעובדא דר' לוקח איכא למילף הכי. ע"כ. וגם על זה יש לפקפק דלא נקט כהוא שיבדא ממש. דהכי הוה דרמא ליה שערי בסלא בהדי דקא אכיל איבזא שיפתיה. גמ' דף ל"ו: ושלא לדעתו מותר. כתב הר"ב לאתויי אם היה ישראל מסית לפי תומו וכו'. לשון רש"י שלא שאל קסדור מה טיבו אלא הם עלמם מסיתים לפי תומם כו': ד היה בכור. איל מגנח. רודפו לאדם לנגחו. ובעטו

דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים כשיולד לו מום אחר. ישחוט עליו (פז). מעשה בזכר של רחלים זקן. ושערו מדולדל (יז). ראהו קסדור אחד (יח). אמר מה טיבו של זה (יט). אמרו לו בכור הוא. ואינו נשחט אלא אם כן היה בו מום. נטל פגיון (כ) וצרם באזנו. ובא מעשה לפני חכמים והתירוהו (כא). ראה שהתירו והלך וצרם בכורות אחרים. ואסרו. פעם אחת היו תינוקות משחקין בשדה. וקשרו זנבות טלאים זה לזה ונפסקה זנבו של אחד מהם והרי הוא בכור. ובא מעשה לפני חכמים והתירוהו. ראו שהתירו והלכו וקשרו זנבות בכורות אחרים. ואסרו (כב). זה הכלל. כל שהוא לדעתו אסור (כג): ד היה בכור רודפו (כד)

ואפי' נפל בו מום אחר משום קנס. לפי שעבר והטיל מום בקדשים. שהמטיל מום בקדשים כופא את הארבעים. ואפילו עשה מום בבעל מום. דכתיב (ויקרא כ"ב) כל מום לא יהיה בו קרי ביה לא יהיה בו שלא יטיל בו מום ומדהוה ליה למכתב מום וכתב כל מום לרבות אפי' בעל מום שלא יטיל בו מום: כשיולד לו מום אחר ישחט עליו. ואפילו באותו מום עצמו אם מת המטיל את המום בעוד שחטו אחריו על אותו המום. דלדידיה קנסו רבנן. לבריה לא קנסו רבנן. וכן הלכה: ושערו מדולדל. לפי שלא נגזז מעולם: קסדור. ממונה מהמלך: מה טיבו של זה. שהיהודים להזקין כל כך: פגיון. סכין בים לו שתי פיות קרוי פגיון: והתירוהו. אף על פי שהנכרי נתכוין להטיל בו מום. כיון דשלא מדעת ישראל עשה שלא נתכוין לעשות נחת רוח לישראל: ראה שהתירו והלך וצרם באזני בכורות אחרים. כדי לעשות נחת רוח לישראל. נעשה כאילו אמר לו ישראל שיעשהו ואסור: היו תינוקות משהקים. ונריכא לאמעינן קסדור נכרי. ותינוקות. דלא אמעינן קסדור. הוה אמינא בנכרי הוא דשרי דליכא למגזר דלמא אתי למסרך ולגמוד להטיל מום בקדשים דסרכיה דנכרי לא אכפת לן. שהרי נהוג הוא באיסורין. אבל קטן דלא שריית ליה אתי למסרך אימא לא. ואי אמעינן תינוקות הוה אמינא תינוק הוא דשרו רבנן. דמאן דחזי לא אתי למימר גמי אי הוה שדי ביה גדול מומא הוה משתרי. דקטן בגדול לא מיחלף. אבל נכרי גדול. דאתי לאלופי בגדול ישראל. אימא לא. לריכי: כל שהוא לדעתו אסור. לאתויי גרמא. כגון שיוליך הבהמה במקום שיש שם ברזל כדי שתכשל בו ויפול בה מום: ושלא לדעתו מותר. לאתויי אם היה ישראל מסית לפי תומו ואומר בפני הנכרי בכור זה אם נפל בו מום הייתי אוכלים אותו. ומטע הנכרי והטיל בו מום. מותר: ד היה בכור רודפו כו' הרי זה

יבין תפארת ישראל יבין

מז) ואם מת המטיל בו המום. מותר לבנו וא"ל מום אחר. והיה בשחטו המטיל בו המום. מותר לאחרים. רק לכתחילה לא ישחוט ויאכיל לאחרים. דלמא יחזיקו לו טובה בעבור זה [ש"ך סי' ג סק"ב]. [אבל אי"ל לשה הכא אסור לשחטו כדי להאכיל לאחרים. ומ"ש ממבשל בשבת אפילו במזיד דמותר מיד לאחרים במולאי שבת [כא"ח סי' ת]. י"ל התם ליכא תקנה אחרת. דאף אם נאמר שיתתן בכדי שיעשה. עכ"פ אי אפשר להמתין כה על פעולה אחרת שעי"ז יתאבד פעולה זאת כאלו לא נעשית. אבל ל"ל דהכא כיון שאין לו שום תקנה בנהמה זו. תבדינן עפי שיהוה בה מום כדי שיהנו ממנה אחרים עכ"פ]: יז) תלוי סביבו מדאסור לגזזו כל ימיו. ונקט הכי לאמעינן שעי"ז אמה עליו הקסדור: יח) בלשון רומי קווערסטאר. והוא קרימינאל ריכטער בל"ח. ממונה ממלך: יט) שהניחוהו להזקן כל כך ושערו להתדלדל: כ) בלשון רומי פוניאגע. והוא לאנצע בל"ח סכין פיפיות:

כא) דמה שהטיל בו מום. לא לעשות נחת רוח לישראל נתכוון. דהרי מדבריהם משמע שיצטרך שיפול בו מום מעצמו. ותו הרי לדידהו לא הו"ל מום רק בחסר אבר כולו [כגיטין כ"ו א']. רק דרך שחוק והיתול עשה האי קסדור כן: כב) קמ"ל תנא בקסדור נכרי. דלא אמרינן אתא לאחלופי בגדול ישראל. וקמ"ל תינוקת. דלא אמרינן לי שרית בהו. אתו למסרך כשיגדילו: כג) זה הכלל. לאתויי גרמא. כגון שהניח לחם על אזנו. כדי שיאכלנו שם הכלב. וכדומה: כד) וזה הכלל דשלא לדעתו. לאתויי בלא היה הקסדור שואל תהלה מה טיבו. רק שהתחיל הישראל. וסיפר לנכרי דבכור זה כשיומם אינו אוכלים אותו ולא כוונו שיטיל בו הסר מום. ואעפ"כ הטיל בו הסר מום. אם רגלים לדבר (שנתכוון) [שלא נתכוון] הנכרי להתירו. מותר [שי"ג ודלא כמשמע לכאורה מר"ב]: כה) שנגחו. ואפילו היה רק

מיל

ממילא מב"ש לזרים ול"צ לק"ו. ואולי י"ל דאי לאו קל וחומר חיינו מוקמינן לדרשא בעבי ואיל רק על זרים ולא להתיר אפי' לנכרי דמה שאפשר לקיים הקישא דכתוה ושוק מקיימים לות דרשינן הק"ו ול"צ קרא לזר ומוכח דאתי לאתיר לנכרי: ג [אות יח] בהרע"ב ד"ה היו תינוקות משחקים. וצריכא. קשה לי דלימא בפשוטו דאי אשמעי' נכרי הוא דסקילינן בפקח אחד בין דאף בסדרעת ישראל ואף באומרו בפירוש לנכרי לעשות כן הוא רק מדרבנן מרין אמירה לנכרי שבות דקיל מגרמא ובמוכח מתרא"ש ס"ז דב"מ סי'

כשיולד לו מום אחר ישחוט עליו. מיי' פרק ג' מה' בכורות ה"ז סמ"ג עשין רי"ח טוש"ע י"ד סי' פ"ג סע"ד מ': משנה בזכר של רחלים כו'. ל"ה ע"א: נטל פגיון וצרם באזנו. מיי' ע"ב מהלכות בכורות ה"ג טוש"ע י"ד סי' ש"ל סעיף ג': זה הכלל כו'. מיי' שם טוש"ע שם: ד היה בכור רודפו כו'. ל"ב ע"א מיי' פ"ג מהלכות בכורות ה"ח טוש"ע י"ד סימן ש"ג סעיף ל:

שנויי נוסחאות

כשיולד (לו) מום אחר ישחט. כרמב"ן ישחוט וליתא; במשנ"ב נולד בו מום אחר ישחוט. מעשה בזכר של רחלים (זקן). כרא"ש ומעשה.. וליתא וכן ליתא כרמב"ן. ראהו קסדור אחד. במשנ"ב וראהו קסטור..; בכי"ק .. קוסטור.. אמרו לו. במשנ"ב ואמרו לו. פגיון וצרם באזנו. בד"ל ובכי"ק פיגיון..; במשנ"ב פיגום וצרם אזנו וכ"ה כרמב"ן ובשע"מ הוגה.. את אזנו. והתירוהו. בכי"ק ובמשנ"ב והתירו. ראה שהתירו והלך. בכי"ק.. חלך וכ"ה כרמב"ן וברא"ש (ובנסס.. שהתירוהו..); במשנ"ב ואחר שהתירו הלך. וצרם בכורות אחרים. בד"ל ובכי"ק ובמב"ן וברא"ש.. באזני בכורות.. וכ"ה במשנ"ב (ובס וצירם..). ואסרו. כרמב"ן ואסרום. פעם אחת. ברא"ש.. אחרת. זנבות טלאים זה לזה. במשנ"ב זנבי טלאים זה בזה. וכ"ה ברא"ש (ובס.. חטלאים..) וכ"ה זה בזה גם כרמב"ן. ונפסקה. ברא"ש נפסקה. והתירוהו. בכי"ק ובמשנ"ב והתירו. ראו שהתירו. בכי"ק וראו..; כרמב"ן וברא"ש.. שהתירוהו. זנבות בכורות. בכי"ק בזנבי בכורות. ד רודפו ובעטו ועשה בו מום הר"ז ישחט עליו. במשנ"ב רדפו בעטו ועשה בו מום הר"ז שוחטין עליו; בשע"מ הגיה כלפניו (ובס ישחוט); כרמב"ן. ונעשה בו מום.. ; בד"ל דוחסו.. הר"ז לא ישחט עליו ואפי' לא הוא בעטו.

תוספות רע"ק

לנכרים דלא דרשינן צבי ואיל להכי משה"ה הוא דמותר לזר היינו סק"ו. אבל לסתוני דמתיר אפי' לנכרי ומטעם דכצבי וכאיל

---

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ובעטו ועשה בו מום. הרי זה ישחוט עליו כו'). כל המומין הראויין לבא בידי אדם כו'). רועים ישראל נאמנים כח'). רועים כהנים אינן נאמנים כט'). רבן שמעון בן גמליאל אומר נאמן הוא על של חברו ל'). ואינו נאמן על של עצמו. רבי מאיר אומר התשוד על דבר לא דנו ולא מעידו לא'):

זה ישחט עליו. ולא שנו אלא שבעטו בשעת רדיפה אבל שלא בשעת רדיפה לא: הראויין לבוא בידי אדם. שיש לומר אדם הטילם בו. כגון נסמיה עינו נקטעה ידו נסדקה אזנו: רועים ישראל נאמנים. ישראל הרועה בהמתו של כהן נאמן לומר על המומין שנפלו בבהמתו של כהן. שמאי סיס אדעו ואכלנו בעליו הכהן במומו. ולא חשדינן ליה שמא ע"י אדם בא זה המום בכוונה ורועה זה משקר. ובא להחירו כדי שישחטנו רבו כהן ויאכילנה ממנו. שהישראל מותר לאכול מן הבכור בעל מום כשהכהן נותן לו ממנו. בהכי לא חשדינן ליה דלגנימה מוטעת כזו לא חיישינן שישקר הרועה ויעבור עבירה בעבור הנאת לגימה בלבד: רועים כהנים. רועים שהם כהנים אין נאמנים כשרועים בהמתן של ישראל דנחשד האי כהן רועה שהוא עצמו הטיל בו מום דמימר אמר האי רועה לא שביק רבי לידי ויהביה לכהן אחריני. יוה"ה דכהן רועה אין נאמן להעיד על הבכור של כהן אחר דחיישינן לגנומלים דסבר אעידנו עבשיו. ויהא גומל לי כשיהן לי ישראל בכור תם ואטיל בו מום ויבא כהן זה ויעידני שמאליו נפל בו מום: רבן שמעון בן גמליאל אומר נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו. רשב"ג פליג את"ק וסבר דלא נחשדו כהנים. אלא על בכור עצמו שבכר נתנו לו ישראל. אבל על של חבירו אין רבו בין אחר לא נחשדו עליו: רבי מאיר אומר כל החשוד בדבר לא דנו ולא מעידו. ואיכא בין ר"מ לת"ק דלר"מ בכור לפרש כך. ולפיכך יש לומר דדייק לכתוב כהן רועה לומר דאיכא בין רועה לאחר. דרועה אפילו שאינו אינם רועים כשהם שאינם נאמנים. ודייק נמי לכתוב להעיד על הבכור של אחר לומר שכשאינו אלא אחד המעיד אפילו על אחר שאינו רבו נמי לא וממילא דאפילו אינו רועה נמי. דאכשר דרועה ליתא אלא ברבו. כך נראה לי לישב דבריו שבאמת לבונו מסמיעתו. דהא דכהן לכהן איכא בחרי גווני. אי בדוקא רועה. וא"נ כשאינו רועה דאפילו לאחר לא. וסמך על המסקנא דרועה אפילו שאינו רועה כשהוא אחד לא מהימן: רבן שמעון בן גמליאל אומר נאמן הוא כו'. כתב הר"ב בין רבו בין אחר לא נחשדו עליו. ופסק נמי הלכה כרשב"ג. ולא קאי אהלכתא דספ"ד דדמאי החמרים שנכנסים לעיר אמר אחד אלי אחד ושל חברי יאן כו' דחיישינן לגנומלין. הכא שאינם לפניו ובידיהם למכור איכא חשש דגומלין מבא"כ הכא דלמיחש דמעיד עבשיו כדי שיגמול לו לאחר זמן כשיבא ליהו בכור ויטיל בו מום ולחשש גומלין כי הא לא חיישינן. וכ"ש לפירש"י שכתבתי במ"ח פ"ב דכתובות דהתם דדמאי בשכלי לומטתו בידו דמוכח דבא למכור. ולא להאניע. ולכך חיים לגומלים. והיינו כרפ"ישים דמשום שעבשיו גם הוא בא למכור הוא דאיכא חשש. הא לאו הכי לא. ולפי מה שכתוב לקמן דלא פסק הר"ב הלכה כרשב"ג אלא הכא בבכור דוקא. מעיקרא לא קשיא הלכתא אהלכתא כלל: רבי מאיר אומר התשוד על הדבר. דהיינו כהנים שנתחבדו על הבכורות רש"י בגמ' [דף ל"ה]. ומסייס הטור ר"ס ש"ד מפני שיש להם בו טורח גדול לטפל בו עד שימות: לא דנו ולא מעידו.

כתב

יכין תפארת ישראל יכין

אל מגנח שאין סכנה כל כך בגניחתו: כו) ואפילו בעטו אחר שגילל [שם. ולא כר"ב]: כו) דיש מומין שאינן בידי אדם. כגון יתור אבר. או שגין או רגל א' גדול מחבירו: כח) ר"ל אם ישראל רועה אצל כהן. לא חשדינן שהרועה הטיל בו מום. כדי שיאכילנו רבו ממנו. דמשום לגימה מוטעת לא עביד הרועה איסורא: כט) דאם כהן רועה בהמת ישראל. ובתוכס בכור זה. חשדינן ליה להרועה שעשה בו מום זה במתכוון. דמימר אמר לא שבק רבי לידי ויהביה לכהן אחר. מיהו אם הרועה ע"ה. יש להקל. דמימר אמר. שלת"ח יתנו [כחולין דק"ל ע"ב. שם]: ל) דאפילו

ד בשאנה רועים ישראל כו'. עיין ברע"ב. ובגמ' איכא תרי לישני לישנא בתרא הא דקתני בסתני' רועים ישראל הכי קאמר רועי בהמות ישראל אע"פ שהן כהנים הרועים נאמנים. ורועים כהנים היינו רועי בהמות בהנים אע"פ שהן ישראל אינן נאמנים. ועיין בר"א בשם הרשב"ן דפסק כלישנא בתרא יעו"ש וקשה כיון דפסקינן כרב נחמן דפסק בכור אצל

אור גדול

ישראל נאמן בעצמו ואיננו חשוד א"כ כ"ש רועה ישראל ומובטח כלישנא קמא ולא כלישנא בתרא. ויעו' ברמב"ם פ"ב מבכורות הל' ט"ז דפסק הרמב"ם כלישנא קמא ונדחק הלח"מ בטעמא דמלתא. וכן הגר"א ביו"ד סי' שי"ד סק"ד וסק"ה. ומאוד תמיהני למה נדחקו בזה הלא הוא מובטח מאוד. שוב מצאתי להרי"מ אלגאזי שנתקשה בזה יעו"ש מה שתי'. ולא

ג"ל

ציונים

כל המומין הראויין לבא בידי אדם. ירושלמי דפאה פ"ה ה"ה: נאמן הוא על של חבירו. מיי' פ"ג מהלי' בכורות הי"ז פרק"ש פרק ט"ל כסיף נ': החשוד על דבר לא דנו ולא מעידו. נפיל ל' פ"ל ירמל ע"ח פ"ל ירושלמי למתי פ"ל ס"ה יבמות פ"ב ה"ל ויבי' ב"ל ס' נ"ח מיי' פ"ב מה' בכורות הל"ז וז"ל מס' ממרה ווינל הי"ז ופי"ב מה' מעבר הי"ז מוסיפ ר"ל פרק פרק ג'.

שנויי נוסחאות

כל הטומין. כרא"ש כל טומין. רועים ישראל נאמנים ורועים. כרמב"ן רועי ישראלים. רועי וכ"ם רועי.. רועי גם כרא"ש וכ"ם גם במשב"ל נפעם הפ' והוגה בשפ"ל גם בפעם הכ'. החשוד על דבר. בכיק ובמשב"ל ..הדבר.

תוספות רע"ק

מי' ו'. אבל בקטן דאסור מדאורייתא לומר לו לעשות דהא אין מאכילין לקטן איסור בידים אימא לא. ואי אשמעינן בקטן הוא דאסרי' בכורות האחרים דנתכוונו להתירו כיון דלדעת הגדול הוי דאורייתא משא"כ בנכרי כיון דבאומר לו בפירוש הוא מ"מ רבנן לא נאסרו האחרות וצ"ע: ובדברי הרא"ש בב"מ שם הוקשה לי דעל האיבעיא דשם בחטיסה אם בכל לאיין הוי שבות באמירה לנכרי הביא דברי הראב"ד דכיון דלא אשתיטא אולינן לקולא. וכתב הרא"ש עלה ואע"ג דמסקינן בסמיל טום בקדשים ע"י נכרי אסור כדאיתא בבכורות פרק פסולי המוקדשים התם משום חומרא דקדשים הוא. ואיך תלה קושיא זו על פסקא דהראב"ד הא בלא"ה יקשה אמאי לא פשטינן שם האיבעי ממתניתין דהכא דסמיל טום ע"י נכרי אסור. וצריך עיון: ד (אות יט) בהרע"ב ד"ה רועים כהנים. וה"ה דכהן רועה א"נ. לשון הגמרא וה"ה כהן לכהן דחיישינן לגנומלין. ועלה כתב רש"י כלומר ומסברא נפקא לן דרועה כהן אינו נאמן להעיד על הבכור של כהן אחר. וקשה לי דאיך שייך לומר ומסברא נפקא לן דחיישינן לגנומלים ואלולי פירש"י היה נ"ל דהכי אמרינן דכיון דקתני רועה כהנים א"נ רועים ישראל נאמן על רבם מי שיהיה כהן או ישראל

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

כתב הר"ב ואיכא בין ר"מ לח"ק דלר"מ בכור כהן שנפל בו מום צריך שיש מן הטוק להעיד עליו ועד אחד אפי' שאין כהן אין מועיל בו. ותמיהני דהא לא אמר ר"מ אלא החטוד. ובגמ' איכא ביניייהו דר' יהושע בן קפוסאי דתניא ריב"ק אומר בכור ביד כהן צריך שיש מן הטוק להעיד עליו. ופירש"י צריך שיש מן הטוק שיש כל שהן ואפי' כהנים. אבל כהנים שבביתו לא. ת"ק אית לי' דריב"ק דאמר ת"ק (רועי)[כהנים] דעלמא נאמנים. ואפי' אבכורות דכהנים ולא חיישינן לגומלים אלא ברועה דקאי גביה וסבר לעיד אית ליה רבי: והוא יעידני כשיתן לי ישראל בעלמא בכור. ור"מ לית לי' לר"י [נ"ק] לגמרי דכיון שנהנהו כהנים על הבכור לא דן ולא מעיד אפי' כהן דטוק ואפי' בכור ביד ישראל. ע"כ. וכ"כ התוס' דת"ק סבר כר"י [נ"ק] וכהנים מן הטוק דקאמר ר"י [נ"ק] בכהנים אייבי דישראל אפי' אד מהימן ולר"מ כל היכא (דאסור) [דחשיד] אפילו שיש אין נאמנים. ע"כ. ומ"ש הר"ב ולת"ק דוקא כהן אין נאמן וכו' ולעיל כתב כהן רועה. ושם האריכתי. ומ"ש הר"ב והלכה כרשב"ג. נמרא. וא"כ בש"פ דלעיל דסתם לן כל החטוד על הדבר לא דנו ולא מעידו איזה הלכה. וכן מלאתי שם בגא"י בפי' הרמב"ם שכתב עליו דהוא דעת ר"מ. והוא דחוי כי הטיקר הוא אין אדם חוטא ולא לו. ולפיכך החטוד על דבר דמו ומעידו. ע"כ. וכן בחבורו פסק דבכל דבר החטוד מעיד. כמ"ש בפי"ב מהלכות מעשר ובפ"ח ממטמא ופפ"י מה' משכב ומושב ובפי"א מהלכות עדות. אבל יראה לי שהר"ב אלא דחאה מהלכה לא מפני שנמשך אחר הטוסח שבידינו מפירוש הרמב"ם אלא נזכר בה כלוס ונמצא הוא אחריו והנית הדבר סתום וסמך אדהכא. אלא כ"ל שסובר שהיא הלכה פסוקה. ולא פסק בכאן כרשב"ג. שיהא כן מהלכה בכל מקום. אלא דוקא הכא בבכור. וכדעת הראב"ד בהשגותיו שפי"ב מהלכות מעשר שכתב ואם קבעו הלכה כרשב"ג לענין מעיל מום בבכור שהוא קנס [כלומר מה שאינו נאכל עליו כדלעיל מ"ג] אבל לשאר איסורין חטוד אין מועיל וסתם לן תנא בבכורות [ספ"ד] כר"מ. וה"כ במשנה ו' פ"ד דדמאי לא האמינו לאומר אינם פלוני נאמן אלא מטום קל שהקילו בהכסנה. ע"כ. וכ"כ הר"ב שם קל הוא כו' שמעינן מינה דאל"ה אין החטוד מעיד על אחר. וה"ג מוכח שם בראש הפרק דבשבת אוכל על פיו והחכה מולאי שבת לא יאכל עד שיעשר. והב"י בטי"ד סימן קי"ט מקשה אמתני' זו דחכמה מ"ש לא יאכל. והא החטוד נאמן על של אחרים [כלומר להרמב"ם בפוסק כרשב"ג בכל דבר] ואין לומר דהיא מתני' אחיא כר"מ ולא ק"ל כותיה. שהרי הרמב"ם עצמו פסקה בריש פי"ב מהלכות מעשר. עכ"ד: אבל מהריא מ"ו דאמרו טעמא דלא האמינו לאומר אינם פלוני נאמן. אלא מטום קל הוא כו' לא קשיא שכבר הי' זה בכ"מ מטום דבעינן לאוקמי למתני' אפי' כר"מ. דהא שהמה מתניא ע"כ. וז"ל הרמב"ם [שם] בפירושה העיקר אלגינו אין אדם חוטא ולא לו. ולפיכך [ולפי] לא ישלחו אינם שאינו נאמן. מפני שאין לו הנאה בזה הנאה קרובה מיד. וכל זה כדי להקל עליו. מפני שהוא גר ואינו מכיר אנשי המדינה. עכ"ל. הנה סמכה על העיקר הזה שאין אדם חוטא ולא לו. שהוא דלא כר"מ כמ"ש בשמו ומש"ה דחוק של' דמסיים בו וכל זה כדי להקל בו. ואינו בובל לומר בה מה שמייבב הכ"מ בגמ' שאמרו הטעם כדי לאוקמה אף לר"מ: ה"ר נאמן הכהן לומר הראיתי בבור זה כו'. אבל אין חטודים להטיל מום כו'. אבל אין חטודים לאכול קדשים תמימים בחוץ. מסיים הרמב"ם שפ"ב מה"ב מפני שהוא עון כרת. ע"כ. כלומר והחטוד לדבר קל אינו חטוד לדבר המור ממנו. כדתנן שפ"ד. ומ"ש הר"ב וכן נאמן הכהן לומר בבור זה נתן לי

ה"ר נאמן הכהן לומר הראיתי בבור זה (לב) ובעל מום הוא (לג). הכל נאמנים על מומי בכור כהן שנפל בו מום צריך שיש מן הטוק להעיד עליו. ועד אחד אפילו שאינו כהן אין מועיל בו. ולת"ק דוקא כהן אינו נאמן להעיד על בכורו של כהן. דהיינו לגומלים. אבל שאינו כהן אפי' אחד מעיד נאמן להתירו. ורשב"ג אומר אפילו בנו ובני ביתו של כהן נאמנים. דדוקא אינו נופיה על בל עצמו אינו נאמן. [ואשתו] נמי אינה נאמנת מפני שהיא כגופו. והלכה כרשב"ג:

ה הראיתי בבור זה. לאכס ואמר לי. שמוס קבוע הוא ושוחטו. ובלבד שיהיו לו עדים שלא הטילו בו. שהכהנים חטודים להטיל מום בבכור כדי למוכרו ולהאכילו כחולין. אבל אין חטודין לאכול קדשים תמימים בחוץ ואומר על מום עובר שהוא קבוע. וכהן שהוא מומחה נאמן לדון על מום הבכור שהוא קבוע ולהתירו. וכן נאמן הכהן לומר בבור זה נתן לי ישראל במומו שהוא עבור להגלות אם נתנו לו ישראל במומו אם לאו. ומלתא דעבידא לאגלויי לא משקרי בה אנשי: הכל נאמנים על מומי המעשר. הכהנים חייבים להפריש מעשר בהמה כישראל. והכל נאמנים לומר על מום שנעשה בבהמת מעשר דשלא בכוונה היה ואפילו הבעלים. מגו דאי בעי שדי ביה מומא בבעלים

יכין תפארת ישראל בועז

סק"כ וקי"ט סקי"ח]. וכל זה להקל. אבל להחמיר בשל אחרים. אפילו אינו מומר רק חטוד. אפ"ה אינו נאמן. דמדלא מהני עדותו רק מכח שחיקת הבעלים לדבריו דעי"ז נראה שסומך על דבריו. והרי בחטוד ודאי אינו סומך על דבריו [ש"ך קכ"ז סק"כ] (א). מיהו כל זה לענין להאמין החטוד בעדותו באיסורים. אבל לענין עדות ממון. כל החטוד לעבירה חייבין עליה מלקות וכ"ש מיתה. פסול לעדות ממון מדאורייתא. ובאין בו מלקות אז שעבר על איסור דרבנן. פסול מדרבנן. וי"א דבעבר עבירה מדרבנן צריך שיהיה בהחטא חיזוד ממון [ח"מ ל"ד א' ב' ג'. ועי' מ"ש בפירושינו סנהדרין פ"ג סי' כ"ח]: לב) לחכס. ואמר לי וכו': לג) ובלבד שיהיה כאן עדים שלא הטיל בו הוא המום. אז נאמן. דלא חשיד להטיל מום בבכור. שהוא חיוב מלקות. אבל לא חשיד להאכיל קדשים תמימים בחוץ שהוא בכרת. ונ"ל לבאורה דלריך שנדע

פרק ה (א) ותמהני מ"ב בתולה מפותה שלא מהרה באיסור

לה אין חטיה בכרם להכשא. והאיך נאמינה על איסור נדה בחבולה עליה. והרי הכא הוה כדבר של עצמה. דקיי"ל דהחטוד בדבר חטוד ומי בטלו להכשיל אחרים. וכ"ש דק' שיש לנו עכ"פ לנוטע שלא תבא להמפתה בעצמו מדחטודים שניהם. והרי אדרבה טרחינן עמו שיעשה מעוה לבוגשה [כאה"ע קע"ז]. ואת"ל אע"ג דבאמת אין חילוק באיסור נדה בין פנויה לנשואה. דבכולם הבועל נדה חייב כרת [כי"ד קפ"ג וריב"ש תכ"ה. ועיין מגחת יעקב בי"ד שם]. על כל פנים לא משמע לה לאינשי שיהיה חמור כל כך. ולפיכך לא מקרי חטוד לאוחו דבר. ליתא. דהרי אפילו בבה"ג בחטוד בדבר דלא משמע לאינשי שהוא עבירה. אינו נאמן עליו בשל עצמו רק בשבועה [כש"ך י"ד קי"ט סקי"ט]. וא"כ הא"ג עכ"פ הו"ל להשביעה שלא תכשיל בעלה באיסור גדות. ואת"ל דמשו"ה אינה חבולה לאוחו דבר. דדוקא קודם כשאין עברה. מדאין מורגלין הבתולות לשבול פן חזנה [כתשו' ריב"ש תפ"ה] ולפיכך מדלא היה איתר לאסורה. נ"ל להוסה לעבור. משא"כ אחר נשואין מדמותרת לבעלה לאחר זמן. לא שבקה היתירא [כי"ד סי' ב' ס"ד]. והרי מס"ש שרינן נמי לבעל להתיחד עם אשתו בנדתה. מדמותרת לו לאחר זמן [כאס"ע כ"ב א']. ליתא דא"כ הא דקיי"ל כל החטוד על הדבר אינו נאמן להעיד על של עצמו. אפילו להאכיל משלו לאחרים [כי"ד קי"ט]. והיכא מבכח"ל. הרי לאחר יותר לנאכל בעצמו איסור. מלהאכילו לאחרים

ציונים

ה נאמן הכהן כו' ל"ו ע"ח מי"ל ס"ב מכ' בכורות הו"ח מס"ע י"ל פי' מ"ל פסיק ז': הכל נאמנין על מומי מעשר. ל"ו ע"ב מי"ל שם פ"ו ה"ט:

תוספות חדשים

ה הר"ב ד"ה הראיתי כו' עדים עכ"ל לא דוקא עדים אלא אפי' עד אחד כדלעיל וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מה"ב:

ראשון לציון

פ"ה ד תוי"ט ד"ה אא דע כו' ת"ק אים ליה דרי"ז בן קפוסאי דאמר כו' עיין יכל"מ:

תוספות רע"ק

ישראל ורועה כהנים א"ג היינו על רבם מי שהיה והא ברבו בהן יהיה נאמן דל"ש דאמר לא שביק ליה רביה דהא רבו בהן יחזיקנו לעצמו ולגנימה הא לא חיישינן. אע"ב דהטעם דחיישי' לגומלים וממילא ה"ה הכהן אחר. או דבאמת רק לרבו כיון דרועה קאי גביה וכמ"ש רש"י בסוף הסוגיא במה דאמרינן מאי דאיכא בין לר' מאיר ולרבנן ובמ"ש בתוי"ט בסמוך ד"ה לא דנו ונכון בעזה"י: גם קשה לי אמאי נקט רש"י חבהן אחר ולא נקט דרועה כהן א"ג לרועה כהן אחר דגומלין זה לזה שרבו יתן לו הבכור:

אור גדול

נ"ל דס"מ ביון דצריך עדות שנפל מעצמו ואין מתירין בסתם עד דשיילינן ליה ממילא דאינו נאמן לר"מ. ועי' [אב"ה. לענ"ד אין הכרח מהא דספקינן כרב נחמן בספק בבור אצל ישראל משום דבספק בכור לאחר אמירת הישראל נעשה ספק ספיקא ומש"ה נאמן בעצמו משא"כ בבכור ודאי. והא דקאמר בגמ' אדינא דרב נחמן כהנים הוא דחשידי אמומי ישראל לא חשידי אמומי. היינו דלא חשידי כולי האי במו כהנים ומש"ה דוקא בישראל סמכינן על עדות הבעלים בספק משא"כ בכהנים אפילו בספק לא סמכינן עליהו):

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

בכולם עדריה קודם שיעבר ונמצא המעבר בעל מום: שנסמית עינו שנקטעה ידו. דהייגו מוס מובהק: בני הכנסת. כלומר מאין חכמים. וה"מ במקום שאין יחיד מומחה. אבל במקום שיש יחיד מומחה אינו נסחט אלא ע"פ מומחה ואפי' במוס מובהק. דומיא דהפרת נדרים. שבמקום שיש יחיד מומחה אין ג' הדיוטות מועילים: אפילו היה שם עשרים ושלשה. אפילו היתה סנהדרין במקום ואין שם אחד שבטל רשות להתיר מומי הבכור. אינו נשחט על פיהם ואפי' במוס מובהק עד שיהיה שם מומחה. ואין הלכה כר' יוסי: ן השוחט את הבכור. ומכר מבכרו וטדע *)[לגו] אלא הראהו לחכם: מה שאכלו. הלוקחים אכלו: ויחזיר להם את הדמים. משום קנס. שהאכילם בשר איסור: מכרוהו. הלוקחים לנכרי הואיל ולא גרם להם איסורא ישלמו לו דמי טרפה כמו שהיא נמכרת בזול. והוא יחזיר להם את המותר. וגבי בכור לא תני מכרוהו לנכרים דבכור תמיס אסור בהנאה:

*)כר"ב ד"ה לו ותקן התי"ט כלפנינו ועי' ב"ל.

המעשרלי). בכור שנסמית עינו. שנקטעה ידו. שנשברה רגלו לה). הרי זה ישחט על פי שלשה בני הכנסת לו). רבי יוסי אומר. אפילו יש שם עשרים ושלשה לו). לא ישחט אלא על פי מומחה לח): ן השוחט את הבכור ומכרו לט). ונודע שלא הראהו מ). מה שאכלו מא) אכלו. והוא יחזיר להם את הדמים מב). ומה שלא אכלו. הבשר יקבר מג). והוא יחזיר להם את הדמים. וכן השוחט את הפרה. ומכרה. ונודע שהיא טרפה. מה שאכלו אכלו ויחזיר להם את הדמים מד). ומה שלא אכלו. הן יחזירו לו את הבשר. והוא יחזיר להם את הדמים. מכרוהו מה) לנכרים או הטילוהו לכלבים. ישלמו לו דמי הטרפה מו):

לי ישראל במומו וכו' ואע"פ שלא פרטו בפס לומר ישראל פלוני ואע"ג דבמ"ס פ"ד דדמאי תנן קח לי ממי שהוא נאמן כו' אינו נאמן מאים פלוני הרי זה נאמן. שתם לי אמר שתמנוטי ולומר בעיני היה נאמן וכמ"ש הר"ב שם. והכי איתא הכא בגמ' והלכך אין להאמינו אלא כשפירט ואומר קח לי מאים פלוני מה שאין כן הכא דלא שייך אשתמוטי. וא"ל למ"ש הב"י סי' כ"ד דהתם איסורא דאורייתא והכא איכלת בכור אחר הטלת מום בכוונה אינו אלא קנס דרבנן. גם בגמ' פריכינן מריבא קח לי ממי שהוא נאמן ואמר ודחינן התם איש ליה לאשתמוטי ולא דחינן לה התם איסורא דאורייתא הכא איסורא דרבנן. הלכך כ"ל מה שכתבתי: בני הכנסת. כתב הר"ב וה"מ במקום שאין יחיד מומחה כו'. דומיא דהפרת נדרים. והכי ליבנא דגמ'. וכתבו התוס' ליבנא דקרא נקט. אבל גבי חכם שייך לשון התרה [כמ"ש הר"ב ספ"י דנדרים] וכן בהמוכר את הספינה [דף ע"ד] גבי בת קול. דקאמר ובכיו שנשבעתי מי

מיפר לי. ע"כ. ולי מסתה שלימה בפ"ח דנדרים תתנן בה. יכול להפר נדרו בלא ע"פ חכם. אבל כבר כתבתי בס דבדוכתא אחריתי בגמרא פ"ג מייתי לה וגרס להתיר. ושכן העתיקה הרמב"ם והטור [*ועוד ראה מלאתי דבספ"ב דיבמות תני הפרת נדרים בנ'. ולענין התרה שמיה. ותו בפרק שם היתומים במסכת ערכין דף כ"ג בנדר שהודר ברבים קא מיפלגי מ"ס שם לו הפרה ומ"ס אין לו הפרה וכו' ועוד שנית שם]: אלא ע"פ מומחה. למומי בהמה. הרמב"ם. ועיין בפירוש הר"ב פרק דלעיל משנה ד': ן ונודע שהיא טרפה. פי' שנטרפה בודאי דאילו מספק כל בהמה בחזקת שאינה טרפה וא"ל בדיקה. דבדיקת [טירכות דבריאה] אינן אלא מדרבנן. אבל בבכור תנן ונודע שלא הראהו שאע"פ שאפשר שיש בו מום. שתמא בחזקת שאין בו מום. ועוד אפילו נמצא בו מום כיון שנשחט שלא ע"פ מומחה אסור כדאפסק הלכתא כר"מ משנה ג' פ"ד מהר"ר פאלק כהן בפי' הש"ע ח"מ סי' רל"ד: מכרוהו לנכרים כו'. כתב הר"ב וגבי בכור לא תני מכרוהו לנכרים דבכור תמיס אסור בהנאה. ואני המה שאע"פ שאסור בהנאה. אינו תופס את דמיו. שאין לך דבר שתופס את דמיו להיות כמוהו. אלא ע"ז ובביעית כמ"ש הר"ב סמ"מ פ"ב דקדושין. אבל כ"ל דהייגו טעמא דלא תני גבי בכור מכוס דאע"ג דבמומו שרי אפילו לנכרים. כדתנן במ"ב דפרקין. מ"מ לא שכיחא למיעבד הכי לפי שישראל קדושים הן ומתבנין דבר שהיה עליו קדושה שלא להאכילו לעכומ"ז ולכלב. והואיל ולא שכיח. אע"ג דשרי לא בעי למתני. ותני לה גבי טרפה וה"ה בבכור אי אתרמי הכי [ול' מכרוהו דייק דקאי אבכור]: ישלם לו דמי הטרפה. פי' הר"ב כמו בהיא נמכרת בזול. כלומר שכן דרך טרפה שנמכרת בזול. ואא ודאי שאם מכרה ביוקר במחצב כפי הדמים שקבל וזהו שכתב הרמב"ם בפי"ו מהלכות מכירה יחבוב עם הטבח על דמי הטרפה וכו':

יבין תפארת ישראל בועז

שבדע ג"כ שלא יטיל בו מום אחר קודם שמיטה מיהו י"ל דרק לעבר הבדינן ליה ולא להבא [ועי' קופת הרוכלין דף ז'] שהוכחנו לעיל. ומה"ט כהן שהוא מומחה. נאמן ג"כ לרפות מום בכור של אחר [י"ד סי"ד]. ואפ"ה על שלא עלמו אינו נאמן. דמדאתחזיק איסורא. חבדינן ליה בשלו [ס"ט]. וכמו כן נאמן כהן לומר בכור זה נתן לי ישראל פלוני עם מומו. דמלתא דעבידא לגלויי לא מבקרי בה אינשי [סי"ד]: לד) דאין להשבו שהטיל בו מום. דהרי מנו דהוה בעי היה שדי מומא בכולא עדריה קודם שיעבר כדי לפטרו מלהקריב אימוריו דאין עושה בזה שום חטא: לה) וה"ה שאר מומין מובהקין שנזכרו בטור [ס"ט]: לו) ר"ל אף שהן רק קלת בני תורה. כלומר י' בטלנין שבכל עיר מיהו דוקא בזה"ז שאין לנו מומחה: לז) ר"ל שנהדרין צריכין להיות סמוכין לכל דבר]: לח) שבטל רשות להתיר בכור. מהנסיא לו מב"ד סמוכין בא"י וקיי"ל כת"ק [ס"ט]: לט) ר"ל שמכר בשרו: מ) שלא הראה מומו לחכם: מא) הלוקחים: מב) משום קנסא: מג) כ"ל דקמ"ל דלא בדקינן הכתוב להמוס. דאפילו ימצא בו הכתא מוס מובהק כלעיל סי' ל"ה. אפ"ה מטעם קנסא אסור [כלעיל פ"ד סי' ט'. וכרע"ז ס"י סק"ב]: מד) מיהו בהאכילן איסור דרבנן. אם אכלו אינ לחזיר להקונים הדמים. חוץ מאיסורי הנאה. אפילו אסור רק מדרבנן. מחזיר להן הדמים. דלא הפסידו להמוכר כלל באכילתן [ת"מ רל"ד]: מה) הלוקחין: מו) שנמכרת בזול. והמוכר יחזיר להקונים את המותר. [והא דלא נקט

תוספות רע"ק

ה [אות כ] תוי"ט ד"ה נאמן הכהן. דלא שייך אשתמוטי. ומ"מ קשה אם דברי ר"י אסר רב בלא אסר פלוני איך אמרינן בתר הכי סיפא מסייע ליה שאיש פלוני נאמן מאי ראיה שתמא מדין איש פלוני דהא פשיטא דיש חילוק גדול בין פלוני דבקל עבידא לגלויי מבשתם. וצ"ע [אות כא] תוי"ט ד"ה בני הכנסת. הפרת נדרים בשלשה. לפנינו הגירסא שם התרת:

אור גדול

ו בתוי"ט ד"ה מכרוהו כו' ואני המה כו'. עיין מ"ש להלן בדיבור הסמוך דלק"מ: שם בתוי"ט ד"ה ישלם כו' והא ודאי כו'. כ"נ ג"כ מהמס"ע

בכור שנסמית עינו. מיי' פ"ג מה"מ הל"ב סמ"ג עשין רי"ח טוש"ע יו"ד סימן ש"מ סעיף ג': [שלשה בני הכנסת. עי' פ"ב דנדרים מ"ב. לשבח לשון]: ן השוחט את הבכור. מיי' פ"ג מהלכות בכורות הל"ו ופ"ז מהלכות מכירה הי"ב סמ"ג עשין רי"ח טוש"ע יו"ד סימן ש"מ סעיף ג' ופנ"ע ח"מ סימן רל"ד סעיף ט': השוחט את הפרה. ומכרה כו'. מיי' פ"ז מה' מכירה ה"ב טוש"ע חו"מ סימן רל"ד סעיף ג' ופנ"ע יו"ד סימן קי"ב סעיף י"ב:

שנויי נוסחאות

ה המעשר. במכנ"ב מעשר. שנקטעה ידו שנשברה רגלו. במכנ"ב ושנקטעה.. ושנשברה רגלו; בכל"ם שנקטעה רגלו שנשברה ידו. בימנ"ן או שנקטעה רגלו או שנשברה ידו. על (פי) ג' בני הכנסת. בד"ל.. שלשת בני כנסת וב"ס בני כנסת גם בכי"ק (וכס ליתא). לא ישחט אלא ע"פ מומחה. במנ"ן ובר"ם לא ישחוט..; במנ"כ אינו נשחט..; בכי"ק מסחה. ן (ומכרו). בכי"מ ובמכנ"ב ליתא ועי' רפ"י ור"ב. ונודע שלא. בד": ונודע לו שלא. ו(הוא) יחזיר להם (את) הדמים. במכנ"ב ליתא וכן הוא ויחזיר גם בכי"ק. (ומה שלא אכלו כו' את הדמים). בר"מנ"ן ליתא כ"ז. יקבר (הוא) יחזיר (להם) את. במכנ"ב ליתא; בר"מ"ם ליתא למלי את. (וכן השוחט כו' את הדמים) מכרוהו. בכי"מ ובי"ז כ"ז ועי' תוי"ט. (את הפרה. במנ"ן ליתא. (ומכרה). בר"מ"ם ליתא. (ויחזיר להם את הדמים). במכנ"ב ליתא; בר"מנ"ן והוא יחזיר.. וכ"ה בר"מ"ם (וכס ליתא למלי את). ומה שלא אכלו. בכי"ק מה.. (את) הבשר כו' (את) הדמים. בר"מ"ם ליתא. מכרוהו לנכרים או הטילוהו. בכי"ק מכרו.. בר"מנ"ן ובר"מ"ם.. או השליכוהו. ישלמו לו דמי הטרפה. בכי"ק.. טרפה: במכנ"ב ישלמו דמי טרפה והוגה בכס"מ ישלמו לו..; בר"מ"ם משלמין לו דמי טרפה.

תוספות רדשים

ו תוי"ט ד"ה מכרוהו לנכרים כו' לפי שישראל קדושים כו' ולא דמ"ם לא שכיח כיון דאינו נמכר בלוקח ולא במשקל לריכים לגזל במכירה ולא שכיח למכור לנכרי כיון דתני לישראל מכא"כ בטריפה ועוד כ"ל דאין שוכין סתורה בנכורות כדאיתא בפ"ז דבכורות:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

נקט לעיל גבי בכור מכרוסו לעכו"ם או לכלבים. י"ל דלף שמותר להאכיל בכור בעומו לעכו"ם [כמ"ש סי' ש"ו ה'] . עכ"פ ישראל קדושים ומחבבים כל דבר שנתקווה כי דרכה דמלוה. לבני להאכילו לעכו"ם ולבהמה. והרי אפילו פרוסת המוציא אין להאכילה לעכו"ם ולבהמה (כמג"א ספי' קס"ז). וכ"ם בכור שהיה עליו קדושה כעם א' ולא גרע מתשמישי קדושה שאין לנהוג בהן מנהג ביזיון (כל"ת סי' כ א). ותו דלא שכיח שיתזו הקונים וימכרו בשר הבכור מדאסור לעשות בו סתורה [כפי' ס"ז ג'] :

בהדיא בין זמות לשאר מילי. ואמרינן דפריטי שביתי. ומכ"ם כשהמוקף דר באותו מקום. אין אפוטרופוס לעריות (כתובות ד"י"א ב'). ולבאורה היה נראה. דלא מכעי' בשלא ראו עדים מעבילה. רק שכבר בעלה ממנה ונשתהה יותר מי"ב חודש. ומלאת מעוברת. שפיר מצינן למימר דאמר נאנסה ומותרת לעלמא. אלא אפילו במלאה עדים עם המוקף ביאה שהיה ברצון. ומי י"ל דאמר תחלתה באונס וסופה ברצון היה (כתובות ד"י"א ב'). ואע"ג דלגבי בעלה כל שהיה מעוברת מאחר ולא טענה נאנסתי. לא תלינן בנאנסה. וכדמשמע פשטא דהלכתא (באה"ע סי' ד' סי"ד). ואפשר דגם בטוענת נאנסתי כל שלא ראינו האונס אסורה מדאו"ל שפק סוטה כיבומלמי פ"ק דכתובות. עוד י"ל דלכל אונס יש קול. רק י"א דבטענת נאנסתי מותר לקיימה. [ועי' מ"מ פי"ח מה"ב ה"ו ועי' באה"ע סי' ב' וקע"ה ס"ג ודו"ק ועי' ברא"ש בסוגיא דפתח פהות מ"ש בכס רביעי יוה דבאמרה נאנסתי נאמנת דברי ושמא ברי עדיף ופליג רא"ש על זה וע"ש]. ותדע. דאמ"כ ק' אמא דאמרי' (ביבמות ד"פ ע"ב) בהיה נפרד בעלה ממנה יב"ח ומלאת מעוברת. אימא אסתרוי אנסתי. נימא שמא נאנסה. ותו מי אימא דאף בלא אמרה נאנסתי טעיינן לה אין. א"כ הדרי כל קושיות התוס' לדוכתא (בקדושין דע"ג א' ד"ה מאי, וע"ש). אלא וודאי דלגבי שתאסר לבעלה לא טעיינן לה אם נאנסה אי לא טענה אי"כ. וכ"כ במלאה עדים עם המוקף נאמנת ביאה ברצון. והיא טוענת שהיה התחלתה באונס. וודאי כל שלא ראו מתחלה שהיה תחלתה באונס. לא תלינן בכך. ואינה נאמנת לומר שהיה תחלתה באונס. דאין אונס מוציא מידי וודאי רצון (כנדה דט"ו ב'). י"ל דכל זה שייך דוקא שתהיה מותרת לבעלה. מדוודאי נבעלה ביאה האסורה. וע"י ספק אהה בא להתירה במא באונס היה. אין ספק מוציא מידי וודאי. דהו"ל כחיוב וודאי וכעור ספק (כנדה דט"ו ב'). משא"כ להרע חזקת כשרות שלה לומר שתהיה הסודה. ולאסרה לעלמא. אמרינן מדאתגרשה בחזקת היתר לשוק עומדת. וע"י ספק אתה בא לאסרה. דלמא ברצון. אל תאסרנה מספק (ביבמות ד"ל ע"ב). אמנם כל זה ליתא. דאדרבה כל שיש שייכות איסור מאותה ביאה לעלמא. וודאי נרגשה עלמא מבעלה. כדאמרינן (סוטה ד"ו א') נמותר לה נאסרה. נאסור לה עאכ"ו. ותו דאפילו לגבי בעלה בנמצאת מעוברת מאחר ואמרה בשירים נאנסתי. נ"ל דתליה באנסי דנרבי. די"א דהא דקיי"ל כר"ג דנאמנת (באה"ע סי' ס"ח). היינו רק לעניין ממון כתובתה. אבל לבעלה בשאת באיסורה [כמ"מ פפ"ו מא"ב ה"י]. ויש סמוכין לזה מיבומלמי [וכמ"מ רמב"ם שם]. ותו דהרי אפילו ידעו שהיה כל הביאה מתחלתה ועד סוף ברצון. לא מצינו בשום פוסק שאוסרה להנשא לעלמא. אולם חתני הרב מהור"ר יוסף קארא שליט"א. תי' דכיון דאשה בעלה משמרה [ביבמות קי"ג ב' וקדושין דפ"א א'] א"כ י"ל דבעל ראשון שלא שמרה כראוי. משא"כ בעל זה. אע"ג דאין אפטרופוס לעריות [כתובות די"א ב']. עכ"פ מדידע שבבר נכשלה. כ"ש דיושיף שמירה על שמירתו :

סכיים א' פנוס וא' אינו פנוס. אמרי' דבאינו פנוס שהיא [כי"ד ב' ס"ד]. אבל באינו מוכן לפנוי. אינו ממהין על ההיתר. ואת"ל עכ"פ הכא דאיכא תרתי לטיבותא. דתכודה רק על דבר דלא מבמע לאינשי שהיא עבירה. ונם יש היתר לפנוי לאחר זמן. מהימנא. עכ"פ ק"ל באשת איש שזינתה. היאסר נם על בעל אחר. מדוודאי הסודה על איסור א"ל. ואת"ל זנות לא שכיח (בגיטין די"ו ב'). ומלתא דל"ש לא נזרו בה רבנן (בגיטין ס"ג ב'). ליתא דהרי הוספת גיטין (שם) כתבו דדוקא בעדים והתראה לא שכיח. ואת"ל עכ"פ אם היא נחשדה. כל ישראל מי נחשדו (כמכות ד"ה ב'). ליתא. דהרי בכתובות (דל"ו ב') מחלקינן בהדיא בין זנות לשאר מילי. ואמרינן דפריטי שביתי. ומכ"ם כשהמוקף דר באותו מקום. אין אפוטרופוס לעריות (כתובות די"א ב'). ולבאורה היה נראה. דלא מכעי' בשלא ראו עדים מעבילה. רק שכבר בעלה ממנה ונשתהה יותר מי"ב חודש. ומלאת מעוברת. שפיר מצינן למימר דאמר נאנסה ומותרת לעלמא. אלא אפילו במלאה עדים עם המוקף ביאה שהיה ברצון. ומי י"ל דאמר תחלתה באונס וסופה ברצון היה (בכתובות ד"י"א ב'). ואע"ג דלגבי בעלה כל שהיא מעוברת מאחר ולא טענה נאנסתי. לא תלינן בנאנסה. וכדמשמע פשטא דהלכתא (באה"ע סי' ד' סי"ד). ואפשר דגם בטוענת נאנסתי כל שלא ראינו האונס אסורה מדאו"ל שפק סוטה כיבומלמי פ"ק דכתובות. עוד י"ל דלכל אונס יש קול. רק י"א דבטענת נאנסתי מותר לקיימה. [ועי' מ"מ פי"ח מה"ב ה"ו ועי' באה"ע סי' ב' וקע"ה ס"ג ודו"ק ועי' ברא"ש בסוגיא דפתח פהות מ"ש בכס רביעי יוה דבאמרה נאנסתי נאמנת דברי ושמא ברי עדיף ופליג רא"ש על זה וע"ש]. ותדע. דאמ"כ ק' אמא דאמרי' (ביבמות ד"פ ע"ב) בהיה נפרד בעלה ממנה יב"ח ומלאת מעוברת. אימא אסתרוי אנסתי. נימא שמא נאנסה. ותו מי אימא דאף בלא אמרה נאנסתי טעיינן לה אין. א"כ הדרי כל קושיות התוס' לדוכתא (בקדושין דע"ג א' ד"ה מאי, וע"ש). אלא וודאי דלגבי שתאסר לבעלה לא טעיינן לה אם נאנסה אי לא טענה אי"כ. וכ"כ במלאה עדים עם המוקף ביאה שהיה ברצון. ודאי כל שלא ראו מתחלה שהיה תחלתה באונס. לא תלינן בכך. ואינה נאמנת לומר שהיה תחלתה באונס. דאין אונס מוציא מידי וודאי רצון (כנדה דט"ו ב'). י"ל דכל זה שייך דוקא שתהיה מותרת לבעלה. מדוודאי נבעלה ביאה האסורה. וע"י ספק אתה בא להתירה במא באונס היה. אין ספק מוציא מידי וודאי, דהו"ל כחיוב וודאי וכעור ספק (כנדה דט"ו ב'). משא"כ להרע חזקת כשרות שלה לומר שתהיה הסודה. ולאסרה לעלמא. אמרינן מדאתגרשה בחזקת היתר לשוק עומדת. וע"י ספק אתה בא לאסרה. דלמא ברצון. אל תאסרנה מספק (ביבמות ד"ל ע"ב). אמנם כל זה ליתא. דאדרבה כל שיש שייכות איסור מאותה ביאה לעלמא. וודאי נרגשה עלמא מבעלה. כדאמרינן (סוטה ד"ו א') נמותר לה נאסרה. נאסור לה עאכ"ו. ותו דאפילו לגבי בעלה בנמצאת מעוברת מאחר ואמרה בשירים נאנסתי. נ"ל דתליה באנסי דנרבי. די"א דהא דקיי"ל כר"ג דנאמנת (באה"ע סי' ס"ח). היינו רק לעניין ממון כתובתה. אבל לבעלה בשאת באיסורה [כמ"מ פפ"ו מא"ב ה"י]. ויש סמוכין לזה מיבומלמי [וכמ"מ רמב"ם שם]. ותו דהרי אפילו ידעו שהיה כל הביאה מתחלתה ועד סוף ברצון. לא מצינו בשום פוסק שאוסרה להנשא לעלמא. אולם חתני הרב מהור"ר יוסף קארא שליט"א. תי' דכיון דאשה בעלה משמרה [ביבמות קי"ג ב' וקדושין דפ"א א'] א"כ י"ל דבעל ראשון שלא שמרה כראוי. משא"כ בעל זה. אע"ג דאין אפטרופוס לעריות [כתובות די"א ב']. עכ"פ מדידע שבבר נכשלה. כ"ש דיושיף שמירה על שמירתו :

ציונים

פ"ז א על אלו מומין שוחטין את הבכור. נ"ז פ"ל: נפגמה אזנו מן הסחוס. מיי' פ"ז מהלכות גיאת מקדש ה"ג עור י"ל פיסון ס"ם:

שנויי נוסחאות

פ"ז א מן הסחוס. בכי"ק. הסחוס; במשנ"ב ובכמנ"ן. ההסחוס. אבל לא (מן) העור. במשנ"ב ניקה; בכמנ"ן ובכת"ב ולא מן העור. מלא כרשינה. בכי"מ חצי (?) כרשינה.

תוספות חדשים

פ"ז א במשנה נקבה מלא כרשינה כו' מסקינן בש"ס דלא הוי מום עד שתהא כרשינה נכנסה ויוצאה מלא קמי בכרשינה ומני מלא כרשינה:

תוספות רע"ק

פרק ו א [אות כב] תוס' חדשים ד"ה נ ק ב ה מלא כרשינה. מסקינן בש"ס. לא מצאתי כן בסוגיא אלא דרבי אושעיא בעי' זה מר"ה רביה אם כרשינה הנכנסת ויוצאת, או כרשינה העומדת. וא"ל זו לא שמעתי כיוצא בה שמעתי כו' ואפשר דבמה דאמר כיוצא בה שמעתי היינו בי היכי דאמרי' התם גבי

תוספת יום טוב — על אלו מומין פרק ו בכורות — ר"ע מברטנורה

פרק ו **א** על אלו מומין שוחטין הבכור. כתב הר"ב דילפינן מקראי בכלל ופרט וכלל. גמ'. ואימא מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ובוטל ממלאכתו. ואינו חוזר. אף כל מומים שבגלוי ובוטל ממלאכתו. ואינו חוזר. אלמה תנן נפגמה אזנו ומנכי כל מום רע רבוא הוא. פירש"י ולא דרשינן ליה בכלל ופרט. ע"כ. ועיין כיולא בזה ריש פ"ז דבבא קמא. ופרכינן א"ה מומין שבסתר נמי. אלמה תנן [מ"ד] חומין התיעוטות וכו' הפגימות שנעקרו. נעקרו אין נפגמו ונגממו לא. בעינן מום רע וליכא. פירש"י מום רע לא מקרי. אלא בגלוי שמנולו. ע"כ. א"ה מיס עובר נמי אלמה תנן ולא מן העור. אם כן פסח ועור ל"ל: נפגמה. כתב הר"ב שיעור פגימה כדי שתחגור בה לפורן שתעבב בה לפורן. רש"י: הסחוס. פי' הר"ב חגור האזן שקורין שנרוס וכן פירש"י ועיין פ"ז דפסחים מבנה י"א. וז"ל ההוספות אז בדל אזן שמום ג' (י"ב) מתורגם הסחוס דאודנא ע"כ. וא"כ הה"א שרשית. אבל הרמב"ם [ריש] פ"ז מהלכות ביאת מקדש העתיק סחוס. ובפי"ד דנגעים מבנה ט' כתב הר"ב חגור זה גדר האמצעי של אזן. והוא לשון הורת כהנים העתיקה שם הר"ש [*ושם אפרשה] וז"ל הרמב"ם שם חגור אזן הוא גשם יצא [נ"א מוקף בולט] על שטח האזן ממה שימשך לפנים כאשר יגע בו האדם ימלאהו חזק דומה לעצם. ומחיץ הוא בשר רך מקיף בסביב האזן כולה וספימי הוא חוץ האזן ולזה הגשם אשר מחוץ יהי' תכלית האזן הקערורה. וכו'. והוא אמרם חגור אזן. ע"כ ועיין לקמן: אבל לא מן העור. פי' הר"ב היינו אליה. מכמע שהוא העור שבתחתית האזן. ול' העור סימן ש"ט העור שמשפת האזן. עד כאן. אבל מלשון הרמב"ם שהעתקתי לעיל הוא כל המקיף. וכן לשונו רפ"ז מהלכות ביאת מקדש העור המוקף לסחוס האזן. ולפיכך אני תמה על הכ"מ שנראה מדבריו שמשמה שמדות בפירש"י [בתומס שמות פכ"ט] והרמב"ם: נסדקה. ת"ר הסדק כל שהוא גמרא:

ריש

יבין — תפארת ישראל — בועז

פרק ו א) פנס היינו שיש שם הסרון. ושיעורו כדי חגירת לפורן: ב) הקנארפעל של האזן: ג) המקיף לסחוס. דהאי עור שנפגם הדר בריא (א): ד) נסדק סחוס האזן. וכל סדק היינו בלי הסרון. ושיעורו כל שהוא וכלעיל. מיהו לדידן שאין לנו מומחה לריך שיהיה עפי מחגירת לפורן. כדי שיהיה ניכר שפיר

פרק ו (א) כך כ' הרמב"ם בפ"ז מביאת מקדש. ולא זכיתי לסבין דברי רש"ז [י"ל ש"ט סק"ל] שכתב שסחוס הוא הקנארפעל שבאמצע אזן. ותמהני בהרי אין לבהמה נדר באמצע אזן. ורק באדם יש כן. ומה שיש לבהמה בתחתית עומק האזן כעין מחיצה קטנה. כ"ל דמדעומד בעומק לא עדיף ממחיצת אמצעי שבחומס. דהו"ל כמוס שבסתר. ול"ע:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org